

K 245 848
3

ՀԱՅԿԵՆՏ
ՆՈՅՆՈՒՄՆԵՐ

Կարգ թիվ

ՀԱՅԿԵՆՏ

საქართველოს
საბავშვო მუზეუმი

საქართველოს
საბავშვო მუზეუმი

საქართველოს
საბავშვო მუზეუმი

საქართველოს
საბავშვო მუზეუმი

წიგნი შეადგინა და გამოკვლევა დაურთო
ზეინაბ ლომჯარიამ

რედაქტორი: თამაზ კვაჭანტირაძე

გარეკანზე: *საქ* კახი პაოლო იაშვილის ავტოგრაფი;
კარიკატურები ოსკარ შმერლინგის

ISBN 99928-0.079.8

წიგნი იბეჭდება შემდგენლის საფასვით

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 12.XI.2000

ფორმატი 60X84 1/16

ტექსტი ააწყო ნათია კუპრაშვილმა
დააკაბადონა გრამიტო ჩხაიძემ

გამომცემლობა „ტოლორ-პრინტი“

დაიბეჭდა შ.პ.ს. „ფავორიტში“

სკპბ-2000
შეგთქმულია

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

X 245848

რედაქტორის წინათქმა

პოეტები, ეს მცირე დემიურგები, არა მარტო ქმნიან ახალ, მხატვრულ სინამდვილეს, ზოგჯერ ამ სინამდვილის ავტორსაც გამოიგონებენ ხოლმე.

ყოველი ასეთი გამონაგონი ანუ მისტიფიკაცია ფსევდონიმს „ეფარება“, თუმცა ყოველი ფსევდონიმი მისტიფიკაციას როდი ისახავს მიზნად: მაგალითად, „ასტამურ შერვაშიძე“ ოდენ ფსევდონიმია პაოლო იაშვილისა, „ელენე დარიანი“ კი პაოლოს მისტიფიკაცია გახლავთ.

ცნობილი ამბავია: კაცები, თუ დასჭირდათ, ტრადიციულად საქალო საქმეს ქალებზე უკეთ აკეთებენ – საუკეთესო მზარეულები, გადია-ლალები, თერძები სწორედ მამაკაცები არიან... ახლა ამისი ტრადიცია აღარ არსებობს, თორემ კაცი არც არფაზე დაუკრავდა, ალბათ, ქალზე ნაკლებად. საერთოდაც, ქალის ბუნების, მისი შინაგანი სამყაროს წარმოჩენაში – მეცნიერული კვლევა იქნება ეს თუ მხატვრული წარმოსახვა – უდავო პრიორიტეტი კაცებსა გვაქვს, თუმცა აქ ბიოლოგიურ სქესზე მეტად სოციალურ-კულტურული ისტორიული ფაქტორებია გასათვალისწინებელი: „კაბუკის“ თეატრში ბევრმა ვიხილეთ ქალის როლის გენიალურად განმახორციელებელი მამაკაცი – ამისი მრავალსაუკუნოვანი ტრადიცია არსებობს იაპონიაში.

ამიტომაც დაჰკრავს, მეტი რომ არა ვთქვათ, გვარიანი გულუბრყვილობის ელფერი მოსაზრებას – მამაკაცი, თუ ის „გადახრილი“ არ არის, ქალის ქვეცნობიერში მთვლემარე იმპულსებს ვერც დაიჭერს და ვერც წარმოაჩენსო; თითქოსდა ამ იმპულსთა

„ლოკატორი“ მხოლოდ ქალური გენიტალიები იყოს... არამც და არამც! აქ მთავარია (გალაკტიონს დავესესხები) „ნიჭი, ძამიკო, ნიჭი“...

ელენე დარიანის ძალუმი ქალური ვნებით დამუხტული პოეზია ნაყოფია ასეთივე ძალუმი პოეტური წარმოსახვა-გარდასახვისა. ამის ნიჭით გახლდათ ცხებული პაოლო იაშვილი, ღვთით პოეტი. პოეტურ ნიჭს კი არამცთუ ქალის, ხოჭოს „ვენებანიც“ კი შეუძლია ისე წარმოაჩინოს, რომ ავტორს - კაფკას ცნობილი პერსონაჟივით - გიგანტურ „ტარაკანად“ ტრანსფორმირება არ დასჭირდეს.

ქალის ფსიქოლოგიას სრულყოფილად მხოლოდ ქალი ან რამდენადმე „გაქალებული“ მამაკაცი თუ ჩასწვდება, ამ არაკორექტული ამოსავალი თეზის ლოგიკურ განვითარებას, შეუძლია, მცდარ დასკვნამდე მიგვიყვანოს... და, ჩემი აზრით, მიიყვანა კიდეც ისინი, ვინც ასეთი სილოგიზმი „ააგო“: ელენე დარიანის ლირიკაში ისეთი ქალური „ინტიმია“, მას მხოლოდ ქალი ან ქალურობისკენ გადახრილი მამაკაცი თუ შექმნიდა; ამგვარი ეჭვი კი - შორს პაოლოსაგან, მამაკაცობის ეტალონისგან; ამიტომაც - „ვეძიოთ ქალი“, რეალური ქალი-ავტორი, შემოქმედი „დარიანული დღიურებისა“...

გთხოვთ, ყურადღება მიაქციოთ - აქ ეძებენ ავტორს, სწორედ ავტორს და არა, ვთქვათ, შთამაგონებელს ამ ლექსებისას...

არადა, პოეტის შთაგონების წყარო ათასი რამ შეიძლება იყოს - ბუნება, ნივთი, ქალი, სტრიქონი... მაღალ პოეზიას იმპულსი, შეიძლება, ვისამე ნედლმა, გაურანდავმა სტრიქონმა, „გიმნაზისტურმა“ პოეტურმა ვარჯიშობებმაც მისცეს... ესეც საქმეა, მაგრამ ამით როდი კმაყოფილდებიან, „დარიანული ციკლის“ ავტორი ქალიაო; პაოლო, თხემით ტერფამდე ნაღდი მამაკაცი, ამგვარი ქალური „დათუთქვის“ ავტორად ვერ წარმოიდგინებო.

არადა, პირიქით მგონია - ქალურ ეროტიკას სრულად სწორედ ავტორი ნაღდი მამაკაცი შეიცნობს და, შესაბამისად, წარმოაჩენს კიდეც, რამდენადაც ასეთი მამაკაცები მიელტვიან და აღწევენ ხოლმე ამ ეროტიკის მწვერვალს - სქესთა შენივთება-შერწყმას, ერთსულ-ერთხორცობას, რითაც თითქოსდა პრაქტიკულად რეალიზდება პლატონის „ნაღიმში“ თეორიულად ნავარაუდები არქეტიპული მოდელი: ოდესლაც გახლეჩილი სულისა და ხორცის

გაერთიანება-გამთლიანება ანუ: ჭეშმარიტი (არა - „მმარ“-ით რეგისტრირებული) შეუღლება.

ზემოთ აღვნიშნე, კაცები ლამის ყოველ საქმეში მოცილედ გაუხდნენ ქალებს-მეთქი... პირუკუ პროცესიც ხდება - ქალებიც ტოლს არ გვიდებენ ჩვენს ტრადიციულ საქმიანობაში. ეს ყველაფერი როცა სოციალურ სფეროს ეხება, მეტნაკლებად ასატანი რეალობაა. მაგრამ არის საზღვრებიც... და არის სფეროებიც - ბიოლოგიური, სულიერი - სადაც სქესთა ავტონომია, ჩემი აზრით, სამისდღეშიოდ განსაზღვრულია: ქალს დედობაში არ ჰყავს მოცილე, კაცს - მამობაში; არა ჰყავს-მეთქი, თუმცა ტრავესტიზმმა და პლასტიკური ქირურგიის თვითმიზნურმა, უფრო სწორად - ამორალურმა, განვითარებამ ლამის ეს საღვთო განსაზღვრულობაც წაშალოს.

ნუმც იყოფინ, რაიმეთუ:

ღმერთმა დაგვიფაროს და, თუ ეს მოხდა, მოინევა კიდეც კაცთა მოდგმაზე რისხვა ისეთი, ბაბილონის გოდოლის ამშენებლებს რომ არც მოჰლანდებიათ: უფალი მოგვკითხავს თავის საქმეში ჩარევას; ადამიცა და ევაც მისი შექმნილია და საბოთმა, დიდმა დემიურგმა და უპირველესმა „დასტაქარმა“, ევა კი არ გაგვიადამა ან ადამი კი არ გაგვიევა - ადამის ნეკნისაგან შექმნა ევა... ანუ: ევასათვის იმავე თიხის, ოღონდ - სულჩადგმულის, ნატეხი გამოიყენა, რისგანაც ადამი მოზილა.

პაოლომაც, პოეტმა და, აქედან გამომდინარე, მცირე დემიურგმა, მას წაჰბაძა, ოღონდ საკუთარი პოეტური სხეულიდან ამოირიდა ნეკნი და მისგან თავისი პოეტური ევა შექმნა - ელენე და-რიანი.

თამაზ კვაჭანტირაძე

8.8.2000.

ბახილი

მარგალიტები მოვიხვიე ყელზე სამ წყება...

მარგალიტები, იაგუნდები...

არ შემიძლია შენი სახის გადავიწყება!

არ დაბრუნდები?

თეთრ შემოსილი ვწევარ მე შენს ნაცნობ

სანოლზე

სევდიანია ღამე მძინარი;

ნუ თუ არ ფიქრობ, სანატრელო, შენს სათუთ

ცოლზე...

არავინ არი!...

ჩუმად ვკითხულობ შენს ძველ წერილს

ყვითელს, დახეულს...

სხვა რა მაქვს შენი მე ამის გარდა?

მე თვითონ ვკოცნი ჩემს თეთრ მკლავებს,

ჩემს დამწვარ სხეულს,

შენ რო გიყვარდა...

მაგიყებს სითბო, ვერ ვიგუე ფარჩის საბანი,

ჩემს ოთახს ავსებს შენი ლანდები.

სანატრელია ყველასათვის დღეს ჩემი ტანი,

ნუ გვიანდები.

არ შემიძლია დავიწყება შენი სახისა...

დავფარე ტანი ბნელ ნაწნავებით;

ვიხუტებ ვნებით მსუბუქ ჰაერს ჩემ ოთახისას

თეთრი მკლავებით.

ჩემი თავადი

გათავდა ნადიმი. სად არის მხლებელი.

ცხენები მზად არის? – „თავადო გელით“.

ძვირფასი ყვავილი, ჯერ ხელუხლებელი

თავადმა გადმომცა მთრთოლვარე ხელით.

– „უთქვენოდ შესწუხდა, დაბნელდა დარბაზი“.

– „ეგ ხომ სულ ერთია... მზე უკვე ჩადის,

მახარებს, თავადო, სალამო ლამაზი,

ცა ნაზი სალამო ლხენას გვიქადის“!

თავადის თვალეები, ვით ჩემი ზღვა დილით,

ისეთი ღრმა არის... ო, მალე, მალე!

გული ანთებულა საოცარ ნადილით

მსურს ვუთხრა ჩემს თავადს – „შენ გენაცვალე“.

ჩქარობენ ცხენები, მთვარე ამოსცურდა

მდინარე მთებისა მთის ამბავს მღერის.

ასრულდა ნადილი ჩემს სხეულს რო სურდა,

მას ძალა უნდოდა მწველ სიძლიერის,

და ჩემი თავადი ლომივით ძლიერი,

ჩემს სხეულს ბატონობს, ჩვენ ველზე ვხარობთ.

მდინარის ნაპირს ვართ ჩვენ ბედნიერი,

შორს, სადღაც იცინის ჩუმის ხმით წყარო.

ზამთაბში

ჩემი ოთახი ცისფერია, ნაზი ფერია,
ცისფრად მორთული დამიხვდები, გააღე კარი;
ლოდინის წუთი დღეს ისეთი მშვენიერია –
ვით პირველ ღამეს, პირველ ღამეს ჭაბუკი ქმარი.

რად დაღალულა ყვავილები ვენერას მკერდით,
მზის სიხარული ჩემს ფანჯარას რად ერიდება?
შიშით გადავშლი, ერთმანეთს რო წერილებს ვწერდით,
და ჩემს არსებას ძველი ალი მოეკიდება.

მტრედის ფერ თოვლით ჯერ სამყარო არ დაფარულა,
მაგრამ მოსცილდა მას სიმწვანე გასახარელი!
ჩვენმა ოცნებამ გაზაფხულზე იმხიარულა,
ახლა კი მესმის: ის არ მოვა, მას აღარ ელი.

უხმოდ დასრულდა დღე უმზეო და მგლოვიარე
მენატრებოდა – და გულს აღარ ეიმედება.
ჩემი სხეული ცივი არის, როგორც ის მთვარე,
ჩემს ფანჯარაში სიკვდილივით რომ იხედება.

ივ. უჯვრცემი

ისე მოვედი, რომ არავინ არ მომ - ელოდა,
მივეცი კოცნა მეზალეს და... გაიღო კ - არი,
მარტო ვიყავი!.. ჩემს გარშემო ლურჯად ბნ - ელოდა,
მაგრამ შემომხსნა ქმრის ხელებმა ტანზე ქამ - არი!...
გავყვით სიმღერებს! ჩემი ვნება აღდ - ართულია
და ის მახარებს, მამაისებს ბაღში შე - მოსულს,
რომ ჩემი კოცნა, სიყვარული, ხმაც ქ - ართულია,
ყოველთვის ციურს ჯერ უცნობი სიგიჟე - რომ მსურს
ჩემი ცხოვრება ისეთია, როგორც - ოცნება,
ჩემი ნუხილი, სიხარულიც ტრფობის ბ - რალია,
ჩემს სხეულს მეფობს ხან სინაზე, ხან სა - ოცრება,
დედოფლობს გული! ის ყოველთვის მომღე - რალია.

*

* *

მაგიჟებს სითბო! ვერ ვიგუე ფარჩის საბანი.
ჩემიდან.

უკანასკნელი მოვიხსენი ტ-ანსაფარავი,
დადუმებულ მხრებს ელანდება შეხება - ნელი,
სავნებო გზაზე სიბნელეა არ სჩ-ანს არავინ,
სასიზმრო ლოცვა ვიგალობე უკანასკ-ნელი.
დამეძინება... გათავდება ზანტი ზ-მორება.
და დამშვიდდება ჩემი მკერდი ჯერ ხელ-უხლები;
ძილში ჩემს მუცელს ვილაც ვაჟი ეამ-ბორება
და ვნებისაგან ილუნება ჩემი მ-უხლები.
მზის აყვავება გამომტაცებს მწველ ად-ამიანს,
(ჩემს შეყვარებას მწუხარება კვლავ მოემ-ატა!)
და დაღონებულს, ვაჟის კოცნას, კოცნას ნ-ამიანს,
ვარდისფერ ენით მომაგონებს გამთბარი კ-ატა.

პირამიდებში

იქ, სადაც სდუმან პირა-მიდეები,
მზის ქორნილის დროს, მე დავწვები მზისფერ – სილაზე,
იქ, სადაც სდუმან პირა-მიდეები,
შენ მო-მინდეები,
შენი თვალეები, შენი მკლავები, შენი – სინაზე.
შენ მოგაფრენს ცხენი არ-აბული,
თვალეებ დან-აბული,
საყვარელ ხელეებს მივეცემი, როგორც ნაზ ს-ანოლს
და შენ დამკოცნი ვით დედოფალს, ვით მონას და ცოლს.
ტკბილი იქნება ცხელ სილაზე ჩვენი თა-მაში,
მზიურებს – მაშინ
არაფერი მოგვაგ – ონდება...
პირამიდებში ატირდება ლოდინით – რაში,
ლურჯ სფინქსთან მივა, უცქერს დიდხანს და დაღ – ონდება.
სილიან ტანით მდინარისკენ გავეშ – ურებით,
მწვანე ტალღებში დავამშვიდებთ ჩვენ ლელვას, ა – ლურს.
გამოფხიზლდება შენი რაში სფინქსის ყ – ურებით,
დაუნყებს ძებნას უდაბნოში თავის სიყვა – რულს.

ფრადი სონჯი

მომდურავ თავადს მე ვიგონებ ნაზი ზმანებით.
ნაილო კოცნა და ნაწილი ჩემი პერანგის;
ყველას გიყვარდათ, - სიყვარული მეც დამანებეთ...
მე მოვიტანე ელვარება ფერადი ჰანგის.
და ჩემ ცელქ ფეხებს ენატრება რკალი უზანგის,
არავის კოცნას არ ვიგონებ მე დანანებით;
მე გამეხარდა გალიმება ბავშვური ზანგის,
ყვითელ ქაირში რომ ვაჭრობდა მკრთალ ბანანებით.
მე ერთი ვნახე და ველარ ვსთქვი თამამი „არა“.
და მომეწონა რომ მფარავდა მე ოქროს ბადე...
მე მიხარია ბნელ თვალებით რომ დავიბადე,
რომ ბედში ვცხოვრობ და ტრფობისთვის მაინც არ კმარა...
თეთრი თავადის დაბრუნება მე თრთოლვით ვცაადე,
ავტირდი ჩუმად, როცა რაში ტყეს მოეფერა.

ულწინა დაბრახნი ქვის
უმბალოდ და აზნუგლად:

მე და კატა

ხშირია სიჩუმე ოთახის სტუმარი,
წვიმის დრო მოვა და დილამდის დარჩება,
ბუხართან კატაა ყოველთვის მდუმარი...
ცისფერი ოთახი წითლად იფარჩება.
მივდივარ ბუხართან; რა მინდა! რა ვიცი!
ელავენ, თბებიან ტიტველი ფეხები.
მე არ შემიძლია, მე მარტო დავინვი,
და ფეხის გულებით კატის ზურგს ვეხები.
და ისევ ზმორება, ვნება უწინდელი,
კატასთან თამაში და თრთოლვით ხუმრობა.
ძვირფასმა მარუქა გამხდარი ცინდალი:
მე მიყვარს ზამთარში სიჩუმის სტუმრობა.

ყაფლთვის მაისში

ავსნიე ფარდა, და მაისმა აკოცა მინას,
ვინც მე მიყვარდა ის ჩემთან არი და ჩემთან სძინავს,
ვაკოცებ ხელზე, როგორც წმინდანს მე დავკოცნი მას,
და სხვა სახელზე მე დავიწყებ მერე ოცნებას.
და მორიდებით, კოცნას ვმალავ მე იმის თმაში
და ძვირფას ქვებით მომინდება მერე თამაში.
ზურმუხტს და ლალებს, მოვიფანტავ ტანზე ძვირფასათ,
დავხუჭავ თვალებს: მიყვარება მაისის მზგავსათ.
კოცნით გამთბარი, სიხარულში გავინმინდება;
იღვიძებს ქმარი, რომ ჩამაცვას თეთრი წინდება.
ძვირფასი ქვები, ჩვენს საწოლში დაიფანტება...
მე ვკვდება, ვკვდება – მისი ხელი მკერდს ელანდება.
შიშით ვიცანი: – რომ მაისი გაგვიტენდება
და ჩემი ტანი სიყვარულში დაითენთება.

ღღუნე დაბიანი წიგნს
უბრალოდ და აზნეულად:

„ამალამ მგონი იქნება ქარი!..
ვაი დედოფალ ტყემლების ბრალი!
დაღონებული ნავიდა ქმარი,
და დაბრუნდება დილაზე მთვრალი.

დიდი ხანია ამ ბუხრის ალში
ტკივილით იწვის ჩემი ოცნება...
ქმარმა გასცვალა მომღერალ ქალში
ჩემი ცოდვილი პატიოსნება...

ალბათ მოჰყება მას სავარცხელი
უფრო უბედურ ჩემი მეტოქის...
მეტყვის ბრძანებით: – მომეცი წყალი
ჩემი ფერადი სპარსული დოქის.

მონა ვარ მისთვის მე სასახელო
(მე ის მკოცნიდა სხივიან დღეში):
ღვინით გასვრილი მისი საყელო
გადავარდება მყუდრო კუთხეში.

ქმრის სითამამე ჩემი ბრალია.
არ ვწუხვარ ბევრი რომ მოვეხათრე...
რადგან ძვირფასი მეტად მთვრალია
დაეძინება მას ჩემზე ადრე.

ცისტერტი ძღვლა

მე სოფლის ამბავს შენ მოგიყვები,
(შენ რომ ჰკოცნიდი ტუჩების კიდეს);
ისე დაზრდილან ჩვენი იხვები,
რომ პეპლაობა დაიწყეს კიდევ.
შემომეჩვიენ ჩუმი მტრედები.
თმას მიხილავენ ლურჯ ნისკარტებით.
ამ სიყვარულით ნაიმედები,
თავს ვიმშვიდებდი სოველ ვარდებით.
ვკითხულობ ვაჟას, ვიძულე პოეს,
ვნატრობ სუსხიან მწარე ამინდებს;
ზურგს ვუფხან დღისით პატარა ხბოებს
და სალამოზე ვიფერავ თითებს.
ვწოვ ყურძენს, როგორც მკვიანა ბზიკი,
ტყეში ვნახულობ მე წითელ სოკოს;
ხან მღვრიე მაჭარს ვსვამ რგვალი ჭიქით,
ხან ვგავარ სოფლის მკერდ-სავსე გოგოს.
წვიმაში ვარჩევ სიმინდის ტაროს
და ლამაზ ტაროს ვაკოცებ უცებ,
მერე კი ვათევ ღამეს უმთვაროს,
და იჭვით სავსე გულს არ ვახუცებ.

სექტემბერი.
სოფ. ავლევი.

საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკა

ღატიანული

დაიტანჯა

მაჯა

მარჯნის

მძიმე

ჯაჭვის

ტარებით

ბევრი ცრემლი

დამეხარჯა

ერთ ღამის

ნეტარებით

დაიტანჯა

მაჯა

მარჯნის

მძიმე ჯაჭვის

ტარებით

მე ლოყაზე

დამრჩა

ფარჩა

ცხელ პირის

მოკარებით

დაიტანჯა

მაჯა

მარჯნის

მძიმე ჯაჭვის

ტარებით

ჩემ დამტანჯველს

ღმერთი

დასჯის

ქაჯათ

გადაგვარებით.

Handwritten signature or stamp on the right margin.

უნდა აყვავდეს მალე ქვიშნები,
უნდა ბალახი დილამ დართვილოს:
მე ამ ზაფხულზე დავინიშნები
და მივატოვებ ჩემ საქართველოს.

მე დავშორდები ძვირფას პოეტებს
და თან წამყვება ვაჟას კრებული;
ჩემ ლექსს ბალიშ ქვეშ ვინ ამოიდებს
ჩემი კოცნებით გაოგნებული.

ჩემო ქვეყანა, მეტად ძნელია
შენი დაკარგვა და დატოვება;
სოფლის ბავშვები აღარ მელიან
არ მელის მუხა ათასრტოება.

ჩემო ქვეყანა, ვიცი პარიზი
არი გულის და თვალის ამხელი.
ვიცი მომელის მე უარესი,
აღბად გატყდება ჩემი სახელი.

აქ ჩემ სულს კიდევ მზე მოუვლიდა,
დაშორებულს კი ველარ მიშველი;
იქნებ დაიწყოს ცოდვა ლუვრიდან
და გადავიქცე მე ბულ მიშელი.

მაგრამ არ მინდა ლხინი ჭიქების,
მინდა მივიდე შეუცოდველი
ყრუ მონასტერში კათოლიკების,
სადაც მიკითხავს ლოცვას კლოდელი.

მაშინ დავცინებ მე ჩემს საროს ტანს,
უკვე დაქანცულს ვნების წვალებით...
მე ველარ მივალ სოფლის წყაროსთან
და ვერც თამაშით დავიღალეები.

პაოლო იაშვილის დარიანული
ლექსების პირველი პუბლიკაციები:

1. ძახილი. გაზეთი „მეგობარი“, 1915 წ.; № 33, 8 ნოემბერი.
2. ჩემი თავადი. გაზეთი „მეგობარი“, 1915 წ.; № 33, 8 ნოემბერი.
3. ზამთარში. გაზეთი „მეგობარი“, 1915 წ.; № 62, 13 დეკემბერი.
4. უვერტურა. ჟურნალი „ცისფერი ყანწები“, 1916 წ.; № 1.
5. *** (უკანასკნელი მოვისხენი...) ჟურნალი „ცისფერი ყანწები“, 1916 წ.; № 1.
6. პირამიდებში. ჟურნალი „ცისფერი ყანწები“, 1916 წ., № 1.
7. ფერადი სონეტი. ჟურნალი „ცისფერი ყანწები“, 1916 წ.; № 2.
8. მე და კატა. ჟურნალი „ცისფერი ყანწები“, 1916 წ.; № 2.
9. ყოველთვის მაისში. ჟურნალი „ცისფერი ყანწები“, 1916 წ.; № 2.
10. ელენე დარიანი წერს უბრალოდ და აბნეულად. გაზეთი „ბარბიკადი“, 1920 წ.; № 2, 25 ოქტომბერი.
11. ცისფერი ქოლგა. ჟურნალი „მეოცნებე ნიამორები“, № 7, ნოემბერი.
12. წერილი ანნა ახმატოვას. ჟურნალი „მეოცნებე ნიამორები“, 1922 წ.; № 8, დეკემბერი.
13. დარიანული. ჟურნალი „მეოცნებე ნიამორები“, 1923 წ.; № 10, დეკემბერი.
14. პარიზისაკენ. ჟურნალი „კავკასიონი“, № 3-4, 1924 წელი, მაისი.

ზეინაბ ლომჯარია

უპიცოვის ტოლფასი „უნებლიე“ შეცდომები

(პაოლო იაშვილის „დარიანული ციკლის“ შესახებ)

„პხევდონიმის პრობლემა ძიება ნამდვილი სახელის“ – გრიგოლ რობაქიძე, „სიტყვის როია“, კამარა პირველი.

(„მეოცნებე ნიამორები“, 1922 წ.; დეკემბერი)

სამი წლის წინ პროფესორმა გ. ჯავახიშვილმა ერთადერთ წყაროზე – ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილის მემუარებზე – დაყრდნობით პაოლო იაშვილის „დარიანული ციკლის“ ლექსების ავტორობა ამ ქალბატონს მიაკუთვნა (გ.ჯავახიშვილი, „ცისფერყანწელთა ცისფერი დედოფალი“, „ლიტერატურული საქართველო“, 1997 წ.; №№ 34, 35).

პროფესორის ამ უსაბუთო ფანტაზიის დაოკებას ამაოდ შეეცადა სამი ავტორი: ლალი ავალიანი („ელენე დარიანის მითი“, „ლიტერატურული საქართველო“, 1997 წ.; №№ 42,43), ავთანდილ ნიკოლეიშვილი („კიდევ ერთხელ ელენე დარიანზე“, გაზ. „ახალი ქუთაისი“, 1997 წ.; 14 ნომბერი), დავით თევზაძე („გზასაცდენილი დისკუსია“, „ლიტერატურული საქართველო“, 1998 წ.; № 12).

ფაქტობრივი შეცდომებით, უზუსტობებითა და მეცნიერული არაკეთილსინდისიერებით გაგრძელებულმა წერილების ციკლებმა გაზეთში „კალმასობა“ „დაჯაბნა“ პირველი პუბლიკაცია და ბ-ნი ჯავახიშვილი თავის „აღმოჩენას“ ახალ-ახალი ეპიზოდებით დღემდე ავსებს.

გასულ 1999 წელს გაზეთში „კალმასობა“ (№ 5) ბ-ნმა ჯავახიშვილმა გამოაქვეყნა წერილი „ელენე დარიანის ანა ახმატოვასადმი მიძღვნილი ოთხი ლექსი“ (ბ-ნი ჯავახიშვილი ელენე დარიანში ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილ-ქართველიშვილს გულისხმობს. ზ.ლ.).

წერილში „როგორ მოიქცევა პირუთვნელი მემპტიანე?“ („ლიტერატურული საქართველო“, 1999 წ.; № 40, გვ. 4) ჩვენ ვწერდით, რომ ამ ოთხი ლექსიდან სამი (პირველი, მესამე, მეოთხე) – ანა

ახმატოვას ცნობილი ლექსების ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილისეული თარგმანებია, ხოლო მეორე ლექსის – „წერილი ანა ახმატოვას“ – ავტორია პაოლო იაშვილი. ანა ახმატოვას „რეკვიემის“ შესახებაც აღვნიშნავდით, რომ იგი პირველად 1987 წელს გამოქვეყნდა, ქალბატონი ელენე კი – 1979 წლის დეკემბერში გარდაიცვალა, ამდენად „რეკვიემს“ იგი ვერ ნაიკითხავდა.

„კალმასობაში“ (1999 წ.; № 6) დაიბეჭდა რედაქციის განცხადება მეტად უცნაური სათაურით: „უნებლიე შეცდომა, რომელიც აღმოჩენის ტოლფასია“. თურმე წერილის „გამოქვეყნებიდან რამდენიმე დღის შემდეგ... დაკვირვებით ნაკითხვისას გ.ჯავახიშვილმა ამ ლექსებში ახმატოვა ამოიცნო (დაყოფა ყველგან ჩვენია. ზ.ლ.) და დედნებიც მოიძია“, – ვკითხულობთ აქ.

რედაქციის აზრით, გ.ჯავახიშვილს „ახალი აღმოჩენაც გაუუკეთებია“: „ელენე დარიანი კარგი მთარგმნელიც ყოფილა“.

მაშასადამე, გაზეთის რედაქცია, მოზოდიშების ნაცვლად, დილეთანტურ-აბსურდული განცხადების გამოქვეყნებით, ჭურში მჯდარი პროფესორის ამოყვანას შეეცადა, მაგრამ უშედეგოდ, რადგან დაკვირვებით ნამკითხველი იმ ოთხი ლექსიდან სამში, უეჭველად, იმთავითვე, ამოიცნობდა ახმატოვას, ხოლო მეოთხეში – პაოლოს. ან იქნებ ბ-ნ ჯავახიშვილს ამ ლექსის დედანიც მოძიებული აქვს?

რედაქცია მკითხველს განმარტებას არ აძლევს „რეკვიემის“ შესახებ. როგორ უნდა მოიქცეს „პირუთვნელი მემატიანე ანა ახმატოვას სრულყოფილი პორტრეტის შექმნისას“ (ბ-ნი ჯავახიშვილის ციტატა. იხ. „კალმასობა“, 1999 წ.; № 5), როცა გაიგებს, რომ „რეკვიემი“ ქალბატონი ელენეს გარდაცვალებიდან რვა წლის შემდეგ გამოქვეყნდა?

„ისევ არქივს შემოუნახავს ელენე დარიანის ლექსი, რომელიც მას 1919 წელს დაუნერია და საერთო ნიშნებს ატარებს მის მიერვე 1922 წელს შექმნილ მეორე ლექსთან „წერილი ანა ახმატოვას“, – წერს ბ-ნი ჯავახიშვილი („კალმასობა“, 1998 წ. № 7). ეს აბსურდი მას შემდგომ დაინერა, რაც ჯერ კიდევ 1997 წელს („კალმასობა“, № 11) ბ-ნმა მკვლევარმა გამოაქვეყნა ანა ახმატოვას უსათაურო ლექსის („Протертый коврик под иконой...“) ელენე ბერი-

შვილისეული თარგმანის ავტოგრაფი. „დაკვირვებით წამკითხველ“ ბ-ნი ჯავახიშვილს, რომელიც ამაყად აცხადებს: „არც გამოკვლევები მაკლია, არც ხარისხები, არც ნოდებები, არც წიგნები“ („კალმასობა“, 1997 წ., № 13), რამ შეუშალა ხელი ამოეცნო იმთავითვე ახმატოვა?

ჩვენ გაცეხებული ვართ რედაქციით მსჯელობით – „ხელნაწერებში ლექსების დასაწყისში მითითებული „ანა ახმატოვა“ მკვლევარმა ლექსების სათაურად მიიჩნია, მათ ავტორად კი – ელენე დარიანი“ – თითქოს ეს მკვლევარი ფილოლოგიურ მეცნიერებათა კი არა, აგრონომიულ მეცნიერებათა დოქტორი იყოს, ისიც ვინრო სპეციალობით – კარტოფილის კვადრატულ-ბუდობრივი თესვის ხაზით – ვისაც ანა ახმატოვას პოეზიის არცოდნაც ეპატიება და მასთან, უფლებაც აქვს, პოეტს რითმა დაუნუნოს.

„კალმასობის“ რედაქცია ისე თამამად აცხადებს ბ-ნი ჯავახიშვილის უნებლიე, მაგრამ აღმოჩენის ტოლფასი შეცდომის შესახებ, თითქოს ავტორს თავისი წერილი სალიტერატურო-სამეცნიერო ორგანოში კი არა, ზოგადსაგანმანათლებლო რომელიმე ტექნიკუმის კედლის გაზეთში დაებეჭდოს. „აღმოჩენის ტოლფასი უნებლიე შეცდომის“ თავიდათავი კი გახლავთ: მემუარისტის ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილი, რომელსაც ბ-ნი ჯავახიშვილი ბრმად ენდობა.

ახლა იმ სხვა შეცდომების შესახებ, „აღმოჩენის ტოლფასი“ რომაა:

1. ბ-ნი ჯავახიშვილის პირველი წერილი, როგორც აღვნიშნეთ, გამოქვეყნდა „ლიტერატურულ საქართველოში“ 1997 წ. (№ 34) სათაურით: „ცისფერყანწელთა ცისფერი დედოფალი“. პირველივე აბზაცში ვკითხულობთ: „1912 წელი... იმ ზაფხულს საჩხერის მახლობლად ლესევეში, მყავე ნყლებზე, ისვენებდა მთელს იმერეთში სახელგანთქმული ფარმაცევტის ჯიბრაილ მიხეილის ძე იაშვილის ოჯახი“.

გასაგები მიზეზის გამო ამ ფაქტის გადამოწმება ჩვენს შესაძლებლობებს აღემატება. უნდა ვიგულისხმოთ, რომ გ.ჯავახიშვილმა ეს ამბავი ქ-ნი ელენეს მემუარებიდან შეიტყო, მაგრამ... მაგრამ ქართული კარტოგრაფია სოფელს დასახელებით ლესევი

არ იცნობს! უფრო მეტიც, ჩვენ დარწმუნებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ჯიბრაილ იაშვილის მამას არ ერქვა მიხეილი.

1910 წლის „Кавказский календарь“-ი უჩვენებს, რომ ჯიბრაილ დავითის ძე იაშვილი არის „Депут. Чіатурск. марганцеир. об-ство взаимного кредита“ (გვ. 650), ხოლო 1916 წელს ჯიბრაილ დავითის ძე იაშვილი გახლავთ ქუთაისის სათათბიროს ხმოსანი დეპუტატი.

1915 წლის 14 ოქტომბერს გაზ-ში „მეგობარი“ (№ 38) გამოქვეყნდა „ქუთაისის მიხეილის სათავად-აზნაურო საადგილ-მამულო ბანკის“ მევალეთა სია, სადაც რიგითი ნომრით 3664 მოხსენიებულია: „იაშვილი ჯიბრაილ დავითის ძე: კაზაკოვის ქუჩა, მინა ზომით 200 ოთხკუთხი საყენი, თავნი ვალი 7125 მანეთი და 64 კაპ. დარჩენილი გადასახადი 400 მანეთი და 21 კაპ.“

1917 წლის 28 სექტემბერს გაზეთში „სახალხო საქმე“ (№ 61) გამოქვეყნებულია განცხადება: „ჯიბრაილ დავითის ძე იაშვილი, მეუღლე ბაბილინა ბარონის ასული, შვილები: პელაგია, მიხეილი, პაოლო, კონსტანტინე, ენერიკო და ივანე იუწყებიან, რომ ქ. ჭიათურაში გარდაიცვალა პირველის ძმისწული, დანარჩენთა ბიძაშვილი, ქ. მოსკოვის კომერციული ინსტიტუტის სტუდენტი დავით სიმონის ძე იაშვილი.“

თუ ბ-ნი ჯავახიშვილი ამ ცნობებს არ ენდობა, მაშინ ჩვენ მოვიხმობთ ასეთ საბუთს:

По указу Его Императорского Величества, Самодержца Всероссийского, дано сие из Грузино-Имеретинской Святейшего Правительствующего Синода Конторы проживающего в городе Кутаисе, дворянину Джибраилу Давидову Яшвили в том, что вследствие просьбы его о выдаче ему свидетельства о рождении и крещении сына его Павла наведена была справка, по коей оказалось, что в метрической книге Имеретинской Епархии, Аргветской Георгиевской церкви, за тысяча восемьсот девяносто второй год, в первой части родившихся, в статье 14-ой мужского пола записано: родился второго, крещен седьмого Августа Павел: родители его: дворянин Джибраил Давидов Яшвили и законная жена его Бабилина Баранова, оба православной веры: восприемником был дворянин Симон Иосифов Абашидзе таинство

крещения совершил священник Спиридон Абрамишвили с диаконом Иларионом Забахидзе. В чем Грузино-Имеретинская Синодальная контора надлежащею подписью и приложением казенной печати удостоверяет.

Документ этот оплачен надлежащим гербовым сбором Г.Тифлис Ноября 24 дня 1899 года.

Член Синодальной конторы Архимандрит Гермоген.

Секретарь С.Мгалоблишвили.

Столоначальник Н.Бериев (м.п.)

Верно:

Помощник Секретаря (подпись)

და თუ ბ-ნი ჯავახიშვილი ამ საბუთსაც არ ენდობა, ჩვენ შე-
მდგომში წარმოვადგენთ ჯიბრაილ დავითის ძე იაშვილის და-
ბადების მოწმობას. ვსარგებლობთ შემთხვევით და მადლობას
მოვასხენებთ ქუთაისის ცენტრალური არქივის თანამშრომელს, ქა-
ლბატონ ნაზი თუთაშვილს, იაშვილების ოჯახის შესახებ სა-
არქივო მასალების გამოქვეყნებისათვის.

ბ-ნი ჯავახიშვილი თუ არა, ჩვენი მკითხველი მაინც დარწმუ-
ნდება, რომ ჯიბრაილ იაშვილის მამას ერქვა დავითი, ხოლო ამ
საბუთით 1892 წლის 2 აგვისტოს დაბადებული და 7 აგვისტოს მო-
ნათლული პავლე გახლავთ: შემდგომში ცნობილი პოეტი და სა-
ზოგადო მოღვაწე პაოლო იაშვილი, „არგვეთელი პროვიზორის
ბიჭად“ რომ მოიხსენია 1997 წლის შემოდგომაზე რადიოგადაცემის
– „ლიტერატურული პორტრეტები“-ს ავტორმა. ბარემ აქვე და-
ვძენთ, რომ პაოლო იაშვილი უბრალო, რიგითი აზნაურის ოჯახში
არ დაბადებულა: მისი დიდი წინაპარი კაცია გახლდათ ზურაბ
ივანეს ძე იაშვილის (იხ. „იმერეთის თავადთა და აზნაურთა ოჯა-
ხები“, ფოტოტიპიური გამოცემა პროფესორ ზურაბ ჭუმბურიძის
რედაქციით, თბ.; გამ. „ჯალი“, 1999 წ.) ვაჟი – იმერეთის მეფის, სო-
ლომონ მეორის მეოთხე სადროშოს მეწინავე დროშის მტვირთველი,
მრავალი ომის მონაწილე, გარეგნობითაც გამორჩეული – ახოვანი,
მიმზიდველი ვაჟკაცი. პაოლო იაშვილი ამბობდა თურმე: „მე მა-
მკვანებენ ჩემს წინაპარს კაცია იაშვილსო“. ცნობილია ისიც, რომ
კაცია თხზავდა ლექსებს, ექსპრომტებს. მისი შთამომავლებიდან
ლექსებს წერდნენ: შვილიშვილი – იოსებ როსტომის ძე, იოსების

ვაჟი - ლადო, რომელიც ცნობილია „შავბიჭას“ ფსევდონიმით, შვილთაშვილი - პაოლო (იხ. შ. გოზალიშვილი, „აკაკი წერეთლის ლიტერატურულ-საზოგადოებრივი ურთიერთობისათვის“ ნიგნში: „ახალი ქართული ლიტერატურის საკითხები“, VII, „მეცნიერება“, თბ.; 1976 წ.; გვ. 78-91.). რაც შეეხება ჯიბრაილ იაშვილს, მან უმაღლესი განათლება კიევში მიიღო. ჟურნალის, „ცისფერი ყანების“ მხატვარი ვლადიმერ (ლადო) ჯაფარიძე წერს: „პაოლოს მამა ჯიბრაილი იაშვილი ფართოდ იყო ცნობილი ქუთაისის საზოგადოებაში, როგორც გამრჯე, შრომის მოყვარე, პატიოსანი მეოჯახე, განათლებული და თავისი სამშობლოს პატრიოტი. მას რვა შვილი ჰყავდა: ექვსი ვაჟი და ორი ქალი“ (იხ. ჟურნალი „კრიტიკა“, 1976 წ.; № 3, გვ. 166).

ჯიბრაილ იაშვილი პროფესიით გახლდათ პროვიზორი და, თუ დღეს ვინმეს ამ სიტყვის მნიშვნელობა არ ესმის, განვუმარტავთ: იგი აფთიაქის მუშაკს, უმაღლესი განათლების მქონე ფარმაცევტს ნიშნავს.

რადიოგადაცემის ორატორი ბრძანებს: „პაოლო იაშვილმა არცთუ დიდხანს ისწავლა ქუთაისში, რადგან სიბეჯითე ვერ გამოიჩინა“.

ქუთაისის სახელმწიფო ცენტრალურ არქივში დაცული დოკუმენტების მიხედვით პაოლო იაშვილი 1900 წლის 1 სექტემბრიდან 1911 წლის 14 ივნისამდე სწავლობდა ქუთაისის ვაჟთა გიმნაზიაში. აქვეა გიმნაზიის პედაგოგიური საბჭოს ოქმები, საიდანაც ირკვევა, რომ სწავლის ქირის გადაუხდელობის გამო, 1907 წლის 1 აპრილს და 1909 წლის 1 ნოემბერს პაოლო იაშვილი და ტიცინან ტაბიძე, სხვა მოწაფეებთან ერთად, გაურიცხავთ გიმნაზიიდან, ხოლო თანხის შეტანის შემდგომ, იმავე პედაგოგიური საბჭოს დადგენილებით, ისევ აღუდგენიათ. მოწაფეთა მშობლებს წელიწადში 70 მანეთის გადახდა უჭირდათ და პაოლო ერთადერთი რომ არ გახლავთ ამ შემთხვევაში, დოკუმენტებიდან აშკარაა. გარდა ამისა, გარიცხვა - მოწაფის მოწყვეტას სწავლის პროცესისაგან არ გულისხმობდა: გარიცხვა-აღდგენა ერთსა და იმავე დოკუმენტშია აღნიშნული (დანვრილებით იხ. ლ.მესხი „ქართველი პოეტები ქუთაისის ვაჟთა გიმნაზიაში“, „საისტორიო მოამბე“, 1978 წ.; № 37-38; ნ. თუთაშვილი, „გზის დასაწყისი“, „საისტორიო მოამბე“, 1992 წ.; №63-64).

ვისაც პაოლო იაშვილის განათლებაში ეჭვი შეაქვს, ვთხოვთ, მოუსმინოს სიმონ ყაუხჩიშვილს: „ქუთაისში, საშუალო სკოლაში ჩემზე ერთი კლასით წინ იყო, მაგრამ ლიტერატურულ საღამოებზე, რომელიც ხშირად იმართებოდა გიმნაზიაში, მუდამ ვხვდებოდით ერთიმეორეს. გარდა იმისა, რომ თავისი ბუნებით და ხასიათით ძალიან მიმზიდველი იყო, გამოირჩეოდა თავისი ცოდნით და პოეზიის საკითხებში იშვიათი ალლოთი. ჯერ კიდევ მონაფეობის დროს ზედმიწევნით იცნობდა სხვადასხვა მიმდინარეობას ლიტერატურაში, რომელიც მსოფლიო პრესის ფურცლებზე წინ იყო წამოწეული, როგორც წამყვანი მიმართულებებით (სიმბოლიზმი, ფუტურისმი და სხვა). გარდა ამისა, თავისი, ავტორიტეტით გარშემოცხრიბა საუკეთესო ახალგაზრდები და ზრდიდა მათში მებრძოლ სულისკვეთებას საზოგადოების ჩამორჩენილი ნაწილის წინააღმდეგ. ეს მისი მებრძოლი სულისკვეთება ძვირად დაუჯდა. VII კლასიდან გარიცხეს მგლის ბილეთით და ის წავიდა საფრანგეთში, სადაც კიდევ უფრო მეტად დაწინაურდა თანამედროვე მსოფლიოს პოეზიის საკითხებში. 8.V.1976 წ.“ (გამოაქვეყნა ალ.სიგუამ გაზეთში „სახალხო განათლება“, 1990 წ.; № 28, 12. ივლისი, გვ. 12).

ქუთაისის ვაჟთა გიმნაზიის პედაგოგიური საბჭოს 1911 წლის 14 ივნისის ბრძანებით მეშვიდეკლასელი პაოლო იაშვილი, მასთან ერთად: ალექსანდრე სტეფანეს ძე ხაბურზანია, ალექსანდრე გერასიმეს ძე ხუხია, ვლადიმერ დიმიტრის ძე ხოფერია, ილია რომანოვის ძე მახარაძე და ალექსანდრე გიორგის ძე მასხარაშვილი – გარიცხეს გიმნაზიიდან; აქ დასახელებულ ექვსი მონაფიდან პირველ ხუთს – ქუთაისის გუბერნიაში, ხოლო ალექსანდრე მასხარაშვილს – რუსეთის იმპერიაში – აუკრძალეს სწავლის გაგრძელება. აქვე დავძენთ: ალექსანდრე მასხარაშვილმა (1893-1937) სწავლა ლონდონში გააგრძელა, იქვე, ოქსფორდის უნივერსიტეტში მიიღო უმაღლესი განათლება; ცოლად შეირთო ბაბო ნიკოლოზის (კოკის) ასული დადიანი, მათი ქალიშვილია თამარი (თათული) – შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის მეცნიერი თანამშრომელი.

ქუთაისის სახელმწიფო ცენტრალურ არქივში დაცულია, აგრეთვე, 1911 წლის ნოემბრით დათარიღებული მოწმობა, სადაც აღნიშნულია, რომ პავლე იაშვილმა დაამთავრა ქუთაისის ვა-

ყთა გიმნაზიის ექვსი კლასი. 1911-1913 წლებში იგი სწავლობს ანაპაში – ვოზნესენსკისა და შეპეტოვის კერძო გიმნაზიაში (იხ. ლ.მე-სხი, დასახელებული წერილი, გვ. 109), 1913 წლის სექტემბრიდან 1915 წლის იანვრამდე კი – პარიზში, ლუვრთან არსებულ ხელოვნების ინსტიტუტში.

რადიოგადაცემის ორატორის აზრს – „განათლებისა რა მოვასხენოთ, მაგრამ პარიზის ბოჰემურ ცხოვრებას იგი ხარბად დაენაფაო“, სადაც ის პარიზის კაფეებში პოეტის ხშირ ვიზიტებს უნდა გულისხმობდეს – ვერ გავიზიარებთ. „სიმბოლიზმის თეორია პარიზის კაფეებში დაიბადა“, – წერდა ვალერიან გაფრინდაშვილი. „ლიტერატურული პორტრეტების“ ავტორს გვინდა შევასხენოთ: მარსელ პრუსტი თავის ახლობლებს საგანგებოდ კაფეში ინვევდა ლიტერატურის საკითხებზე სასაუბროდ.

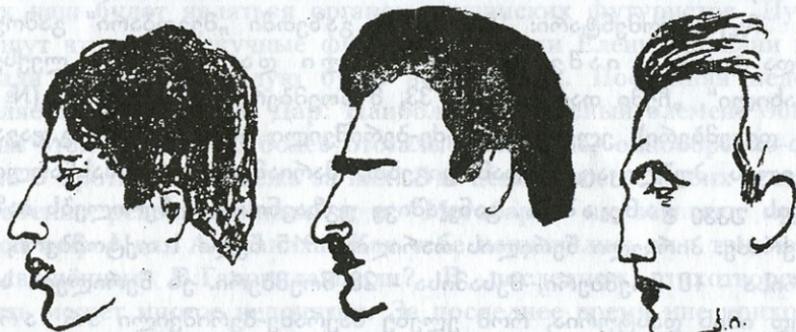
პაოლო იაშვილმა პარიზში გაიცნო: პიკასო, მოდილიანი, გიომ აპოლინერი, ფრანსის კარკო, კონსტანტინე ბალმონტი, ილია ერენბურგი, ვერა ინბერი. მეგობრობდა იქ მყოფ ქართველებს: სპირიდონ კედიას, ბუჭუტა (ალექსანდრე იასონის ძე) აბაშიძეს, ლევან მეტრეველს, გერონტი ქიქოძეს, დავით კოპალეიშვილს, ეპიფანე ალშიბაიას, თამარ ბერელაშვილს, ტარასი ბალაშვილს, მიხეილ დავითაშვილს, გიორგი ხუციშვილს, პალადი ხაბურზანიას, აგრონომიული ინსტიტუტის სტუდენტს – ნიკო ბესარიონის ძე ჯანაშიას. პოეტის ცხოვრების პარიზული პერიოდის შესახებ მოგონებები გამოაქვეყნა მისმა თანაგიმნაზიელმა კონსტანტინე ქოჩიაშვილმა (იხ. გაზეთი „ქუთაისი“, 1970 წ.; № 94, 14 მაისი და ჟურნალი „მნათობი“, 1970 წ., № 8).

რაც შეეხება „ლიტერატურული პორტრეტების“ ავტორის გაცემას, რომ „პაოლო თურმე ხატავდა“, – ამის შესახებ გვინდა ვთქვათ: პოეტს ხატვა შუახნის ასაკში არ დაუნყია, იგი ხატავდა ბავშვობიდან და მშობლებმა სწორედ ხატვის შესასწავლად გააგზავნეს საფრანგეთში:

„ცხრაას ცამეტი წლის მიწურულში პაოლო იაშვილი პარიზში გაემგზავრა, მისი მიზანი იყო პარიზის სამხატვრო სასწავლებელში შესვლა, რომ სრულყოფილად დაუფლებოდა გრაფიკას. პაოლო ხომ შესანიშნავად ხატავდა“ (სერგო კლდიაშვილი, „პაოლო იაშვილი“, თხზ.; ტომი IV, თბ.; „საბჭ. საქ.“, 1978.; გვ. 264); „ის რომ მხატვრის 28

გზას გაჰყოლოდა, შეიძლებოდა გამოჩენილი ოსტატი გამხდარიყო“ (გერონტი ქიქოძე, „პაოლო იაშვილი“, „მნათობი“, 1958 წ.; № 8).

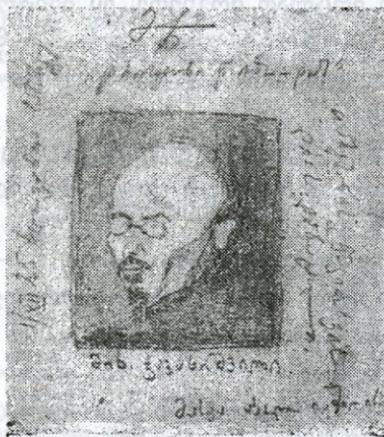
1957 წელს „ცისკარში“ (№ 7) გამოქვეყნდა შალვა დემეტრაძის წერილი: „პაოლო იაშვილის ჩანახატები“. აქ წარმოდგენილია ავტოპორტრეტი და მისი მეგობრების: ტიციან ტაბიძის, ვალერიან ვაფრინდაშვილის, კოლაუ ნადირაძის, მიხეილ ჯავახიშვილის პორტრეტები. „ნინო ტაბიძის გადმოცემით, პაოლო იაშვილს ჰქონია ბევრი სურათი, რომლებიც, სამწუხაროდ, დაკარგულად უნდა მივიჩნიოთ“, – წერდა შალვა დემეტრაძე (დასახელებული ყურნალი, გვ. 154). ნახატები, აგრეთვე, პოეტის ნაწერების 1959 წლის გამოცემის 480-ე გვერდზეა ჩართული.

ტ. ტაბიძე

ვ. ვაფრინდაშვილი

კ. ნადირაძე

მ. ჯავახიშვილი

ავტოპორტრეტი

ვფიქრობთ, ნაწილობრივ მაინც ვუპასუხეთ რადიოგადაცემის, „ლიტერატურული პორტრეტების“, ავტორის მიერ გამოთქმულ ეჭვებს. ახლა კი ისევ ბ-ნი ჯავახიშვილის „შეცდომებს“ ვუბრუნდებით:

2. „ამრიგად, ელენე დარიანის ფსევდონიმით ხელმოწერილი ელენე ბაქრაძის სამი ლექსი პრესაში დაიბეჭდა და მას მოჰყვა მკითხველ-საზოგადოების აურზაური. თვით ავტორმა კი ისე მტკივნეულად განიცადა მომხდარი, რომ პაოლოს დაეუძძარა კიდეც“, – წერს გ.ჯავახიშვილი („ლიტერატურული საქართველო“, 1997 წ.; № 34).

ჩვენი კომენტარი: 1915 წელს გაზეთში „მეგობარი“ გამოქვეყნდა პაოლო იაშვილის პირველი დარიანული ლექსები: „ძახილი“, „ჩემი თავადი“ (№ 33, 8 ნოემბერი), „ზამთარში“ (№ 62, 13 დეკემბერი). ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი კი, როგორც გ.ჯავახიშვილის პუბლიკაციებიდან ვიგებთ, მარიამობის დღესასწაულისათვის უკვე განჯაშია. განჯაშივე უგზავნის მას წერილებს იაზონ ბაქრაძე: პირველი წერილის თარიღია 1915 წელი 1 ოქტომბერი, მეორისა - 10 ნოემბერი, მესამისა - 28 ნოემბერი. ეს წერილები სწორედ იმის დასტურია, რომ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი არ არის დარიანული ლექსების ავტორი: „ელენე დარიანი შენ არ მგონიხარ, მაგრამ თუ იმის შესახებ ვრცლად მოგწერე, ეს იმიტომ, რომ ვილაცა არის, შენი კარგი ნაცნობი უნდა იყოს...“ – წერილი 1915 წლის 10 ნოემბრით თარიღდება (იხ. „ლიტერატურული საქართველო“, 1997 წ.; № 35, გვ. 10).

„... შენ იფიქრე თითქოს შენ გთვლიდი ამ (ელენე დარიანის. ზ.ლ.) ლექსების ავტორად, სრულებითაც სინამდვილეს არ შეეფერება. შენ კი არ გთვლიდი ავტორად, მაგრამ ვიცოდი, რომ შენ ავტორს კარგად იცნობდი...“ – იაზონ ბაქრაძის ეს წერილი კი – 1915 წლის 28 ნოემბრით თარიღდება (იხ. ზემოთ დასახელებული გაზეთი).

ამ წერილების ნამკითხველი პროფესორი ჯავახიშვილი წერს: „მინდა... დავსვა დიდი ხნის კითხვა ელენე დარიანის ციკლის 14 ლექსის ავტორობის საკითხზე“ (იქვე).

ჩვენ გვაინტერესებს, მაინც რა დროიდან გაუჩნდა ასეთი კი-

თხვა მკვლევარს, ხარისხებისა და წოდებების მინიჭებამდე თუ შემდგომ?

1915 წლის 10 ნოემბრითაა დათარიღებული პაოლონის შვილის წერილიც, რომელსაც იგი, აგრეთვე, განჯაში უგზავნის ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს და აქ აშკარად ჩანს, რომ ქუთაისის ლიტერატურული ცხოვრების შესახებ ქ-ნი ელენე ამბებს პაოლოსაგან იგებს:

„... Моя жизнь в Кутаиси не безинтересна. Я сумел сгруппировать вокруг себя молодых служителей искусства. Скоро выпускаем альманах “Циспери канцеби“ с литературным манифестом. Футуризма не будет, хотя почти все газеты отметили, что альманах наш будет являться органом грузинских футуристов. Пусть пишут что хотят скучные филистеры. Стихи Елены Дариани вызвали в Кутаиси целую бурю возмущения. Последняя неделя является неделей Ел. Дар. Наиболее интересный элемент общества стоит за стихи, более отсталые, скучные, однообразно-старые – против. Молодёжь за них! Это ценнее всего. Своих стихов, особенно революционных, я в “Мегобари“ не печатаю, прячу свой пафос для Альманаха. Как тебе понравились мои триолеты, посвящённые В.Гаприндашвили? В последнем стихотворении быть может многое непонятно. За последнее время мне приходилось несколько раз выступать перед обществом. Если интересно могу прислать отзывы газет (я с ними совсем не считаюсь)...

После завтра литераторы и любители сцены разыгрывают “Измену“ Сумбатова. Я играю Эрекле.“

წიგნი ჩაიხი და
რუსულ ენაზე

ე. გ. კაუზაშვილი

26/1 699.

წერილი, მანქანაზე გადაბეჭდილი, დაცულია ლიტერატურისა და ხელოვნების ცენტრალურ არქივში, ფონდი 292, აღწ. 1, საქმე 89.

3. იაზონ ბაქრაძის წერილების შესახებ გ.ჯავახიშვილი წერს: „იგი დაწერილია ელენე ბაქრაძის უახლოესი ნათესავის, მამის ძმის იაზონ ბაქრაძის მიერ“.

ჩვენი კომენტარი: იაზონ ბაქრაძის მამას ერქვა თომას იაზონის გარდა ჰყავდა: მელქისედეკი, ალექსანდრე, კონსტანტინე და დავითი.

ა) მელქისედეკის მეუღლე იყო ოლღა ერისთავი. მათი სამი შვილიდან – ანა, ბაბილინა და კალისტრატე – ორი უკანასკნელი იზრდებოდა იაზონ ბაქრაძის ოჯახში; ბ) ალექსანდრე – 1901-1907 წლებში მსახურობდა ლეჩხუმის მაზრის უფროსის თანამემწედ (იხ. ამ წლების „Кавказский календарь“). მისი მეუღლე იყო მაკრინე კონსტანტინეს ასული ხაბურზანია; შვილები: ვლადიმერი, კონსტანტინე, ვერა, ნინო, ლუბა, თამარი, ეკატერინე, ელენე. ეს უკანასკნელი 1913 წლის აგვისტოში პარიზში გარდაიცვალა (იხ. გაზეთი „იმერეთი“, 1913 წ.; № 128); ალექსანდრე თომას ძე გარდაიცვალა ქუთაისში, 1916 წლის 8 ნოემბერს (იხ. გაზეთი „ჩვენი მეგობარი“, 1916 წ.; № 228); სამიძმრის განცხადებას აქვეყნებენ მისი ძმები: იასონ და დავით თომას ძენი ბაქრაძეები, რძალი – სალომე ივანეს ასული (იხ. გაზეთი „ჩვენი მეგობარი“, 1916 წ.; № 229); გ) კონსტანტინე მსახურობს 1880 წელს ნუხაში მოსამართლის თანამემწის თანამდებობაზე, 1882 წელს – ოჩამჩირეში, 1887 წელს შამშადილში – მოსამართლის თანამდებობაზე (იხ. ამ წლების „Кавказский календарь“). დ) დავითიც განათლებით იურისტი იყო. ცოლად ჰყავდა სომინოელი იაშვილის ასული – მელიკო. მათი შვილებია: ვალერიანი, სერგო, ოლიმპიადა, ელენე, ნუცა, თამარი, აგრაფინა. დავით თომას ძე ბაქრაძე მეორე მსოფლიო ომის წინა წლებში გარდაიცვალა 89 წლის ასაკში; ე) იაზონ თომას ძე ბაქრაძემ 1901 წელს დაამთავრა ოდესის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი (იხ. გაზეთი „ცნობის ფურცელი“, 1901 წ.; № 1503); 1907 წლის „Кавказский календарь“-ი უჩვენებს, რომ იგი არის ნაფიცი მსაჯულის თანამემწე, ქუთაისის სათავადაზნაურო საკრებულოს დეპუტატობის კანდიდატი რაჭის მაზრიდან; იგივე „Кавказский календарь“-ის მიხედვით, 1910-1917 წლებში იაზონ ბაქრაძე არის ჭიათურის შავი ქვის მრეწველთა საბჭოს წევრი, შავი ქვის წარმოების ქუ-

თაისის კანტორის მმართველი, აგრეთვე, ნაფიცი მსაჯული ჭიათურასა და ქუთაისში; იაზონის მეუღლე იყო ქუთაისის საკრებულო ტაძრის დეკანოზის, ივანე იოსების ძე კერესელიძისა და ქეთევან ნიკოლოზის ასულ დათეშიძის ქალიშვილი - სალომე (იხ.გაზაფთი „იმერეთი“, 1913 წ.; № 172), ჰყავდათ სამი შვილი - ამირანი, თამარი, ავთანდილი. ქართული ლიტერატურის მკვლევარები იაზონ თომას ძე ბაქრაძეს იცნობენ როგორც ლიტერატორს, მთარგმნელსა და პუბლიცისტს. იგი 1937 წლის რეპრესიების მსხვერპლია.

ქალბატონ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის მამას ერქვა თევდორე და ამ სახელის მქონე თომა ბაქრაძის შვილებში არ ჩანს! რატომ? იმიტომ რომ ქალბატონი ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის მამის ძმა არ გახლავთ იაზონ ბაქრაძე!

ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის პაპას - ადალოს იგივე იოსებს - ჰყავდა შვიდი შვილი: ერმილე, სპირიდონი, მეთოდი (იგივე თევდორე), ალექსანდრა, ვლადიმერი, ფეოდოსია, ვალენტინა. ერმილესა და ალექსანდრას (იგივე საშას) ახსენებს იაზონ ბაქრაძე თავის ერთ-ერთ წერილში ქალბატონი ელენესადმი; სპირიდონ ადალოს ძე ბაქრაძე 1907 წელს მსახურობს დაწესებულებაში, რომლის სახელწოდებაა „Управление акцизным сборам закавказского края“ (იხ. ამ წლის „Кавказский календарь“). სპირიდონს ცოლად ჰყავდა ეკატერინე ზაალის ასულ ბარათაშვილისა და ქაიხოსრო იოსების ძე ბროძელის ქალიშვილი - ანა. აქვე დავძენთ, რომ მათი მეორე ქალიშვილი - ელენე ბროძელი-ანტონოვსკაია (1842-1922) იყო ლიტერატორი და მთარგმნელი, იბეჭდებოდა „ცნობის ფურცელსა“ და ნაკადულში“. სპირიდონ ბაქრაძისა და ანა ბროძელის ერთ-ერთი ვაჟი გახლდათ - კოტე (1898-1970) - ფილოსოფოსი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი (იხ. ქსე, ტ. II, 1977 წ.; გვ. 241).

მეთოდი (თევდორე) ადალოს ძე ბაქრაძე 1907 წლის „Кавказский календарь“-ის მიხედვით მსახურობს ელიზავეტოპოლში (განჯაში), დაწესებულებაში, რომლის სახელწოდებაა „Елисаветопольское городское полицейское управление“. ჰყავდა სამი შვილი: დიმიტრი, ვერა, ელენე. ეს უკანასკნელი გახლავთ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილი, რომლის პაპა -

ადალო (იოსები) და იაზონ ბაქრაძის მამა - თომა - იყვნენ ძმები. მაშასადამე, იაზონ ბაქრაძე არის ქ-ნი ელენეს პაპის ძმის შვილი და რატომ შეჰყავს მკითხველი შეცდომაში ბ-ნ ჯავახიშვილს, „უნებლიეთ“ თუ გამიზნულად, გაუგებარია.

4. „მე იმ ზაფხულს დორიან გრეი ვუნოდე... ჯერ შეიმშვენოვა, მერე კი აღარ მოეწონა, აქეთ შემომიბრუნა... მე სილამაზის გამო მივმართე მას ამ სახელით, მან შინაარსი გამაშლევინა და უარი თქვა ...“ („ლიტერატურული საქართველო“, 1997 წ. № 35).

„პაოლოს დორიან გრეი შევარქვი, მან დორიანი მიწოდდა. დროთა განმავლობაში შემიცვალა დარიანად, რადგან უფრო მოსწონდა კეთილხმოვანების გამო“ („კალმასობა“, 1997 წ. №6), - ეს ბ-ნმა ჯავახიშვილმა ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილის დღიურებიდან გამოაქვეყნა და მათი ნაკითხვის შემდეგ მკითხველს უამრავი შეკითხვა გაუჩნდება, მაგრამ მთავარი მაინც ის არის, რომ იქმნება შთაბეჭდილება, თითქოს პაოლო იაშვილს ოსკარ უაილდის შესახებ არაფერი გაუგია, არც „დორიან გრეის პორტრეტი“ აქვს წაკითხული, თორემ ისეთი რა გაშლა სჭირდება ამ ნაწარმოების შინაარსს?!

ეჭვი არაა, რომ ბ-ნმა ჯავახიშვილმა ქ-ნი ელენეს დღიურებიდან შეიტყო ოსკარ უაილდის არსებობის შესახებ, ამიტომ გააკეთა ასეთი „აღმოჩენა“: „აეხადა ფარდა ელენე დარიანის ფსევდონიმის საიდუმლოებას. იგი აღებულია ინგლისელი მწერლის ოსკარ უაილდის „დორიან გრეის პორტრეტის“ მთავარი გმირის სახელიდან და შიგ ჩადეს ქართული სიტყვის დარი შინაარსი“... („ლიტ. საქ.“; 1997 წ. № 35).

ჩვენ მაინც ვფიქრობთ, რომ თუ ბ-ნ ჯავახიშვილს საქართველოში აქვს ფილოლოგიური განათლება მიღებული, და არა სორბონასა ან ოქსფორდში, მეოცე საუკუნის ქართული ლიტერატურის შესწავლისას მას ნებისმიერი ლექტორი ეტყოდა, რომ პაოლო იაშვილის ფსევდონიმი ელენე დარიანი აღებულია დორიან გრეიდან.

ბ-ნი ჯავახიშვილისთვის, ალბათ, ახლა უკვე ცნობილია, რომ გამოქვეყნებულია კოლაუ ნადირაძის აზრი ამასთან დაკავშირებით:

„... ელენე სახელი იყო, „დარიანი“ კი „დორიან გრეის პო-

რტრეტიდან“ წამოიღო. კარგი ლექსები გამოუვიდა...“ (ნინო ჩხიკვი-
შვილი, „ოცნებად დამრჩა“, „ლიტ. საქ.“; 1988 წ., № 16, 15 აპრილი),
მაგრამ ბ-ნმა ჯავახიშვილმა არ იცის, რომ 1914 წელს, ქუთაისში
გამოიცა ნიგნი სათაურით: „Грузія после 1905 года“, რომლის
ავტორია ს. დარიანი, შემდგომში ცნობილი ფილოსოფოსი და
ლიტერატურათმცოდნე სერგი დანელია, რომლის წინასიტყვა-
ობითაც 1936 წელს უნივერსიტეტის გამომცემლობამ გამოსცა პა-
ოლო იაშვილის მიერ თარგმნილი პუშკინის „ლექსები და პოემები“.

მაშასადამე, დარიანი რომ ფსევდონიმა, ამის პრეცედენტი
1914 წელს უკვე არსებობს! დორიან გრეის უწოდებდნენ გრი-
გოლ რობაქიძეს ამავე წლებში, ამის გარდა, დორიან გრეი იყო
გიორგი ლეონიძის ფსევდონიმი (იხ. გმიქაძე „ფსევდონიმების ლე-
ქსიკონი“, გამ. „მეცნიერება“, თბ.; 1984 წ. გვ. 17). როგორ მოიქცეს
„პირუთვნელი მემატიანე“?

5. „მიძღვნილი ლექსების აპოთეოზი იყო პაოლო იაშვილის სა-
ოცარი „სონეტი ელის“, რომელიც აგერ უკვე რვა ათეული წე-
ლია, რაც ადრესატის ვინაობის მიუთითებლად ვრცელდება“, –
ბრძანებს გ.ჯავახიშვილი („კალმასობა“, 1997 წ.; № 6).

ჩვენთვის გაუგებარია, ვისი მისამართითაა ეს საყვედური გა-
მოთქმული ან რას უნდა ნიშნავდეს: „ვრცელდება“. პაოლო იაშვი-
ლის „სონეტი Elli-ს“ დაიბეჭდა გაზეთში „სამშობლო“ 1915 წლის 23
აგვისტოს (№ 159), ხელმოწერით „... პ. ... ი.“

სონეტი Elli-ს.

სონეტით მინდა ჩემი გრძნობა შენდამი Elli
შენს სულს გადავსცე!.. მაგონდება სოფელი შორი;
ერთმანეთს შევხვდით; ყვავილებით ხარობდა ველი,
იყავი ნაზი, ისე როგორც ტყის ნიამორი.

მე შემიყვარდი... და მიყვარხარ.. და მარად გელი
მე მინდა შენი სიახლოვე, შენი ამბორი;
შენთვის ვოცნებობ, მე სონეტით მადიდებელი,
და შენით Elli ანთებული, მზის თანასწორი.

ყვავილებია ჩემს გარშემო!.. მაისი მინდა...

იასამნებო აყვავილდით, იმხიარულეთ!

გაზაფხულის დღე, შეხვედრის დღე ხომ დაგვირგვინდა?

იცხოვროს ყველამ სიხალისით და სიყვარულით!..

მომღერალ გულში ხარობს გრძნობა, ენთება ალი...

ჩვენი ბედისთვის სხივოსნდება დღე მომავალი.

... ა. ... ი.

ლექსი ავტორმა ამ სახით გამოაქვეყნა, რედაქტორ-გამომცემ-
ლებმაც ასევე შეიტანეს ის პოეტის ლექსთა კრებულებში. სხვანა-
ირად როგორ უნდა მოქცეულიყვნენ, ჩვენ ვერ წარმოგვიდგენია.

1922 წელს გამოიცა იოსებ გრიშაშვილის ლექსების მეორე
ტომი. 97-ე გვერდზე დაბეჭდილია ლექსი სათაურით „მესამე მოქმე-
დება“. მას აქვს მიძღვნა: „ლექსი პარტერში: ელლეს“; ხოლო ხუ-
თბომეულის პირველ ტომში, რომელიც 1961 წელს გამოიცა, იმავე
ლექსს მიძღვნა აღარ აქვს. მის მაგივრად პოეტს სათაურის ქვეშ
დაუწერია: „ღალატი“ პარტერში“ (გვ. 345).

„დაკვირვებით წამკითხველმა“ ბ-ნმა ჯავახიშვილმა იქნებ კი-
დეც ამოიცნოს ამ ლექსის ადრესატი - ელენე ბაქრაძე-ბერი-
შვილი, მაგრამ განა მეცნიერს აქვს უფლება, არ დაჰყვეს ავტორის
უკანასკნელ ნებას?

1922 წელს ჟურნალში „ილიონი“ (№ 1) დაიბეჭდა მარიჯა-
ნის ლექსი „განჯა“, რომელზეც მითითებულია ადრესატი:
„ელლი ბერიშვილს“. 1949 და 1956 წლის გამოცემებში ლექსს „გა-
ნჯა“ ადრესატი მოხსნილი აქვს, ხოლო 1968 წლის კრებულში
(სახელწოდებით „ისევ ლექსები“) ავტორს, ლექსისათვის „განჯა“,
ადრესატი ისევ მიუთითებია: „ელი ბაქრაძეს“. ბ-ნ ჯავახიშვილს
ვთხოვდით, მეცნიერ-ტექსტოლოგებს დაეკითხოს, როგორ მოიქცე-
ოდნენ ისინი ასეთ შემთხვევაში. ჩვენ კი წამდვილად არ ვიცოდით,
ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორებს, გნებავთ, აკადემიკო-
სებს დღევანდელ საქართველოში თუ მიეცათ იმის უფლება, რომ
ავტორის ნების წინააღმდეგ, თვითნებურად მიუთითონ ადრე-
სატი გარდაცვლილი, გნებავთ ცოცხალი, მწერლის ნაწარმოებს.

ბ-ნმა ჯავახიშვილმა ვინმე სულიკო ჭურკვეიძის მემუარებში

რომ ამოიკითხოს, მგოსანმა „სულიკო“ მე მომიძღვნაო, აკაკი წერეთლის ლექსს ადრესატი უნდა მიუთითოს?

6. „... შალვა დემეტრაძემ შეადგინა პ.იაშვილის ნაწარმოებების კრებული (1959) და სწორედ აქ შეიტანა მან ელენე დარიანის ლექს-დღიურების 14 ნიმუში და ერთბაშად „დაადგინა“ მათი ავტორობა“, - აცხადებს ბ-ნი ჯავახიშვილი („კალმასობა“, 1997 წ. № 6).

ჩვენი კომენტარი:

შალვა დემეტრაძემ პაოლო იაშვილის ლექსები შეკრიბა და გამოსცა პირველად 1955 წელს. რედაქტორი გახლდათ ირაკლი აბაშიძე. წიგნში შესულია პოეტის „დარიანული ციკლის“ ათი ლექსი. 109-ე გვერდზე სქოლიოში მითითებულია: „პაოლო იაშვილი ელენე დარიანის სახელითაც ბეჭდავდა ლექსებს“. 1955 წელს კი ჯანმრთელად არიან და მოღვაწეობას აგრძელებენ პაოლო იაშვილის უახლოესი მეგობრებიც და მისი თანამედროვენიც: გიორგი ლეონიძე, შალვა აფხაიძე, სერგო კლდიაშვილი, კოლაუ ნადირაძე, იოსებ გრიშაშვილი, გალაკტიონ ტაბიძე, კონსტანტინე გამსახურდია, სიმონ ჩიქოვანი, არისტო ჭუმბაძე და სხვები. არც ერთ მათგანს არსად, არასოდეს დარიანული ლექსების ავტორის შესახებ ეჭვი არ გამოუთქვამს.

პაოლო იაშვილის ნაწერების მეორე წიგნი შალვა დემეტრაძემ გამოსცა 1959 წელს. ხელმოწერილია დასაბუქდად 3 მარტს და მან მხოლოდ გალაკტიონს ვერ მოუსწრო. ამ გამოცემაში შევიდა „დარიანული ციკლის“ 14 ლექსი. შალვა დემეტრაძემ კიდევ ორჯერ გამოსცა პაოლო იაშვილის წიგნი - 1961 და 1975 წლებში.

1962 წლის 27 ივლისს „სალიტერატურო გაზეთი“ აქვეყნებს ანდრო თევზაძის წერილს „მცირე მოგონება“.

„... წიგნის თაროზე გამოჩნდა პაოლო იაშვილის ნაწერების მთლიანი კრებული, რომელიც დიდის გულმოდგინებით და სიყვარულით შეაგროვა და გამოსცა პაოლო იაშვილის ახლო მეგობარმა შალვა დემეტრაძემ“.

ირაკლი აბაშიძე თავის მოგონებებში „ზარები ოცდაათიანი წლებიდან“ პაოლო იაშვილის შესახებ წერს:

„მისი ნათესავი ვიყავი მეც, ანუ ჩემი ნათესავიც იყო იგი დედაჩემის - მოღვაძის ქალის მხრიდან, პაოლოს დაჰ პაშა გახლდათ

ბიცოლაჩემი, მეუღლე პლატონ მოდებადისა... ჩემი სტუდენტობის დროს, ოციანი წლების ბოლოს, ერთხანს ბიცოლაჩემის ბინაშიც კი ვცხოვრობდი, ყოფილი გუნბის ქუჩაზე, სადაც უფრო მეტად პაოლოს უმცროს ძმასთან ტუპია (ივანე) იაშვილთან ვმეგობრობდი...“ („მნათობი“, 1992 წ.; № 1, გვ. 176).

მამასადამე, პაოლო იაშვილის ლექსების კრებულები შეადგინეს პოეტის თანამედროვე და ახლობელმა ადამიანებმა და რა უფლება გვაქვს არ ვენდოთ მათ?

ბ-ნ ჯავახიშვილს, მადლობა ღმერთს, ეჭვი არ ეპარება „სონეტი Elli-ს“ ავტორი პაოლო იაშვილი რომაა, თუმცა იგი კრიპტონიმით „...ი. ...ი.“ დაიბეჭდა. შალვა დემეტრაძემ, ცხადია, ლექსი პოეტის კრებულში შეიტანა და, თუ ამ შემთხვევაში ვენდობით ნიგნის შემდგენელს, რატომ ვუცხადებთ მასვე უნდობლობას დარიანული ლექსების ავტორობის საკითხში?

აქვე გვინდა ვთქვათ: ძალიან საეჭვოა, „სონეტი Elli-ს“ ადრესატი ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი იყოს.

ცნობილია, რომ ქუთაისში მოღვაწეობდა ექიმი დიმიტრი ალექსანდრეს ძე ნაზაროვი (ნაზარიშვილი). იგი გახლდათ ნაფიცი მსაჯული, ქუთაისის სათათბიროს წევრი. მისი სახლი ერთგვარ ლიტერატურულ სალონს წარმოადგენდა, სადაც თავს იყრიდა ქუთაისის ინტელიგენცია (იხ. ვ.ჯავახიძე, „გრიგოლ რობაქიძე“, მოგონება, „განთიადი“, 1988 წ. № 1). დიმიტრი ნაზაროვს ჰყავდა ხუთი შვილი: ელენე, ლარა, ინა ანუ ისია, ლეონიდე და ვალერიანი. ისია გახლდათ ტიცინ ტაბიძის პოეტური მუზა, ელენეთი გატაცებული იყო პაოლო. 1915-1916 წლებში ელენე დიმიტრის ასული ნაზაროვა თბილისში ასწავლიდა ფრანგულს, ხოლო 1917 წლიდან – ქუთაისში.

1919 წელს ქუთაისში გამოქვეყნდა სტეფან მალარმე, „ლექსები და პროზა“ („მეოცნებე ნიამორების“ გამოცემა). მეორე გვერდზე ვკითხულობთ: „თარგმანების ავტორები თარგმანში დახმარებისათვის მადლობას სწირავენ ელეონორა ნაზაროვის ქალს“. შალვა აფხაიძე იგონებს: „მალარმეს ლექსების გამოცემაში დიდი დახმარება გაგვინია ელო ნაზარიშვილმა, რომელმაც მშვენივრად იცოდა ფრანგული და გვიკეთებდა ბნკარედებს. ელო ნაზარიშვილი, ცნო-

ბილი ექიმის ნაზაროვის ქალიშვილი, ახლო მონაწილეობას იღებდა ჩვენს წრეში, იყო რომანტიკულად განწყობილი ქალი და ჩვენი ვარგი ამხანაგი“ („მნათობი“, 1960 წ.; № 11, გვ. 161.)

არსებობს, აგრეთვე, ასეთი გადმოცემა: პაოლო იაშვილი ახალგაზრდობის წლებში გატაცებული ყოფილა ელისო დადიანით (1893-1944), იოსებ დადიანის ერთ-ერთი ქალიშვილით, რომელიც ოჯახთან ერთად ბაქოში გადავიდა საცხოვრებლად. მისი მამა, იოსები, ნავთის მრეწველი გახლდათ (შემდგომ, პოლიტიკური ვითარების გამო, მთელი ოჯახი ემიგრაციაში წავიდა საფრანგეთში). ელისო დადიანის პორტრეტი შესრულებულია სორინის მიერ.

„სონეტი Elli-ს“ ადრესატის შესახებ განსხვავებული და საკმაოდ დამაჯერებელი თვალსაზრისი გააჩნია მკვლევარს, ზაურ მეძველიას: „1915 წლისათვის ცნობილი ხდება პოეტი ქალის ელენე დარიანის პიროვნებაც. გაზეთ „სამშობლოს“ იმ ნომერში, სადაც დაბეჭდილია ...ი. ...ი. კრიპტონიმით ხელმოწერილი ლექსი „სონეტი ელის“, გამოქვეყნებულია პირველი ცნობა ელენე დარიანის ლექსების ახლო მომავალში გამოცემის შესახებ. ცხადია, სათაურშიც და ხელმოწერაშიც პოეტის ახალი შემოქმედებითი საწყისები ცნაურდება. უცხო, შორეული ველის ასული ახალი პოეზიის ნათელი სიმბოლოა. პოეტი თავისსავე წიაღში, თავისსავე სულიერ სამყაროში აღმოცენებულ მეორე პოეტს მიუძღვნის სონეტს“ (ზ. მეძველია, „პაოლო იაშვილის ახლად მიკვლეული ლექსები და თარგმანები“, „განთიადი“, 1982 წ.; № 4, გვ. 143).

აქედან გამომდინარე, ჩვენ ვფიქრობთ, რომ პოეტმა თავისი სახელისა და გვარისაგან: პავ-ლ-ი იაშვი-ლ-ი გააკეთა ანაგრამა – Elli.

ანაგრამა ნიშნავს ასოების გადასმას ისე, რომ ერთი სიტყვიდან სხვა სიტყვა მივიღოთ. მას ზოგჯერ ფსევდონიმის შესადგენად მიმართავდნენ (ქსე, ტ. I, 1975 წ.; გვ. 420). მაგალითად, ალკოფრიბას ნაზიე ფრანსუა რაბლეს ანაგრამაა, ხარიტონ მაკენტინ – ანტიოხ კანტემირის, ნავი ვოლირკ – ივანე კრილოვის, ტონკმელი – მელიტონ კელენჯერიძის, ეძიოთ ა. – ალექსანდრე თოიძის, დოთე – თედო რაზიკაშვილის, ნილომ –

ნიკო მერაბის ძე ლორთქიფანიძის; „ცისფერყანწელთა“ მეგობარმა, ეკონომისტმა შოთა გოგუამ (დახვრიტეს 1937წ.) თავისი წიგნი გამოაქვეყნა ანაგრამით – შოთა აუგოგ. ანაგრამაა მარი ფრანსუა არუეს ფსევდონიმი – ვოლტერი.

ზაურ მეძველიას ზემოთდასახელებულ წერილში განვითარებული აზრის დამაჯერებლობას და ჩვენს ვარაუდსაც ამყარებს და არგუმენტის ძალას სძენს პაოლო იაშვილის ოთხი სტრიქონი:

1913 წლის

შენი ლექსი მე მსახია,
რადგან ზეპირი წმინდასტყურ
მაქვს პოეზია შოთა აიაბ
შენი აქრისი რანაძისძე...

პაოლო იაშვილი

ბ-ნმა ჯავახიშვილმა ეს ოთხი სტრიქონი ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილის არქივში აღმოაჩინა და, ამის გამო, ამ ქალბატონის დარიანობის საბუთად მოიხმო.

ახლა, ჩვენ ვეკითხებით პატივცემულ პროფესორს: ღმერთმა დაგვიფაროს, მაგრამ თავისი წინაპრების არქივში ჩინეთის პოლიტიკური ვითარების შესახებ წერილი რომ აღმოაჩინოს „სამ პიუ ჩაი“-ს ხელმოწერით, ავტორად საკუთარი პაპა უნდა გამოაცხადოს?

პაოლო იაშვილის ელენე დარიანთან დაკავშირებით ზაურ მეძველიამ, აგრეთვე, ყურადღება მიაქცია, „პოეტური გაუცხოების“ მრავალი მაგალითიდან - ერთს:

„1913 წელს მოსკოვის გამომცემლობამ „სკორპიონმა“ დაბეჭდა წიგნი სათაურით „წელის ლექსები“. მაშინდელმა სალიტერატურო კრიტიკამ პოეტი ქალის პოეზიას ფრიად მაღალი შეფასება მისცა. ერთ-ერთი გაზეთი „უტრო როსიი“ წერდა: რუსული პოეზიის ცაზე აკიაფდა ახალი პოეტური ვარსკვლავი, რომლის ნათება არავისში არ აგერევათო. ახლად მოვლენილი პოეტი ქალის ვინაობა

ერთხანს უცნობი დარჩა. ლექსების წიგნი ავტორისადმი, ნელისადმი მიძღვნილი ლექსით იწყებოდა, რომელიც პოეტ ქალს ლექსის ავტორმა ვალერი ბრიუსოვმა მიუძღვნა. სინამდვილეში ლექსის ადრესატიც და წიგნის ავტორიც ერთი და იგივე პიროვნება — პოეტ ქალად გარდასახული მწერალი ვ.ბრიუსოვი იყო“ (ზ.მეძველია, დასახელებული წერილი).

7. იოსებ გრიშაშვილმა 1956 წლის 14 ივლისს ელენე ბაქრაძე-ქართველიშვილისაგან ჩაიბარა ელისაბედ ქართველიშვილის დღიურები. თაბახის ფურცელზე ფანქრით აწერია: „ელენე დარიანმა გადმომცა (შალვას მეუღლემ). ი.გ.“

იოსებ გრიშაშვილის ეს ჩანაწერი ბ-ნ ჯავახიშვილს ქ-ნი ელენეს დარიანობის საბუთად მოჰყავს. ამ ჩანაწერიდან კი მხოლოდ ის ჩანს, რომ ქ-ნი ელენე ბაქრაძე-ქართველიშვილი, თავს ელენე დარიანს რომ უწოდებს, არის „შალვას მეუღლე“. განა ამ ჩანაწერში აღნიშნულია, რომ იგია დარიანული ლექსების ავტორი?

ვისაც ოდესმე იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში უმუშავია, დაგვიდასტურებს პოეტის ასეთ ჩვევას: იგი მინაწერებს, შენიშვნებსა და კომენტარებს წიგნების არშიებზე აკეთებდა. ამ შემთხვევაში კი მინაწერი გაკეთებულია არა ელისაბედ ქართველიშვილის დღიურის ყდაზე, როგორც ეს მოსალოდნელი იყო იქ, სადაც ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილის სამახსოვრო წარწერაა, არამედ თაბახის ფურცელზე, რომელიც ამ დღიურს შემოხვეული აქვს; გარდა ამისა, იოსებ გრიშაშვილმა პაოლო იაშვილის ლექსების 1955 წლის გამოცემა შეიძინა 1956 წლის 19 ივნისს, მეორე წიგნი, 1959 წლის გამოცემა, მას სამახსოვრო წარწერით აჩუქა შალვა დემეტრაძემ. იოსებ გრიშაშვილის კომენტარები, მინაწერები და შენიშვნები, დარიანული ლექსების ავტორობასთან დაკავშირებით, ამ გამოცემებს არა აქვს.

იოსებ გრიშაშვილის მინაწერს მეტი დამაჯერებლობა რომ მისცეს, ბ-ნი ჯავახიშვილი აცხადებს: „გრიშაშვილის დისწული ანი ციციშვილი იტყოდა ხოლმე ბიძის ნათქვამს: „ჩვენ ვალში ვართ პოეტი ქალის ელენე დარიანის წინაშე, გამოჩნდება ვინმე ღვთისნიერი და თავის დროზე სიმართლეს იტყვისო...“ („კვალმასობა“, 1997 წ.; №8; 1998 წ.; № 7).

ქალბატონი ანი ლაზარაძე-ციციშვილი გარდაიცვალა 1992 წლის 1 სექტემბერს. იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმის გამგე, ბატონი ნოდარ გრიგორაშვილი ქალბატონი ანის სამსახურს ტყვეებს არ ადასტურებს, მას ასეთი რამ არასოდეს სმენია. ქ-ნი ანისაგან, რომელიც მისი მკვიდრი დეიდა გახლდათ; ამ სიტყვებს არ ადასტურებს აკადემიკოსი გიორგი შალვას ძე ციციშვილი, რომლის ბიძოლა გახლდათ ქალბატონი ანი.

გარდა ამისა, ელისაბედ ქართველიშვილის დღიურს შიგნითა ყდაზე ელენე ბაქრაძე-ქართველიშვილის ხელით აწერია: „ივანე მაჩაბლის პირველი მეუღლის (დაყოფა ჩვენია. ზ.ლ.) ლიზა ქართველიშვილის ხელთნაწერებს ვუფემქაშებ შალვას გულითად მეგობარს გრიშაშვილს თავის მუზეუმში დასაცავად“.

ბ-ნი ჯავახიშვილი ამ დღიურთან დაკავშირებით წერს: „აუცილებლად უნდა გამოქვეყნდეს ივანე მაჩაბლისა და ლიზა ქართველიშვილთან დაკავშირებული საბუთები, დღიურები, რითაც ფარდა აებდება ბევრ საიდუმლოებას (იხ. „კალმასობა“, 1997 წ.; № 8).

ჩვენი კომენტარი: გრიგოლ ივანეს ძე ქართველიშვილის ასულს, ელისაბედს, 1890 წლის 2 აპრილს შეეძინა ვაჟი – შალვა, შემდგომ ცნობილი იურისტი და მთარგმნელი. ელისაბედ გრიგოლის ასული ქართველიშვილი 1915 წლის 19 დეკემბერს გარდაიცვალა (იხ. გაზეთები „სახალხო ფურცელი“, 1915 წ.; № 461, 20 დეკემბერი; „საქართველო“, 1915 წ.; №173, 20 დეკემბერი) და, ცხადია, ქალბატონი ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი თავის მომავალ დედამთილს არ იცნობდა, მაგრამ ვიდრე შალვა ქართველიშვილის მეუღლე გახდებოდა, ქ-ნი ელენე თავისი მეგობრებისაგან – მაჩაბლების ნათესავებისაგან, შემდგომ მისივე მეუღლისაგან ან ბოლოსდაბოლოს ელისაბედ ქართველიშვილის დღიურებიდან მაინც, უთუოდ შეიტყობდა, რომ ივანე მაჩაბელს ჰყავდა მხოლოდ ერთი მეუღლე: ანასტასია ალექსანდრეს ასული ბაგრატიონ-დავითიშვილი და, რომ შალვა ქართველიშვილი დაიბადა კანონგარეშე ქორწინებით. ბ-ნი ჯავახიშვილს გვინდა მოვახსენოთ, რომ არასოდეს დამალული და დაფარული ეს არ ყოფილა. ივანე მაჩაბლის ქალიშვილმა, ქალბატონმა ელენემ, საარაკო დობა გაუწია ძმას – შალვას და შესაშური მულობა რძალს – ელენე ბაქრაძე-ქართველიშვილს.

რუსუდან კახიძემ, ანასტასია მაჩაბლის დის, ნიცა ბაგრატიონ-დავითიშვილის შვილიშვილმა, სილამაზით განთქმული თამუნია წერეთლის (ტიციან ტაბიძის პოეტური მუზა. ზ.ლ.) ასულმა გვიამბო, რომ ბავშვობაში იგი სტუმრად დაჰყავდათ შალვა ქართველიშვილთან, ხოლო სტუდენტობისას ქალბატონი რუსუდანი თავად ხშირად სტუმრობდა ელენე ბაქრაძე-ქართველიშვილს.

ბ-ნ ჯავახიშვილს ვთხოვდით, თავი შეეკავებინა ასეთი გამოთქმებისაგან: „ამან მიაბზო“, „იმისაგან გამიგონია“. მარიამ ფორაქიშვილისა და ქეთევან ჯავახიშვილისაგან გაგონილი ამბები („კალმასობა“, 1999 წ. № 1) კი, რომელიც მკვლევარს ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილის მემუარებიდან ამოუკითხავს, შეუძლია მხოლოდ საკუთარ სამზარეულოში გაიმეოროს.

ახლა იმის შესახებ, რაც ჩვენ გაგვიგონია:

1970 და 1972 წლებში საკურსო და სადიპლომო თემებზე მუშაობისას რამდენჯერმე შინ ვენვით მწერალს, ბატონ კონსტანტინე გამსახურდიას, რომელმაც გვათხოვა „დიონისოს ღიმილის“ 1925 წლის გამოცემა. საგანგებოდ ჩვენთვის, თავის ბიბლიოთეკაში მოიძია და ძველი ყურნალ-გაზეთებიდან გადაგვანერინა: ტიციან ტაბიძის, პაოლო იაშვილის, გიორგი ლეონიძისა და მაშინ აკრძალული გრიგოლ რობაქიძის ლექსები, მეტად საინტერესო ისტორიებიც გვიამბო ამ და სხვა პოეტთა ბიოგრაფიებიდან. პაოლო იაშვილის „დარიანული ციკლიდან“ ჩვენ ჩავინერეთ: „პირამიდებში“, „წერილი ანნა ახმატოვას“, „დარიანული“ და ბატონ კონსტანტინეს დარიანული ლექსების ავტორობასთან დაკავშირებით რაიმე ეჭვი არ გამოუთქვამს.

ცხადია, ბ-ნ ჯავახიშვილს ეს საბუთად არ გამოადგება, მისი საბუთი მხოლოდ ისაა, რაც მას გაუგონია.

8. „ელენე დარიანი და პაოლო იაშვილი, ისე როგორც „ცისფერი ყანწების“, ასევე ყურნალ „მშვილდოსანის“ ფურცლებზე დაბეჭდილ ლექსთა ავტორებად ცალ-ცალკე იყვნენ დასახელებული“, – წერს ჯავახიშვილი („კალმასობა“. 1997 წ. № 6).

ჩვენი კომენტარი:

1920 წ. ყ-ში „მეოცნებე ნიამორები“ (№ 4) დაიბეჭდა:

ა) „ჯვარის დაწერა მარგალიტზე“ [ლექსი] – ხელმოწერა: ვალერიან გაფრინდაშვილი,

ბ) „ქართული პოეზია“ [წერილი] – ხელმოწერა: ტრისტან მაჩაბელი.

1921 წელს ნიკოლო მინიშვილმა გამოსცა „Поэты Грузии“ საქმესუღია პაოლო იაშვილის სამი და ელენე დარიანის ორი ლექსი. ელენე დარიანის „Среди пирамид“ თარგმნა ვალერიან გაფრინდაშვილმა „Красный сонет“ – ტრისტან მაჩაბელმა.

1922 წელს გაზეთში „ბარეკადი“ (№ 4) გამოქვეყნებულია ინფორმაცია: „პოეტმა ნიკოლოზ მინიშვილმა გამოსცა წიგნი ქართველი პოეტების... თარგმანებზე მუშაობდნენ: ს. რაფალოვიჩი, ო.მანდელშტამი, ვალერიან გაფრინდაშვილი, ტრისტან მაჩაბელი, ს.გოროდეცკი, ტ. ვეჩორკა და სხვები.“

ბ-ნმა ჯავახიშვილმა და მისგან ნახსენებმა „პირუთვნელმა მემატინანემატ“ ძებნა და კვლევა რომ არ დაინწყონ, ვიტყვი: „ცალცალკე“ დასახელებული ვალერიან გაფრინდაშვილი და ტრისტან მაჩაბელი ერთი და იგივე პირია.

1921 წელს ჟურნალში „მეოცნებე ნიამორები“ (№ 6) გამოქვეყნდა:

ა) „პაოლო იაშვილს“ [ლექსი] – ხელმოწერა: ტიცინ ტაბიძე,

ბ) „პოეტები სტამბაში (ფრაგმენტები ბიოგრაფიისათვის)“ – ხელმოწერა: ვარამ გაგელი;

1924 წელს ჟურნალში „ხელოვნების დროშა“ (№1) დაბეჭდილია:

ა) „დეკორატიული ხელოვნება საქართველოში“ – ხელმოწერა: ტიცინ ტაბიძე,

ბ) „მხატვარი ირაკლი გამრეკელი“ – ხელმოწერა: ვარამ გაგელი,

გ) „ქართული კინო. „მამის მკვლელი“ და „არსენა ყაჩალი“ – ხელმოწერა: ტ.ტ.,

დ) „ვერიკო ანჯაფარიძის საღამო“ – ხელმოწერა: ვ.გ.

ვგონებ, კომენტარს არ საჭიროებს, დღესავით ნათელია ისედაც: ყველა ხელმოწერა ტიცინ ტაბიძისაა!

1917 წელს ჟურნალში „ემმაკის მათრახი“ (№1) „ხუნაგის“ ფსევდონიმით გამოქვეყნდა:

„პაოლო და დარიანი
 შეზარხოშდნენ გვარიანი
 და რუსეთელ ფუტურისტებს
 ღვინო ასვეს ძმარიანი.
 კიტა ქეიფს რომ თაობდა,
 ფუტურიზმთან ხომ დაობდა“.

აქ „ცალ-ცალკე“ დასახელებული პაოლო და დარიანი პაოლო იაშვილი რომაა, „დაკვირვებით წამკითხველი“ მკვლევარი კი უნდა მიხედეს; წინააღმდეგ შემთხვევაში, ქალბატონ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს არა მარტო „კარგ პოეტად“, არამედ ჩინებულ მსმელად და თამადად „აღმოგვიჩენს“ ბ-ნი ჯავახიშვილი.

1924 წელს პავლე ინგოროყვას რედაქტორობით გამოიცა უურნალი „კავკასიონი“ (№ 3-4). აქ დაბეჭდილია პაოლო იაშვილის „Urbi“ (გვ. XII), ელენე დარიანის – „პარიზისაკენ“ (გვ. 72). „უნდა აყვავდეს მალე ქვიშნებიო“, – წერს ელენე დარიანი. „ქვიშნა“ იმდენად სპეციფიური სიტყვაა, მხოლოდ პაოლოს შეეძლო დაენერა. ქ-ნი ელენესათვის, „ქვიშნა“ მხოლოდ „ქვიშასთან“ თუ გაიგივდებოდა.

ვალერიან გაფრინდაშვილი წერილში „სონეტის პრობლემა“ წერდა: „გარდა იმისა, რომ პირველი კლასიკური სონეტი დასწერა ელენე დარიანმა ჩვენში, პაოლო იაშვილმა შეჰქმნა შემდეგი სონეტები: ელამი სონეტი, სონეტი ამორძალი და სონეტი უნაგრიო“ (ვ.გაფრინდაშვილი, „ლექსები, პოემა, თარგმანები, ესსეები, წერილები“, თბ.; მერანი“, 1990 წ. გვ. 483. ნიგნი შეადგინა მარინე ჭყონიამ).

ახლა ჩვენ ვეკითხებით ბ-ნ ჯავახიშვილს, აქ ცალკ-ცალკე დასახელებული ელენე დარიანი და პაოლო იაშვილი ერთი და იგივე პირი რომაა, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორმა და პროფესორმა მაინც ხომ უნდა ამოიცნოს?

9. „1926 წელს შეუძლოდ შეიქმნა კონსტანტინე გამსახურდია. იგი მოსკოვში წავიდა სამკურნალოდ და იქიდან საზღვარგარეთ აპირებდა წასვლას. ელენე ბაქრაძემ მწერლის სამკურნალოდ და საზღვარგარეთ გასამგზავრებლად გზის ფულისათვის გა-

ყიდა ყველა სამკაული და კ.გამსახურდიას გადასცა“ („კალმასობა“, 1997 წ. № 8), – წერს გ.ჯავახიშვილი და, ცხადია, რომ ამ ფაქტის შესახებაც მან ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილის მეშვეობით შეიტყო. ვაგრძელებთ ციტირებას: „ელენე ბაქრაძის არქივს შემორჩა 1926-1927 წლებში დაწერილი კონსტანტინე გამსახურდიას ერთი წერილი – ერთი ფრაგმენტი და ერთიც ღია ბარათი, რომლებშიც ბევრი საყურადღებო ცნობაა.“

შემდგომ, 1926 წლის 13 ნოემბრით დათარიღებული წერილია მოხმობილი კონსტანტინე გამსახურდიასი ქ-ნი ელენესადმი, სადაც ვკითხულობთ“ „... მე მონასტერში ვარ და მთავარი ოცნება აფეთქებული, მთელი ცხოვრება ხელის გულზეა. თუ მე აქ არ მოვკვდი, შეიძლება რომელიმე ენაზე გამოვაქვეყნო წიგნი „ალიარება“ – პოლარული ღამეები, რომელიც სქემის სახით თავში მიდულს და ხეტილობს... სოლოვეცკი გუმბათებზე შლის თავის ნაბადს... ჩვენ ვცხოვრობთ ერთად, ზოგჯერ მწუხრობისას ვიკრიბებით და ვმღერით...“

კონსტანტინე გამსახურდიას მეორე ბარათი იწყება ასე: „1927 წ. 12.1. სოლოვეცკა“.

ერთი ფრაგმენტი ამ წერილიდან: „... აქ ყინვებია. კრემლი ჰგავს რომელიღაც ფანტასტიური მეფის კრისტალურ სასახლეს. მალე მოსალოდნელია ჩრდილოეთის ნათება!“

ახლა ჩვენ ვეკითხებით „დაკვირვებით წამკითხველ“ ბ-ნ ჯავახიშვილს, სადაა მოსკოვში პოლარული ღამეები ან ჩრდილოეთის ნათება? ამ ბარათებიდან ერთში ხომ პირდაპირ წერია: „სოლოვეცკი გუმბათებზე შლის თავის ნაბადსო“, ხოლო მეორეში – გამოგზავნის ადგილიც მითითებულია: „სოლოვეცკა“. რა კავშირი აქვს მოსკოვს სოლოვეცასთან? თუ იცის გიორგი ჯავახიშვილმა, რომ მოსკოვიდან სოლოვეცამდე ის მანძილია, რაც თელავიდან მანჯურიამდე, შეიძლება უფრო მეტიც. მართალია, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორს, პროფესორს ჩვენ ვერ მოვთხოვთ გეოგრაფიის ცოდნას, მაგრამ როგორი ნეტარი უნდა იყო კაცი, ამ საუკუნის მეორე ნახევარში ცხოვრობდე და სოლოვეცკი მონასტრის შესახებ არაფერი ვსმენოდეს! ხოლო, თუ „კრემლმა“ აცდუნა ბ-ნი პროფესორი, წესით საშუალო სკოლის ოთხოსანსაც უნდა ახსოვდეს, რომ ამ სიტყვით რუსული

ფეოდალური ქალაქების ცენტრალური უბნები აღინიშნებოდა, რომელსაც სამხედრო ფუნქცია ეკისრებოდა. ასე რომ, „კრემლი“ ნიჟნი ნოვგოროდშიც არსებობდა, ტულაშიც, ყაზანშიც და, რაც უნდა დაუფერებლად მოეჩვენოს „ხარისხების, ნოდებების და ნიგუნების მქონე“ მკვლევარს, სოლოვკაშიც. „კალმასობის“ რედაქცია ნუთუ ამასაც „აღმოჩენის ტოლფას უნებლიე შეცდომად“ უთვლის მის ავტორს?

კი ბატონო, მაგრამ ხომ დაიბეჭდა კონსტანტინე გამსახურდიას „ლანდებთან ლაციცი“ გაზეთში „ლიტერატურული საქართველო“ (იხ. 1991 წ.; №№ 27-31), სადაც თეთრზე შავით წერია: 1926 წლის 1 მარტს „სამი ჩეკისტი შემოვარდა ჩემს ოთახში...“, „ბარე სამი თვე ვიჯექი ჩეკას სარდაფში...“ (თბილისში. ზ.ლ.); „...აჰა, ლუბინკა, პატიმართა „საოცნებო სავანე“ (მოსკოვში. ზ.ლ.). შემდეგ მწერალი „სტოლიპინის ვაგონით“ ლენინგრადში ჩაუყვანიათ, ხოლო „იქიდან მეცხრე დღეს მივალნიეთ კემს“, საიდანაც „რამდენიმე ათასი პატიმარი ყინულმჭრელში შეგვყარეს... სულ რამდენიმე საათის შემდეგ მივალნიეთ ჩვენი ოდისეადის საბოლოო მიზანს, სოლოვკის არქიპელაგს. ეს არქიპელაგი პოლუსს გადაღმა მდებარეობს“ (იხ. „ლიტ.საქ.“, 1991 წ. №№ 30,31).

იქნებ ამის ცოდნაც არ ევალება მეცნიერს, რომელსაც „არც ხარისხები აკლია, არც ნოდებები, არც ნიგუნები“ და ჯიუტად იმეორებს ისევ ერთი წლის შემდეგაც: „1926 წლის 14 ნოემბერს კ. გამსახურდია მოსკოვიდან სწერს ქ-ნ ელენეს“-ო („კალმასობა“, 1998 წ. №7).

რა ჰქვია ამას?

და მაინც, კონსტანტინე გამსახურდიას წერილი 13 ნოემბრითაა დათარიღებული თუ 14-ით?

10. „თავის დროზე პაოლო იაშვილმა ელენე დარიანის „ეროტიკული“ პოეზია იხსნა დროის ფუჭ ზრახვებს აყოლილი კრიტიკოსებისა და ეგზალტირებული ბრბოსავან...“

... ქართველი მკითხველი იმხანად სრულიად მოუმზადებელი აღმოჩნდა მათ საკითხავად“, – წერს გ.ჯავახიშვილი („კალმასობა“, 1998 წ. № 7).

მაშინვე ცხადი იყო და ამ გადასახედიდან უფრო აშკარაა, რომ

ეს „ეგზალტირებული ბრბო“ სოციალ-დემოკრატები გახლდნენ, 1916 წლის 9 მარტს კაფეში ობსტრუქცია რომ მოუწყეს ფედერალისტებს, საბაზად კი პაოლო იაშვილის დარიანული ლექსები გამოიყენეს, რომლის წაკითხვა მას არც აცალეს. „ცისფერყანწელები“ ფედერალისტებს თანაუგრძნობდნენ. ყურნალში „ემშაკის მათრახი“ (1916 წ. № 12, 20 მარტი) დაიბეჭდა თაგუნას (შალვა შარაშიძის ფსევდონიმი. ზ.ლ.) სატირული ფელეტონი, მეტად სკაბრეზული სათაურით, სადაც თავისი „მათრახი“ ფედერალისტთა პარტიის თავმჯდომარეს, „ცისფერყანწელთა“ დამცველს, კიტა აბაშიძესაც გადაჰკრეს, ამ შემთხვევას ხელიდან როგორ გაუშვებდნენ! აქვე გამოაქვეყნეს ელენე დარიანის ლექსიც და საგანგებოდ გართმეს:

„მზის აყვავება გამომტაცებს მწველ ადამიანს,
(ჩემს შეყვარებას მწუხარება კვლავ მოემატა!)

და დაღონებულს, ვაჟის კოცნას, კოცნას ნამიანს
ვარდისფერ ენით მომაგონებს გამთბარი კიტა.“

და ვითომ შეეშალათ, იქვე „ჩაასწორეს“: „ბოდიშს ვიხდით, რომ ელენე დარიანის ლექსში ბოლო სიტყვა შეცდომით დაიბეჭდა. უნდა იყოს კატა და არა კიტა“.

ეს ხომ საგანგებოდაა ხაზგასმული!

1916 წლის 2 აპრილს დრამატული საზოგადოების თავმჯდომარედ ირჩევენ კიტა აბაშიძეს. „გამარჯვებაა?“ – ამ სათაურით გაზეთი „სამშობლო“ (1916 წ.; № 327, 5 აპრილი) აქვეყნებს მეტად დვარძლიან ფელეტონს: „ერთი თავადი ხანჯალზე ხელს იდებს და გაჰყვირის: კიტა! კიტა! მას ბანს აძლევს ჯიბო იაშვილი და ვილაც მდივანი (ჯიბო იაშვილის ცოლისძმა. ზ.ლ.). გახურებულ ტაშს უკრავენ ფუტურისტებიც პაოლოს მეთაურობით.“

მოგვიანებით, გალაკტიონი თავის დღიურში „ცისფერყანწელების“ შესახებ წერს: „ჯგუფს თავიდანვე ახასიათებდა უაღრესი აპოლიტიკურობა, მაგრამ უფრო სოციალ-ფედერალისტებთან მეგობრობდნენ. ამ პარტიაში თავმოყრილი იყო ქუთაისის ინტელიგენცია“ (გიორგი ლეონიძის სახ.ლიტერატურული მუზეუმი, გალაკტიონის ფონდი, დღიური 615, გვ. 27).

1915 წლიდან პაოლო იაშვილი სცენიდან კითხულობს ელენე დარიანის ლექსებს, 1917 წლიდან მას უსმენენ და ოვაციებს უმართავენ, საქართველომ ზეპირად იცის დარიანული ლექსები.

20-იანი წლებიდან კი - სამწერლო ასპარეზზე გამოდის ნინო თარიშვილი. 1974 წელს ჟურნალში „ცისკარი“ (№ 9) დაიბეჭდა ნინო ჩიხლაძის წერილი, სადაც ვკითხულობთ: „პოეტ ქალს იმთავითვე ქართველი ანა ახმატოვა შეარქვა პოეტმა პ.იაშვილმა.“

- რაკი თქვენ გამოჩნდით, დღეიდან მე ხელს ვიღებ ქალის სახელით ლექსების წერაზეო, - უთქვამს პოეტს ნინოსათვის. საქმე ისაა, რომ მაშინ პ.იაშვილი - ელენე დარიანის ფსევდონიმით აქვეყნებდა ლექსებს“.

ნინო თარიშვილი იგონებს: „ვმეგობრობდი ქართველ პოეტებთან. განსაკუთრებით „ცისფერყანწელებთან“. „ცისფერყანწელთა“ პრესაშიც ვებეჭდავდი... „ცისფერყანწელთაგან“ ყველაზე კეთილი ადამიანი იყო პაოლო იაშვილი. ის ერთხელ ძალიან დამეხმარა და აი, როგორ: 1924 წელს უნივერსიტეტიდან გარიცხეს თავადიშვილები, მაგალითად: ერეკლე აბაშიძე, მაგდა ამილახვარი, მიქელაძენი და სხვა. მეც თან მიმაცოლეს. შენ ლექსებისათვის გაგრიცხესო, - მიპასუხეს. ეს ლექსი იყო: „არავინ მოდის“... გაიგო ეს პაოლო იაშვილმა, წამიყვანა განათლების კომისარიატში მარიამ ორახელაშვილთან და დიდი მეცადინეობის შემდეგ აღმადგინეს“ (საუბარი ჩაინერა ნინო ხოფერიამ 1989 წლის 15 ივნისს. იხ. „ლიტერატურის მათიანი“, გამ. „მერანი“, 1992 წ.; გვ. 497-498).

ნინო თარიშვილი წერს ეროტიკულ ლექსებს:
ალერსი მინდა ფეხშიშველა
კოცნები

ოცნება ცხელი

მე შენმა სახემ ვერ მიშველა.

ინვის სამხრეთული ვნება.

მტვენებათ

მკრთალია ხელები და ჩემი ტანის სითბო,

დახურულ თვალების სიტკბო.

ჩუმი სიყვარულის რთველი.

ხარ უცნაური ვაჟი!

თითქოს იძირება ზღვაში მწვანე,

გამოხედვის ფარდა

თითქოს არ გყოფნია სივრცე

ქართული
ლიბრეოთეკა

ეს არის შენი დარდი.

აკლდამა,

მოვკვდები

მოკლდება ხელი გამონვდილი შენკენ.

მელოდი, მაგრამ ვერ მოველი

იყო ღამე და მთვარე როგორც რევოლვერი,

როგორც შეყვარება ტიცინანის ხელებზე,

სიზმარში მაკოცებს ვამპირი

დამიცდის უფრო უარესი

შენ ხომ მე სიყვარულს დამპირდი

მე მინდა ცისფერი ალერსი...

ლექსის ფალავანი

შენი წამწამები კიდევ მაკოცებენ,

დარდებს გააცილებს ვნების ქარავანი,

დამფრთხალ სონეტებით ფარდა იკეცება

და ხარ პოეტებში ლექსის ფალავანი.

ძვირფას ქიშმირივით ყოფნა კვლავ იშლება,

რას არ დამახვედრებ მუდამ მხიარული.

დამთვრალ ქუთუთოებს ოქროს კლავიშებად

ცხელათ უალერსებს თვალი დახურული.

ალარ მასვენებენ ძველი რვეულები,

თვალეებს გამიშტერებს ჩუმი სიქალნულე.

მაგრამ შენ მაკოცებ არაჩვეულებრივ,

როგორც მტევნებიდან კაბა საქორწილო.

ნინო თარიშვილის (1904-1990) ლექსები 1922 წლიდან სისტემა-
ტურად იბეჭდება ჟურნალ-გაზეთებში. პირველი კრებული სახე-
ლწოდებით „მზეში“ 1926 წელს გამოიცა, რომელსაც კრიტიკა მწვა-
ვედ და დაუნდობლად შეხვდა (იხ. ბ.ბუაჩიძე, „ლიტერატურა და თა-
ნამედროვეობა“, „ზაკკნივა“, 1927 წ.; მარიჯანი, „მნათობი“, 1927 წ.;

№ 3, გვ. 249), მაგრამ ქვეყანა ნამდვილად არ დანგრეულა: ქართველი მკითხველი მზად აღმოჩნდა მათ საკითხავად!

11. „პაოლოს არ დასცალდა გაემხილა ფსევდონიმი“, — წერს გ.ჯავახიშვილი („კალმასობა“, 1998 წ. № 7).

ჩვენი კომენტარი:

პაოლო იაშვილის „დარიანული ციკლის“ უკანასკნელი ლექსი „პარიზისაკენ“ დაიბეჭდა 1924 წელს ჟურნალში „კავკასიონი“ (№ 3-4). ჟურნალის დაბეჭდვამდე კი — გაზეთში „ქართული სიტყვა“ (1924 წ.; № 27, 27 აპრილი, გვ. 1) გამოქვეყნდა განცხადება: „დაიბეჭდა და მაისის 7-ს პოეზიის დღეს გამოვა გასაყიდად სრულიად საქართველოს მწერალთა კავშირის ჟურნალი № 3-4 კავკასიონი“. რედაქცია მკითხველს ჟურნალის შინაარსსაც აცნობდა: მე-4 ნომრითაა წარმოდგენილი: პაოლო იაშვილი — Urbi, მე-11 ნომრით: ელენე დარიანი — პარიზისაკენ.

ურიგო არ იქნება, თუ ბ-ნი ჯავახიშვილი გადათვლის 1924 წლის აპრილიდან 1937 წლის ივლისამდე რამდენი წელია?! ფსევდონიმის „გასამხელად“, ვგონებ, საკმარისი!

ბარემ, აქვე ვუპასუხებთ რადიოგადაცემის „ლიტერატურული პორტრეტების“ ავტორს, რომელმაც თავის მსმენელს მოახსენა, რომ თურმე „ელენე ბაქრაძეს, იმხანად უკვე ბერიშვილისას, საკმარისზე მეტი მიზეზი ჰქონდა თავისი ავტორობის დასამალად“, რომ თურმე „პაოლოს თავისი ქმრიანი სატრფოს საიდუმლოს გამხელა არ უნდოდა“:

ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი 1922 წლის შემოდგომაზე გასცილდა თავის პირველ ქმარს, გიორგი ბერიშვილს. 1922 წელსვე, 24 დეკემბერს, გაზეთში „ბახტრიონი“ (№ 24, და არა № 23, როგორც ეს ბ-ნ ჯავახიშვილს ჰგონია იხ. „კალმასობა“, 1997 წ.; № 6, გვ. 6) „ელენე ბერიშვილის“ ხელმოწერით გამოქვეყნდა ლექსი, სათაურით „თავად დარიანს“:

„წკრიალა ზარები. წკრიალა ზარები
ძველი წერილები დღეს ჩემთან არიან
მთვარის ცივ სხივებში მე გავებანები
და მოგელოდები თავადო დარიან.“

ჩვენი მზე წარსული, სილურჯე მთვარისა
 ყოველი დაბრუნდა და არის სიმწარე
 მე ერთხელ ჩამოგცდი ცისფერი დარდითა
 უფალო მაღალო, ორივე გვიფარე.
 მე მუდამ ვარ ჩუმი, არიან წამები
 როდესაც მოდიან და ვხვდები ალებით
 მე ცოტა მიცნობენ, ვარ რომ სხვანაირი
 ხელებზედ მკოცნიან ყველა დავალებით.
 ძვირფასო თავადო, წახვედი შორს ჩემგან
 ძველი წერილები დღეს ჩემთან არიან.
 წკრიალა ზარების ხმაური დამჩემდა
 ძვირფასო. მოგელი თავადო დარიან“.

ეს ლექსი, როგორც ეპიგონური, გამოაქვეყნა ლალი ავალიანმა თავის წიგნში „ლიტერატურული წერილები“ (თბილისი, „მეცნიერება“, 1992 წ.; გვ. 67).

1924 წელს გაზეთში „ქართული სიტყვა“ (№ 26, 11 მაისი) დაიბეჭდა ლექსი, სათაურით „სიმარტოვე“, ხელმოწერა: „ელ.ბერიშვილი“:

„სტირს ჩემი სული არ ვიცი რატომ
 წვიმს და გაჰკვივის მწუხარედ ქარი
 ჩემო ძვირფასო ისევ ვარ მარტო
 მხოლოდ აჩრდილი შენი აქ არი.
 მიკვივის სივრცე მძაფრი ამბოროთ
 არ მოსჩანს არც ერთ გზაზე არა ვინ
 და ჩემი სული ეხლა მაგონებს
 უნათესავო ბავშვის სამარეს.
 აწვიმებს ბალებს, აწვიმებს სახლებს
 აწვიმებს ცრემლით ფანჯრების მინებს,
 სევდით ვიგონებ ძვირფას სახელებს
 და უძვირფასესს ვინ მათქმევინებს.
 და ისევ ცივა, ცივა დღეს გარედ
 ვილაც დასტირის მწუხარედ ქარში
 უფალო ჩემო, შენ დამიფარე
 ის ვინც დავტოვე გარეთ ავდარში.“

ეს ლექსი გ.ჯავახიშვილმა გამოაქვეყნა გაზეთში „კალმასობა“ (1998 წ.; № 7) და მისი ადრინდელი პუბლიკაციის შესახებ ბ-ნ პროფესორს წარმოდგენაც არა აქვს.

მაშასადამე, 1922 და 1924 წლებში ქმარს გაცილებული ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი საკუთარი სახელისა და გვარის ხელმოწერით აქვეყნებს ორ ლექსს. იმავე, 1922-1924, წლებში ელენე დარიანის ხელმოწერით გამოქვეყნდა ოთხი ლექსი: „ცისფერი ქოლგა“, „წერილი ანნა ახმატოვას“, „დარიანული“, „პარიზისაკენ“. სრული უფლება გვაქვს ვიკითხოთ, რატომ არ გამოქვეყნდა ეს ოთხი ლექსი ელენე ბერიშვილის ხელმოწერით, როცა „თავისი ავტორობის დასამალად“ ქ-ნ ელენეს აღარავითარი მიზეზი არა აქვს ანუ ქმარს გაცილებულია?

12. „რატომ უნდა დამყოლოდა მე სახელი პოეტი ქალისა, რომელიც წერდა ეროტიკულ ლექსებს... ხანდახან შიზოფრენიულ მოვლენად მიმაჩნია ეს მხარე ჩემს ცხოვრებაში“, – წერს თავის დღიურში ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილი და აქვეყნებს გ.ჯავახიშვილი („კალმასობა“, 1998 წ.; № 7).

ჩვენი კომენტარი:

ვერ კიდევ 1915 წლის 10 ნოემბერს იაზონ ბაქრაძე თავის წერილში ქ-ნი ელენესადმი წერს: „... მისი (ელენე დარიანის. ზ.ლ.) ლექსები არც გაგონილი მქონდა და არც წაკითხული, მხოლოდ სხვისგან გამეგონა, რომ იმდენად პორნოგრაფიული არის, რომ ხალხი გავიდა თეატრიდანო. ახლა წავიკითხე „მეგობარში“ დაბეჭდილი და დავინახე, რომ ჩემგან გაგონილი აზრი მეტად გადაჭარბებული ყოფილა... ყოველ შემთხვევაში ისეთი გადაჭარბებული არაფერი ყოფილა იმ ლექსებში, როგორც ამბობდნენ“ (იხ. „ლიტერატურული საქართველო“, 1997 წ.; № 35, გვ. 10).

გარდა ამისა, ელენე დარიანის 1922-1924 წლებში გამოქვეყნებულ ლექსებში („ცისფერი ქოლგა“, „წერილი ანნა ახმატოვას“, „პარიზისაკენ“) ჩვენ ეროტიკას ვერ ვხედავთ, ყოველ შემთხვევაში ისეთს მაინც, მის ავტორს ანათემა რომ გამოუცხადოს მკითხველმა, ამდენად ქ-ნ ელენეს, თუკი ის იყო ამ ლექსთა ავტორი, თავისუფლად შეეძლო, ისევე როგორც შემოთმობილ ორ ლექსზე, საკუთარი სახელი და გვარი მოეწერა.

აქვე ვიტყვით: ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის ლექსის – „თავად დარიანს“ – ადრესატია პაოლო იაშვილი (ამას არც ბ-ნი ჯავახიშვილი უარყოფს და იმედია, მისი მხარდამჭერნიც დაგვეთანხმებიან. ზ.ლ.) ანუ ის ავტორი, რომელმაც ელენე დარიანის ხელმოწერით 1915 წლის 8 ნოემბერს გაზეთში „მეგობარი“ გამოაქვეყნა ლექსი სათაურით „ჩემი თავადი“. პაოლო იაშვილის ამ ლექსის პუბლიკაციიდან შვიდი წლის შემდეგ, 1922 წლის 24 დეკემბერს, ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი აქვეყნებს, ბ-ნი ჯავახიშვილის გამოთქმა რომ მოვიშველიოთ, ლექს-გამოხმაურებას – „თავად დარიანს“ („ბასტრიონი“, 1922 წ.; № 24, 24 დეკემბერი), რითაც ააშკარავებს, რომ ელენე დარიანი მამაკაცი პოეტია და რაღა სადაო, გაუგებარია?!

13. „იხატებოდა „ქიმერიონის“ კედლები შესანიშნავი ფრესკებით... აქაც იკრიბებოდნენ ხელოვნების და ლიტერატურის დიდი თუ პატარა წარმომადგენელი“ – ეს ქ-ნი ელენეს დღიურიდან გამოაქვეყნა ბ-ნმა ჯავახიშვილმა და მსჯელობას თავად ასე აგრძელებს: „აქ დაიბადა შალვასა და ელლის სიყვარული ისე, რომ მალე დაქორწინდნენ კიდევ“ (კალმასობა“, 1998 წ., 2).

ჩვენი კომენტარი:

„ქიმერიონი“ მოიხატა 1919 წელს. ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი და შალვა ქართველიშვილი დაქორწინდნენ 1931 წელს. ბ-ნ ჯავახიშვილს ისევ ვთხოვდით, გადაეთვალა 1919-დან 1931 წლამდე რამდენი წელია? ამას ჰქვია „მალე დაქორწინდნენ“?

აქვე ვიტყვით, რომ ელენე თევდორეს ასული ბაქრაძე პირველად 1914 წლის შემოდგომაზე დაქორწინდა გიორგი ლევანის ძე ბერიშვილზე, რომელიც 1913-1917 წლებში ელიზავეტოპოლში (განჯაში) მსახურობდა ინსტრუქტორად, უფროს ინსტრუქტორად, მთავარ სპეციალისტად დაწესებულებაში, რომლის სახელწოდება იყო „Елизаветопольский губернский комитет виноградарства и виноделия“. 1918-1922 წლებში კი ქ-ნი ელენე, თავის მეუღლესთან ერთად, ცხოვრობდა სოფელში, სახელწოდებით მერეთი, სადაც გიორგი ბერიშვილი, როგორც მევენახეობა-მეღვინეობის სპეციალისტი, მსახურობდა. განქორწინდნენ 1922 წლის შემოდგომაზე.

14. „იოსებ გრიშაშვილი მეგობრობდა აგრეთვე ელენეს მე-
უღლეს შალვა ქართველიშვილსაც. პოეტმა თავის 1914 წელს გა-
მოცემულ წიგნს 1915 წლის 20 ნოემბერს ასეთი ლექსი წაანერა...“
„იოსებ გრიშაშვილი თავის ყველა ახალ გამოცემულ წიგნს ჩუ-
ქნიდა ელენესა და შალვას. მის მიერ თარგმნილ ოვანეს თუმანი-
ანის რჩეული ნაწარების წიგნს ასეთი წარწერა ამჟღავნებს: „შალვა
ქართველიშვილს, მეგობარ პოეტს, მამულიშვილს. ი.გრიშაშვილი.
29.4.X.“ „... კონსტანტინე ჭიჭინაძეს მეგობრული ურთიერთობა აკა-
ვშირებდა ელენე ბაქრაძის ოჯახთან. პოეტი ქალის არქივში დაცუ-
ლია სამსტროფიანი ექსპრომტი, რომელიც ჩანს 1918 წელს არის
შექმნილი. ეს ის დროა, როცა ჯერ ერთად ცხოვრობენ ელენე და
მისი მეუღლე გოგი ბერიშვილი“, – ეს ციტატები ჩვენ გ. ჯავახი-
შვილის მხოლოდ ერთი წერილიდან – „ელენე დარიანის მეგო-
ბრები“ – ამოვიღეთ („კალმასობა“, 1997 წ.; № 8).

მაინცდამაინც დიდად დაკვირვებული მკითხველი არ სჭი-
რდება იმის შემჩნევას, რომ პირველსა და მეორე ციტატაში ანა-
ქრონიზმებია:

1915 წელს ქ-ნი ელენე არ იცნობს იოსებ გრიშაშვილს;
უფრო მეტიც, 1915 წლის ნოემბერში იგი განჯაში ცხოვრობს თავის
პირველ ქმართან ერთად. რაც შეეხება შალვა ქართველიშვილს, რო-
გორც ბ-ნმა ჯავახიშვილმა ქ-ნი ელენეს მეზუარებიდან ამოიკი-
თხა, მას ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი „ქიმიერიონის“ მოხატვის
დროს გაუცვნია, ე.ი. 1919 წელს; როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ისინი
1931 წელს შეუღლდნენ. აქედან გამომდინარე კი – იოსებ გრიშა-
შვილი 1915 და 1929 წლებში შალვა ქართველიშვილს, როგორც
„ელენეს მეუღლეს“, წიგნს ვერ აჩუქებდა.

15. 1997 წელს გაზეთში „კალმასობა (№ 13) ბ-ნმა ჯავახიშვი-
ლმა გამოაქვეყნა ლექსი, სათაურით „ჩასარბენი“. ავტორად გამო-
ცხადებულია ელენე დარიანი.

ამ ლექსის ავტოგრაფი ინახება სიმონ ჯანაშიას არქივში. ლე-
ქსს არა აქვს ხელმოწერა, მასზე მითითებული არ არის ადრესატი,
დათარიღებულია 1922 წლით სიმონ ჯანაშიას მეუღლის, მართა მა-
ჩაბლის მიერ. სიმონ ჯანაშიას ქალიშვილმა, ქალბატონმა რუსუდა-
ნმა ბრძანა, რომ ეს ლექსი ელენე ბერიშვილმა და არა ელენე
დარიანმა, გაუგზავნა სოფელ მერეთში სიმონ ჯანაშიას.

ახლა ჩვენ ვეკითხებით ბ-ნ ჯავახიშვილს: აქვს კი მეცნიერს უფლება, რომ ფსევდონიმი, თანაც სხვისი, თვითნებურად მიაწეროს ლექსს, რომლის ავტოგრაფს ხელმოწერა არა აქვს?

16. „ელენე დარიანის არქივს მივუბრუნდეთ, სადაც ინახება დარიანული ციკლის ერთი ნაწილის ხელნაწერები. ისინი განსხვავებულ რედაქციულ ნაკითხვას იძლევიან“, – აცხადებს გ. ჯავახიშვილი („კალმასობა“, 1998 წ. № 7). შემდეგ მკვლევარს მოჰყავს ჟურნალში „ცისფერი ყანები“ (1916 წ. № 1) გამოქვეყნებული პაოლო იაშვილის დარიანული ლექსი:

„უკანასკნელი მოვიხსენი ტანსაფარავი
დადუმებულ მხრებს ელანდება შეხება ნელი,
სავნებო გზაზე სიბნელეა, არ სჩანს არავინ,
სასიზმრო ლოცვა ვიგალობე უკანასკნელი.
დამეძინება... გათავდება ზანტი ზმორება.
და დამშვიდდება ჩემი მკერდი ჯერ ხელუხლები;
ძილში ჩემს მუცელს ვილაც ვაჟი ეამბორობა
და ვნებისაგან იღუნება ჩემი მუხლები.
მზის აყვავება გამომტაცებს მწველ ადამიანს,
(ჩემს შეყვარებას მწუხარება კვლავ მოემატა!)
და დაღონებულ, ვაჟის კოცნას, კოცნას ნამიანს,
ვარდისფერ ენით მომაგონებს გამთბარი კატა“.

ბ-ნი ჯავახიშვილი წერს: „ელენე დარიანის (მკითხველს შევახსენებთ, რომ გ. ჯავახიშვილი ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს გულისხმობს. ზ. ლ.) არქივში დაცულია ამ ლექსის ხელნაწერი“. მკვლევარს ეს ხელნაწერი ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის დარიანული ლექსის ვარიანტი ჰგონია. მაშ, მოვუსმინოთ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს:

„აი მოვიხსენ ტანზე საფარი!
გადახსნილ მხრებსაც მოენატრა შეხება შენი
ვნებიან გზაზე ჩამობნელდა, არ სჩანს არავინ,
ბავშვობის ლოცვა ვილაღადე უკანასკნელი,

ჩამეძინება... სიზმრებია ზანტი და მდორე
 დამიწყნარდება გული ჩემი ჯერ ხელუხლები,
 ძილში ვილაცა დამაკვდება, მემამოროება,
 ვნების სურვილით მეღუნება მწარედ მუხლები.
 დილის რიჟრაჟი გამომტაცებს ცხელ ადამიანს
 ჩემს ნაზ სიყვარულს შენზე დარდი კვლავ მოემატა
 და გამწარებულს უცხო კოცნით ქალ-ადამიანს
 გონზე მომიყვანს ბუხრის ძირში გამთბარი კატა.“

ასეთივე აზრისა გახლავთ ბ-ნი პროფესორი პაოლო იაშვილის
 იმ დარიანული ლექსის შესახებ, რომლის სათაურია „ცისფერი ქო-
 ლგა“ „ეღენე დარიანის არქივში დაცულია ამ ლექსის ხელნაწერი
 ვარიანტი“, – აცხადებს ის.

პაოლო იაშვილის „ცისფერი ქოლგა“ **ქაქეა დარიანის** ხე-
 ლმონერით დაიბეჭდა ჟურნალში „მეოცნებე ნიამორები“ (1922წ.; №7):

„მე სოფლის ამბავს შენ მოგიყვები,
 (შენ რომ ჰკოცნიდი ტურების კიდეს);
 ისე დაზრდილან ჩვენი იხვები,
 რომ პეპლაობა დაიწყეს კიდევ.
 შემომეჩვიენ ჩუმი მტრედები.
 თმას მიხილავენ ლურჯ ნისკარტებით.
 ამ სიყვარულით ნაიმედები,
 თავს ვიმშვიდებდი სოველ ვარდებით.
 ვკითხულობ ვაჟას, ვიძულებ პოეს,
 ვნატრობ სუსხიან მწარე ამინდებს;
 ზურგს ვუფხან დღისით პატარა ხბოებს
 და სალამოზე ვიფერავ თითებს.
 ვწოვ ყურძენს, როგორც მკვიანა ბზიკი,
 ტყეში ვნახულობ მე წითელ სოკოს;
 ხან მღვრიე მაჭარს ვსვამ რგვალი ჭიქით,
 ხან ვგავარ სოფლის მკერდ-სავსე გოგოს.
 წვიმაში ვარჩევ სიმინდის ტაროს
 და ლამაზ ტაროს ვაკოცებ უცებ,
 მერე კი ვათევ ღამეს უმთვაროს,
 და იჭვით სავსე გულს არ ვახუცებ.“

ახლა, ისევ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს მოვუსმინოთ:

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

„მინდა ვიამბო სოფლის ამბავი
და შენ დაჰკოცნი ამ ტუჩებს კიდევ,
ცას აზიდულან ჩვენი ვერხვები
მზეს უგზავნიან ჩემს ლოცვას ისევ.
შემომეჩვივნენ ჩუმიად გვრიტები
ჩემს მხრებზე მკვირცხლად დანავარდობენ
მათი ჟღერტულით ნაიმედები
ალარ მანუხებს მძიმე დარდები.
ვკითხულობ ვერლენს, ვკითხულობ პოეს
შენგან მოველი წიგნს დანაპირებს,
ზურგზე ხელს ვუსვამ პატარა ხბოებს
შემდეგ წყაროზე ვიხეხავ თითებს
ვაზს შეუუჯდები და მტევანს ვკიკნი,
ტყეში დავდივარ დავეძებ სოკოს,
ხან მაჭარს დავლევე, ხის თლილი ჭიქით
და ვეზიდები ყურძნიან გოდორს.
წვიმიან დღეში სიმინდის ტარო
მე მომაგონებს არგვეთის ცუდ დღეს
ჩამომადგება ღამე უმთვაროდ
და იჭვით სავსე აზრი მახუცებს.“

ბ-ნი ჯავახიშვილი თვლის, რომ „ელენე დარიანის ლექსების პირველ პუბლიკაციებს (ჟურნალ-გაზეთებში), შალვა დემეტრაძისეულ პაოლო იაშვილის ნაწარმოებების 1959 წლის გამოცემასა და ელენე დარიანის არქივში დარჩენილ ხელნაწერებს შორის მნიშვნელოვანი განსხვავებანია. პირველ პუბლიკაციებს მართლაც ატყვია პაოლოს ხელი და ამას არც ქ-ნი ელენე მალავს“ („კალმასობა“, 1998 წ. № 7, გვ. 10).

ჩვენი კომენტარი:

ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის ამ „ლექსების“ პაოლო იაშვილის დარიანულ ლექსებთან შედარებისას, დაუკვირვებელი მკითხველიც მიხვდება, რომ ქ-ნი ელენე პაოლო იაშვილის უკვე გამოქვეყნებულ ლექსებზე წერს პასუხებს, ბ-ნი ჯავახიშვილის გამო-
58

თქმა რომ ვიზმაროთ, „ლექს-გამოხმაურებებს“. მკითხველი-სათვის უფრო გასაგები რომ გახდეს, მაგალითისათვის მოვიყვანო აკაკი წერეთლის სტრიქონს: „საყვარლის საფლავს ვეძებდი, ვერ ვნახე, დაკარგულიყო“, ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს ასე რომ გადაეკეთებინა: „საყვარლის საფლავს ნუ ეძებ, აქა ვარ ჩემო სულიკო“.

1998 წელს „კალმასობის“ (№10) რედაქციამ გამოაქვეყნა გიორგი ჯავახიშვილის მიერ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველი-შვილის არქივში „აღმოჩენილი ლექსი“:

„დამელალა მაჯა მარჯნის მძიმე ჯაჭვის ტარებით
მე ლოყაზე დამრჩა ფარჩა ცხელი პირის მოკარებით;
დამელალა მაჯა მარჯნის მძიმე ჯაჭვის ტარებით
ცრემლი ბლომად დამელვარა ერთი ღამის ნეტარებით.
დამელალა მაჯა მარჯნის მძიმე ჯაჭვის ტარებით
ჩემს დამტანჯველს ღმერთი დასჯის ქაჯად გადაგვარებით.
P.S.

ვიცი გული დაგელალა ამდენი შედარებით
(ნუ მომიწყენ, კვლავ მიიღე უშნოდ ნაქარაგმები)
ჩემი გრძნობით უწინდებურს ველარ შევედარები
აზრის წმინდა სამფლობელომ დამიკეტა კარები“.

რედაქცია აცხადებს: „ელენე დარიანის არქივში აღმოჩნდა დღემდე მიუგნებელი ხელნაწერი, ამჯერად ცნობილი ლექსისა „დარიანული“ (სხვებს ხომ ადრე მიაგნეს! ზ.ლ.), რომელიც პაოლო იაშვილის დარიანულ ციკლში შედის. ხელნაწერი ცნობილი ლექსისაგან ფორმით განსხვავდება. იგი 6 სტრიქონიანია. ამას მოსდევს P.S. – 4 სტრიქონიანი ლექსით, რომელიც ამჟამად გვიანდელი მიწანწერია...“

აი, ასე „აღმოჩნდა“ პაოლო იაშვილის „დაიტანჯა მაჯა მარჯნის...“ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის „საკუთრება“ და პოეტის მოსწრებული ნათქვამი – „ჯერ-ჯერობით ჯიბოს ჯიბით“ – არც კი გაახსენდა ღრმად პატივცემულ პროფესორს, რომ არაფერი ვთქვათ, „კალმასობის“ რედაქციაზე.

კი, მაგრამ, ბატონებო, ამ Post scriptum-ის, გნებავთ „ლექს-გამოხმაურების“ დამწერი განა შესაძლებელია იყოს დარიანული

ლექსების ავტორი? გარდა ამისა, ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის არქივში ხომ მრავლად იქნება მარიჯანის, იოსებ გრიშაშვილის, გიორგი ლეონიძის, გალაკტიონ ტაბიძის და სხვა პოეტთა გამოსული ქვეყნებზე ლექსებზე ასეთივე პასუხები ანუ „ლექს-გამოხმაურებები“, რომლებიც პირველნაბეჭდებთან შედარებისას „განსხვავებულ რედაქციულ ნაკითხვებს გვაძლევენ“? და ეს რომ ნამდვილად ასეა, ამის შესახებ თავად გ.ჯავახიშვილი აცხადებს წერილში: „ელენე დარიანი და გიორგი ლეონიძე“ („კალმასობა“, 1997 წ.; № 7): „ელენე ბაქრაძის მდიდარ არქივში დაცულია გიორგი ლეონიძის ლექსების ხელნაწერები (დაყოფა ჩვენია. ზ.ლ.)... არქივში ინახება ცნობილი ლექსის „სიმღერა პირველი თოვლისას“ მოკლე რედაქცია, ეგების პირველი ვარიანტიც იყოს... გიორგი ლეონიძის კრებულებს ამშვენებს მისი ლექსი „ივრის ღამე“, რომელიც ხელნაწერში დასათაურებულია „იორის ღამედ“ და ისიც განსხვავებულ ნაკითხვას გვაძლევს... აქვე დაცულია ცნობილი ლექსის „ხელსახოცსა გამოვტაცებ“ ხელნაწერი სათაურით „ხელსახოცი“. ეს ლექსიც დაბეჭდილ რედაქციასთან შედარებისას განსხვავებულია“.

ბატონი პროფესორის ეს მსჯელობანი ასეთი დასკვნის გაკეთების უფლებას გვაძლევს:

ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის არქივში დაცული გიორგი ლეონიძის ლექსების ხელნაწერებიც, ისევე როგორც ამავე არქივში დაცული ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის ე.წ. დარიანული ლექსების ხელნაწერები, დაბეჭდილ პუბლიკაციებთან შედარებისას, განსხვავებულ რედაქციულ ან ვარიანტულ ნაკითხვებს იძლევიან.

ასლა ჩვენ ვეკითხებით ბ-ნ ჯავახიშვილს, მისი პუბლიკაციებიდან გამომდინარე, ხომ შეიძლება „პირუთვნელ მემატიანეს“, ან თუნდაც, რომელიმე ჩვენსავე თანამედროვე მოკვდავს გაუჩნდეს ასეთი აზრი, რომ გიორგი ლეონიძე კი არ არის ამ ლექსების ავტორი, არამედ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი? პატივცემული პროფესორის ლოგიკას ხომ აქეთ მივყავართ? აი, ასეთ აბსურდამდე შეიძლება მიიყვანოს მცდარმა მსჯელობა-კვლევამ, არაპროფესიონალიზმმა „პირუთვნელი მემატიანე“, დღევანდელი მკითხველიც და, მაღლობა ღმერთს, რომ გიორგი ლეონიძის ლექსთა კრებულები მის სიცოცხლეშივე გამოიცა რამდენჯერმე.

ბ-ნი ჯავახიშვილის საყურადღებოდ გვინდა ვთქვათ, რომ გიორგი ლეონიძეს ლექსი ასეთი სათაურით „ხელსახოცსა გამოვტაცებ“ – არა აქვს! პოეტის ლექსის სათაურია „ხელსახოცსა გამოვტაცებ“ (იხ. გ.ლეონიძე, თხზულებანი ექვს ტომად, ტომი პირველი, თბ.; „საბჭ.საქ.“; 1962 წ.; გვ. 209).

ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის არქივში დაცული ყოფილა „1915 წ. შექმნილი გიორგი ლეონიძის ლექსი „შემოდგომა“, რომელსაც მიწერილი აქვს, რომ პოეტის პირველი ლექსიაო“, – წერს ჯავახიშვილი და შემდეგ ასე მსჯელობს: „რა თქმა უნდა, ამაზე წინაც წერდა და აქვეყნებდა გიორგი ლეონიძე თავის ლექსებს“ („კალმასობა“, 1997 წ. № 7).

ბ-ნი პროფესორი მკითხველს განმარტებას არ აძლევს, თუ ვის მიერაა ეს აბსურდი მიწერილი, მაგრამ დაკვირვებული მკითხველი, ალბათ, მიხვდება, რომ მიწინაწერი ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს ეკუთვნის.

„აქვე მოვიტანთ ამ ხელნაწერის მიხედვით ლექსის ტექსტს“, – წერს გ.ჯავახიშვილი.

კი, მაგრამ – რატომ? რა აუცილებლობას წარმოადგენს გიორგი ლეონიძის ლექსის გამოქვეყნება მაინცადამაინც „ამ ხელნაწერის მიხედვით“?

გიორგი ლეონიძის ლექსი „შემოდგომა“ გამოქვეყნდა 1915 წელს გაზეთში „საქართველოს“ სურათებიანი დამატება“ (გაზეთის № 132, დამატების № 3, 8 გიორგობისთვე), 1915 წელს გიორგი ლეონიძე ჯერ კიდევ არ იცნობს ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს და ჩვენ ვეკითხებით ბ-ნ ჯავახიშვილს: ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის არქივში დაცული გიორგი ლეონიძის ლექსების ხელნაწერები განა პოეტის ავტოგრაფებია? ცხადია, რომ არა! მაშ, რატომ ანიჭებს ბ-ნი პროფესორი ასეთ დიდ მნიშვნელობას ქ-ნი ელენეს მიერ გადააკეთებულ-გადაწერილ გიორგი ლეონიძის გამოქვეყნებულ ლექსებს?

აშკარაა, რომ ქ-ნი ელენეს არქივში, მისივე ხელით, ქართველ პოეტთა უამრავი ლექსია, ასევე, გადააკეთებულ-გადაწერილი და ეს ჩვენთვის არც გასაკვირია და არც მოულოდნელი, რადგან ასეთია ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის წერის „სტილი“, გნებავთ, „მანერა“ და, თუ ამას ვერ მიხვდება მისივე

„მდიდარი არქივის მჩხრეკელი, დაკვირვებული მკვლევარი“, მაშინ შესაძლოა ბ-ნი ჯავახიშვილის ლიტერატურულ ჯაყო-იზმებს, „აღმოჩენებს“ და „უნებლიე“ შეცდომებს დასასრულიც არ ჰქონდეს და, ამის გამო, ბ-ნი პროფესორის პუბლიკაციების მკითხველიც მუდმივ შიშში უნდა იყოს: თუ „ხარისხების, წოდებებისა და წიგნების მქონე მეცნიერმა“ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილის არქივში დაცულ „ლექსების ხელნაწერებში“ ამ ლექსთა ნამდვილი ავტორი ამოიცნო, ხომ კარგი - გადარჩენილები ვართ, ხოლო თუ ვერ, მაშინ ეს ლექსები ქ-ნ ელენეს საკუთრებად გამოცხადდება, როგორც ეს ანა ახმატოვასთან დაკავშირებით მოხდა, რომლის ლექსების ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილისეული თარგმანებიც გ. ჯავახიშვილმა ორიგინალურ ლექსებად მიიჩნია (იხ. გ.ჯავახიშვილი, „ელენე დარიანის ანა ახმატოვასადმი მიძღვნილი ოთხი ლექსი“, „კალმასობა“, 1999 წ.; № 5), რომ არაფერი ვთქვათ დარიანული ლექსების ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილისეული ე.წ. ხელნაწერების შესახებ.

17. „ჩემი წერილი... არავითარი სენსაციებისათვის არ გამომიქვეყნებია... პირიქით, ეს პაოლოსათვის ელენე დარიანის ლექსების ციკლის ბრმად მიკუთვნების გამო ჩადენილი ცოდვის ახსნისათვის გავაკეთე“, - აცხადებს ბ-ნი პროფესორი („კალმასობა“, 1998 წ.; № 7).

ჩვენი წერილის დაკვირვებული მკითხველი, ალბათ, მიხვდა, რომ „ხარისხების, წოდებებისა და წიგნების მქონე“ გ. ჯავახიშვილი პლაგიატში სდებს ბრალს პაოლო იაშვილს, მაგრამ შეფარვით, ძირითადად, მკვლევარი ამ „ცოდვას“ შალვა დემეტრაძეს მიაწერს.

საინტერესოა, თუ იცის პროფესორმა ჯავახიშვილმა, რომ თავისი „მეცნიერული აღმოჩენით“ მან დაარღვია პოეტიკის საავტორო უფლება, ხოლო შალვა დემეტრაძეს - ცილი დასწამა. ფრიად სამწუხაროა, მეცნიერის ასეთი ქმედება, საქართველოს რესპუბლიკის კანონმდებლობით, სისხლის სამართლის კანონით რომ არ ისჯება, უპრიანი კი იქნებოდა, ამ ტიპის დანაშაულს სწორედ სისხლის სამართლის კვალიფიკაცია მისცემოდა.

ლადო ჯაფარიძე წერს: „საზოგადოებას... განსაკუთრებით

აღაშფოთებდა ეროტიკული შინაარსის აქ მოთავსებული (იგულისხმება ჟურნალი „ცისფერი ყანწები“, 1916 წ.; № 1. ზ.ლ.) ზოგიერთი ლექსი, კერძოდ კი ახლად მოვლენილი, მანამდე სრულიად უცნობი პოეტის ელენე დარიანის ლექსები. მერედა ვინ იყო ეს ელენე დარიანი და სადაური? ეს არავინ იცოდა და იბნეოდნენ მისი ვინაობის ამო ძიებაში... „იანი“-თ დაბოლოებულ გვარებში ეძებდნენ ელენეს სახელს: გორდეზიანი, გიორგობიანი, დევდარიანი; თუკი ვინმე იყო ასეთი გვარით ყანწელთა ჯგუფის ახლოს და თანაც ელენე ერქვა, ყველას სწამებდნენ დარიანობას... მხოლოდ რამდენიმე ხნის შემდეგ აეხადა ფარდა ამ საიდუმლოებას: პოეტი ქალის ელენე დარიანის სახელით დაწერილი ანთებული ლექსები ვინმე ქალს კი არა, იმავე პაოლო იაშვილს ეკუთვნოდა თურმე, ყანწელთა პოეტური ორდენის მეთაურს“ („ვლადიმერ ჯაფარიძე, „წარსულის გახსენება“, „კრიტიკა“, 1976 წ.; № 3).

კიდევ გავიმეორებთ: ვლადიმერ (ლადო) ჯაფარიძემ, პაოლო იაშვილის დავალებით, მხატვრულად გააფორმა ჟურნალი „ცისფერი ყანწები“.

18. გ.ჯავახიშვილი თავის პუბლიკაციებში ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს უწოდებს „ცისფერყანწელთა“ პირველ დას“.

„ცისფერყანწელების და ვიყავი და ელენე დარიანის სახელი დავტოვე იქ. აჰა, ელენე დარიანი რას წარმოადგენდა? რას წარმოადგენდა ელენე დარიანი, რატომ უნდა დამყოლოდა მე სახელი პოეტი ქალისა, რომელიც წერდა ეროტიულ ლექსებს... ხანდახან შიზოფრენიულ მოვლენად მიმაჩნია ეს მხარე ჩემს ცხოვრებაში...“ – ეს ამონარიდი ქნი ელენეს დღიურიდანაა („კალმასობა“, 1998 წ.; №7).

ჩვენი კომენტარი:

„ცისფერყანწელებმა გულწრფელად დაიტირეს ლილი იონას ასული მეუნარგია: „ახალი ქართული პოეზიის რიგებში დაეცა თერთრი ნიამორი“, – წერენ მის შესახებ („ბახტრიონი“, 1922 წ.; № 7), „ცისფერ პანტერას“ უწოდებდნენ ეკატერინე (ცაცა) ამირეჯიბს (იხ. ტიცვიან ტაბიძე, თხზ. ტ. 2, 1966 წ.; გვ. 249; ნინო ტაბიძე, „ტიციანი და მისი მეგობრები“, 1985 წ.; გვ. 32). „ცისფერყანწელებმა“ საკუთარ შემოქმედებაში ისტორიულ პირებად

აქციეს: ერთმანეთი, პოეტური მუზეები, სატრფოები, მეუღლეები, შვილები, მშობლები, ახლობლები. ქართველ მწერალთა მოგონებებში „ცისფერყანწელებთან“ დაახლოებული უამრავი ქალბატონია დასახელებული, მაგრამ ჩვენ ვერსად ნავაწყდით ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს.

19. „ველოდები შენს სონეტებს, მხოლოდ, თუ შეიძლება, მიეცი კარგი სათაურები. მე ვფიქრობ, შენ ისეთი გამბედავი ხარ, რომ დამფუძნებელი იქნები ქალური ლირიკისა... ვნახოთ...“ – 1926 წლის 13 (თუ 14) ნოემბერს კონსტანტინე გამსახურდია სწერს ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს („კალმასობა“, 1997 წ. № 8), ოღონდ არა მოსკოვიდან, როგორც ეს გ.ჯავახიშვილს ჰგონია, არამედ სოლოვკადან.

დაკვირვებით წამკითხველი ნამდვილად მიხვდება, რომ აქ მომავალ დროზეა საუბარი: „ანი იქნები... ვნახოთ“; „უკვე ხარ დამფუძნებელი ქალური ლირიკისაო“, – აქ ნამდვილად არ იგულისხმება.

ახლა ჩვენ ვეკითხებით ბ-ნ ჯავახიშვილს: მერედა სადაა ეს სონეტები?

1925 და 1926 წლებში გამოიცა „ქართველ მწერალ ქალთა ალმანახი“. ერთშიც და მეორეშიც ოცამდე ქალი – ავტორის ლექსი, მოთხრობა, თარგმანი, კრიტიკული წერილია გამოქვეყნებული. ჩვენ ვერ ვნახეთ ამ ალმანახებში ელენე ბაქრაძის, ელენე ბერიშვილისა და გნებავთ, ელენე ქართველიშვილის სონეტი, მიწი-ბაქრაძე, ლექს-გამოცხადება, სხვათაშორის, ვერც ელენე დარიანისა, რადგან ასეთი პოეტი ქალი არ არსებობს!

1919 წელს ქუთაისში გამოიცა „ახალი პოეზიის ანტოლოგია“, აქ წარმოდგენილი ყველა ავტორი მამაკაცია, მათ შორისაა ელენე დარიანიც! მაშ, კიდევ ერთი საბუთი, დამადასტურებელი იმისა, რომ ელენე დარიანი – მამაკაცია!

20. „პაოლო იაშვილის მიძღვნა – სონეტს მოჰყვა ელენე დარიანის ლექსი „რათ შემიგინა სინამდვილემ შმაგი ოცნება?!“, რომელიც გამოქვეყნდა 1916 წლის 20 მარტს ჟურნალ „ემმაკის მათრა-“

სში“ (№ 12, გვ. 5). ეს ლექს-გამოხმაურება სონეტის ფორმით არის ჩამოქნილი“, – აცხადებს გ. ჯავახიშვილი („კალმასობა“, 1997 წ., № 6).

შემდეგ დაბეჭდილია პაროდია, რომელსაც ბოლო სუთი სტრიქონი აკლია. რედაქციას სქოლიოში მითითება გაუკეთებია: „ლექსი იბეჭდება მცირეოდენი შემოკლებით“.

გ. ჯავახიშვილი და გაზეთის რედაქციაც პაროდიას ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის ლექსად რომ მიიჩნევენ, ეს არ გვიკვირს, ჩვენ გვაინტერესებს „ეს ჩამოქნილი სონეტი“ რატომ დაიბეჭდა „მცირეოდენი შემოკლებით“?

ვაქვეყნებთ ამ პაროდიას ისე, როგორადაცაა დაბეჭდილი ყურნალში „ემშაკის მათრახი“:

რათ შიბიგინა სინამდვილემ შმაგი ოცნება?

(ელენე დარიანის ჯერ დაუბეჭდავი ლექსი)

ვნებით აგზნებულ ტანში მივლის მე ყრუანტელი,
ტკბილ მოლოდინის ყრუანტელი ნარნარით მივლის,
და ისე ველი ვილაც ვაჟსა, ვით ალს კანდელი,
ვით მწვანე ყანა, ნანვიმარი, მხურვალე ივლისს.
ვგრძნობ, მეპარება ფეხშიშველი, უშარიშუროთ,
და მხოლოდ სუნთქვა ვნებიანი სწვდება ჩემ ყურებს...
ვფიცავ, ამ ტანის ერთი ნაკვთიც არ დავიშურო,
ოდეს იმ ვაჟის ცხელი კოცნა სულს გამიხურებს.
მოვიდა კიდეც... გავირინდე... ჩამომხევს სამოსს ...
მივტრიალდები და ჩამიხვევს ისეთი ხვევით,
რომ ერთის ნაცვლათ მომაგონებს ვაჟკაცსა სამოცს...
მაგრამ – ვაიმე! – როგორ ამწვა ტიტველ ზურგს ქვევით?!
პირქვე დავეცი... რას ველოდი და რა მარგუნა?
თხილის წნელს მარტყამს რბილ ადგილზე ვილაც **თაბუნა** ...
მარტყამს და ჰყვირის: „დანარჩენნი სად არიანო?
ფუჰ შენს ნამუსსა, შე ბედშავო, შე... დარიანო!“

* „თაბუნა“ ყ-ში „ემშაკის მათრახი“ ჩვეულებრივი შრიფტითაა აწყობილი. ზ.ლ.

დაუკვირვებელი მკითხველიც კი ამოიცნობდა ამ პაროდიაში მის ავტორს თავუნას (შალვა შარაშიძის ფსევდონიმა, ზ.ლ.). დიდი ტვინის ჭყლეტა არ სჭირდებოდა შინაარსის გაგებასაც; თაბუნა თხილის წნელს არტყამს რბილ ადგილზე ელენე დარიანს ანუ პაოლო იაშვილს და დანარჩენ „ცისფერყან-წნელეხსაც“ ამას უპირაბს.

ბ-ნმა ჯავახიშვილმა შალვა შარაშიძის პაროდია ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის ლექსად გამოაცხადა: „1916 წელს ყურნალ „ემშაკის მათრახში“ გამოქვეყნებულ ლექსში (გვ. 5) ელენემ პირველად ახსენა პაოლო იაშვილი დარიანად“ („კალმასობა“, 1997 წ. № 6).

ბ-ნი პროფესორის ამ მსჯელობიდან შემდეგი დასკვნების გაკეთება შეიძლება: ა) ქ-ნმა ელენემ, თუ პაოლო აქ დარიანად გამოაცხადა, ე.ი. დარიანული ლექსების ავტორი პაოლო ყოფილა; ბ) ქ-ნ ელენეს „თავისი ლექსი“ რადგან სოციალ-დემოკრატიების ორგანოში დაუბეჭდავს, მაშასადამე, იგი „ცისფერყანწელთა“ მონინაალმდეგების მხარეს ყოფილა და „ცისფერყანწელთა და“ ამას იკადრებდა? გ) ბ-ნი ჯავახიშვილის ზემოთმონხმობილი მსჯელობით ილახება შალვა შარაშიძის საავტორო უფლება.

მაგრამ ეს არაფერი! პატივცემულ პროფესორს თაბუნას პაროდია ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის „დარიანული ციკლის“ მე-15 ლექსი ჰგონია: „ელენე დარიანის დღიურის თხუთმეტივე ლექსი მიძღვნილია პაოლო იაშვილისადმი“, - აცხადებს ის („კალმასობა“, 1997, № 6).

ჩვენ გავიჩინდა ეჭვი, რომ მკვლევარი ამ „აღმოჩენამდე“ დამოუკიდებლად ვერ მივიდოდა. აშკარაა, ამის შესახებ ჩანაწერი არსებობს ქ-ნ ელენეს დღიურში. ეჭვის საფუძველს კი გვაძლევს შემდეგი გარემოება: საქართველოს ლიტერატურისა და ხელოვნების არქივში დაცულია ელენე ბაქრაძე-ქართველიშვილის შვიდი წერილი ვალენტინა ბალუაშვილისადმი. ერთ მათგანში ქ-ნი ელენე წერს: „Считаю глупостью поднимать шумиху из-за 15 стихотворений...“

ცხადია, ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილი შეცდომაში შეიყვანა ამ პარადიის სათაურის ქვეშ ფრჩხილებში მოთავსებულმა ერთმა წინადადებამ: „ელენე დარიანის ჯერ დაუბე-

ჭდავი ლექსი“. აქედან ნათელია: ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილ-ქართველიშვილს ეს პაროდია პაოლო იაშვილის ლექსი ჰგონია და, ამის გამო, იჩემებს მის ავტორობას. ეს გახლავთ მრავალთმავან ერთი საბუთი იმისა, რომ ქ-ნ ელენეს დარინაულ ლექსებთან არავითარი კავშირი არა აქვს!

21. „... პაოლო სიცოცხლის ბოლომდე გულგრილი არ დარჩენილა ელენესადმი. ელენეც პაოლოსადმი დამოკიდებულებას მთელი მისი ცხოვრებითა და შემოქმედებით გამოხატავდა. ყოველივე ამას ადასტურებს პოეტი ქალის არქივის ფოლიანტები“, – აცხადებს გ.ჯავახიშვილი („კალმასობა“, 1997 წ. № 6).

ჩვენმა მკითხველმა უკვე იცის, პოეტი ქალის არქივის ფოლიანტები რასაც „ადასტურებს“. მართალია, ბ-ნ- ჯავახიშვილს ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილის არქივი პრივატიზებული აქვს, მაგრამ პაოლოს დამოკიდებულება ქ-ნი ელენესადმი კარგად ჩანს ქ-ნი ელენეს ერთი წერილიდანვე, რომელსაც ვაღენტინა ბალუაშვილს უგზავნის და საკუთარ თავზე, როგორც მესამე პირზე, წერს:

„Както Г. Кикодзе сказал ей, милая моя, все ваши стихотворения литературщина. Все ваши переводы выдуманы, вы не обижайтесь, я вас вижу. Но не огорчайтесь, они переписаны (დაყოფა ყველგან ჩვენია. ზ.ლ.) прекрасно и Тициан, хотя не любит вас, но восхищается ими. Паоло вас считает страшной женщиной, а я женщиной без загадки...“

ქ-ნ ელენეს, ეტყობა, კალამი გაექცა, სიმართლე წამოსცდა და ჩვენი კომენტარი აქ აშკარად ზედმეტია.

ელენე ბაქრაძე-ქართველიშვილის წერილებში უამრავი უზუსტობაა. მაგალითად:

„Первое стихотворение Е. Д. было опубликовано в журнале „Голубые роги“. Название ему придумал Паоло Яшвили, „Увертюра“.

ჩვენი კომენტარი: პაოლო იაშვილის პირველი დარინაული ლექსები დაიბეჭდა გაზეთში „მეგობარი“ 1915 წელს: „ახილი“, „ჩემი თავადი“ (№ 33, 8 ნოემბერი), „ზამთარში“ (№ 62, 13

დეკემბერი).

„Между тем, далеко не все стихотворения цикла в действительности принадлежат перу Паоло Яшвили...“ – წერს ქ-ნი ელენე.

აქედან გამომდინარეობს შემდეგი: ზოგი ლექსი მაინც პაოლოსი ყოფილა, ბ-ნი ჯავახიშვილი კი გვიმტკიცებს „თხუთმეტივე ლექსი“ (!) ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილისააო.

„Стихотворения юной поэтессы редактирует Паоло Яшвили (иногда – Галактион Табидзе)...“

მაშასადამე, ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის დარიანული ლექსები „გაუყვიათ და მიუთვისებიათ“ პაოლოს და გალაკტიონს. დავუჯეროთ ქ-ნ ელენეს? როგორ მოიქცევა ამ შემთხვევაში „პირუთვნელი მამატიანე“?

„Выйдя замуж она в прежнем стиле писать перестала“, – წერს საკუთარ თავზე ელენე ბაქრაძე-ქართველიშვილი, ხოლო 1969 წლის 13 მარტით დათარიღებულ წერილში ვკითხულობთ:

„Эта была вспышка, в которой я должна была выразиться. Но это не был талант, как видно из последующего, иначе он не потух бы. А он ведь потух! Паоло был блестящий шлифовщик моего порыва...“

ჩვენი კომენტარი: როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ქ-ნი ელენე ბაქრაძე 1914 წლის შემოდგომაზე დაქორწინდა გიორგი ბერიშვილზე, ცხადია, ბ-ნი ჯავახიშვილიც დაგვეთანხმება ამაში. ამ ორი წერილის მიხედვით კი გამოდის, რომ მას გათხოვებამდე ყველა დარიანული ლექსი დაწერილი ჰქონია, თან მისი პოეტური აუთენტიკა(!) მალე ჩამქრალა. პაოლო (და ხანდახან გალაკტიონიც) ამ ლექსებს „შლიფოვკას“ უკეთებდა და დროჩაგდებით აქვეყნებდა 1915 წლიდან 1924 წლის ჩათვლით.

ჩვენ არ გვეგულება დედამინის ზურგზე ჭკუათმყოფელი, რომელიც ამას დაიჯერებს, და მაინც, როგორ მოიქცევა „პირუთვნელი მამატიანე“ სოფ არ ვიცით?

რატომ არ გაამხილა, რომ ლექსები „მისი“ იყო, ამის შესახებ ქ-ნი ელენე წერს:

“Мать девушки услышав стихи, узнав о новой поэтессе Дариани, была возмущена... юная поэтесса взяла с Паоло слово никому не говорить об ее авторстве. Слово это соблюдалось.“

ჩვენმა მკითხველმა უკვე იცის, რომ 1915 წლის ნოემბერში, როცა პირველად გამოქვეყნდა დარიანული ლექსები, ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი განჯაშია, სადაც მას წერილებს უგზავნიან იაზონ ბაქრაძე და პაოლო იაშვილი; განჯაში ცხოვრობენ, აგრეთვე, ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის მშობლებიც.

„Она без всякого огорчения уступила бы стихи кому угодно, но не Паоло... она не раз огорчала его отказом от его требования „оправиться“. Ему претило, когда ему приписывали слишком уж интимные эротические из'явления женщины.“

საყოველთაოდ ცნობილია, ერთი რითმის გამოც კი ქართველი პოეტები ერთმანეთს სამკვდრო-სასიცოცხლო ომს უცხადებენ. აი, რას ამბობს აღმფოთებული პაოლო იაშვილი: „გვძარცვავენ ყოველ დღე სახეებში, რითმებში, ლექსებში და რომელნიც ზეპირად ნათქვამსაც იმეორებენ, თუ არა დაწერილის გამეორებას ვინ დაასწრებდათ“ (გაზ. „ბარრიკადი“, 1922 წ., № 5). „იაპონიაში პლაგიატი, როგორც დანაშაულობა არ არის შეტანილი ხალხის მორალურ კოდექსში. იაპონიაში ეს ერუდიციად არის მიღებული. ჩვენში კი ამ ნიადაგზე, ორ პოეტს ერთმანეთის სისხლის დაღვაცა შეუძლიათ“, – წერდა მარიჯანი („ქართველ მწერალ ქალთა აღმანახი“, 1926 წ., № 2, გვ. 29). ამიტომაც მეტისმეტად მიაძიმებურად და გულუბრყვილოდ გვეჩვენება ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის ეს „უესტი“: „Она без всякого огорчения уступила бы стихи кому угодно...“, მით უმეტეს, რომ ამ სტრიქონების წერისას, მან კარგად იცის: დარიანული ლექსები შედევრებია და ამიტომაცაა, რბილად რომ ვთქვათ, მონდომებული თავი დაიძვიდროს ქართულ პოეზიაში, როგორც დარიანულ ლექსთა ავტორმა.

რაც შეეხება იმას, რომ თურმე პაოლოს „... претило, когда ему приписывали слишком уж интимные эротические из'явления женщины“, – უნდა განვაცხადოთ შემდეგი:

პაოლო იაშვილმა ელენე დარიანის ლექსები პირველად წაიკითხა ლიტერატურულ საღამოზე „საქართველოს ყვავილები“, ქუთაისში, 1915 წლის 20 სექტემბერს და, ამ დროიდან მოყოლებული 1924 წლამდე, შემთხვევას არ უშვებდა ხელიდან: ელენე დარიანის ლექსებს კითხულობდა სცენიდან, სუფრასთან: იმდრო-

ინდელი პრესა ამ ცნობებს გამუდმებით აქვეყნებს.

„... только время от времени поэт высказывал свое негодование — он никак не ожидал, что сугубо женский псевдоним припишут ему. Не раз он просил разрешения раскрыть тайну, но каждый раз склонялся на просьбы Элли, к которой питал чувства возможно более, чем дружеские...“

აი, აქედან მოდის პროფესორ გ.ჯავახიშვილის „უნებლიე“ შეცდომათა ერთი წყება!

ქ-ნი ელენე ერთ წერილში, რომელიც 1964 წლის 26 მაისითაა დათარიღებული, ასახელებს იმ პირებს, რომელთაც თურმე „სტოდნიათ“ მისი დარიანობის შესახებ: „... очень немногие знали об этом. Знал Т. Табидзе Гр. Роб-е, Г. Табидзе и некоторые Яшвили...“

ჩვენი კომენტარი: აქ, სულ ცოტა, ხუთი ადამიანი მაინც იგულისხმება. იაშვილებისა, ჩვენ, არაფერი ვიცით, მაგრამ 1964 წლისათვის, ამ წერილში ნახსენები, სამივე მწერალი გარდაცვლილია: ტიცინი — 1937 წელს, გალაკტიონი — 1959 წელს, გრიგოლ რობაქიძე — 1962 წელს. ცოცხალ მოწმეებს ქ-ნი ელენე არ ასახელებს.

22. გ.ჯავახიშვილმა „კალმასობაში“ (1998 წ. № 7) დაბეჭდა ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის ლექსი „ხატაური“:

შ. ქ-ს

„მწვანე ხავერდი, ვერცხლის ბენვი და
ხატაური

ჭრელ ხალიჩაზე ჩაჰკვდომია

სპარსეთის რაშებს...

დათენთილ ბრჭყალებს ამახვილებს და

ათამაშებს

ამართულ ყურთა ესმის უცხო ქვეყნის

ხმაური.

ცხელი საღამო, ქვიშის სრბოლა,

აურზაური

აუტეხნია შუალამით წყეულ ზარნაშებს,

ო, რა უხდება, ამპარტავან, აშლილ
ულვაშებს
მისი სვლა ასე მომხიბლავი და უცნაური.

მწუხრის საათზე სფინქსის სახე
გააცხოველებს
ლამის წიაღში ის კითხულობს ლამის
ნოველებს
და განუწყვეტლივ აპრუტუნებს შორით
ნალარას.

პატარა თითებს კარგად ახსოვთ
სპილოსთან ბრძოლა,
რა დროს დაინყებს ზამთრის სუსხში
ბუნება ძრწოლას,
ბუხრის სითბოზე მოიგონებს ყვითელ
საქარას.“
1923 წ. XII

„ამ ლექსის დაბეჭდვა პავლე ინგოროყვას ნდომებია (და-
ყოფა ჩვენია. ზ.ლ.) ჟურნალ „კავკასიონში“, მაგრამ, რატომღაც,
ელენესაგან „თავაზიანი“ უარი მიუღია. დღეს ვუსრულებთ ბატონ
პავლეს სურვილს“, – აცხადებს ბ-ნი გ.ჯავახიშვილი.

ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილი ვალენტინა ბალუ-
აშვილს წერს: „Е.Ф. с горестью отмечает, что Паоло она не пе-
редала стих “Хатаури“. м.б., по мнению некоторых лучшее из
всех. Это сонет, кот. был принят Павле Ингороква для напеча-
тания в “Кавкасион““.

გასაოცარია, თუ პავლე ინგოროყვა, პაოლოს „შლიფოვკის“ გა-
რეშე თავის ჟურნალში „ხატაურს“ ბეჭდავდა, ე.ი. ლექსი მოსწონე-
ბია და რა საჭირო იყო ამ ლექსის პაოლოსათვის გადაცემა?

1924 წელს პავლე ინგოროყვამ ჟურნალში „კავკასიონი“ (№3-4)
გამოაქვეყნა პაოლო იაშვილის „Urbi“, ელენე დარიანის – „პარიზი-
საკენ“; მაშ, როგორ მოხვდა ლექსი „პარიზისაკენ“ ჟურნალში და,
საერთოდ, ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილი აცხადებს
მასზე პრეტენზიას, თუ არც იცის მისი არსებობის შესახებ? ვის

აქვს პასუხი ამ კითხვაზე?

და კიდევ ერთი: „ნატაშის“ თარიღად უზის: 1923 წელი. ერთი წლის უკან, 1922 წელს, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ელენე ბაქრაძის ხელმოწერით გამოქვეყნდა ლექსი „თავად დარიაშ“; ასევე იყო შესაძლებელი გვარ-სახელის მითითებით გამოქვეყნებულიყო „ნატაშის“; თუკი „ამ ლექსის დაბეჭდვა პავლე ინგოროყვას ნდომებია“ – რაშიც ჩვენ ეჭვი გვეპარება. ხოლო პროფესორი ჯავახიშვილი „ბატონ პავლეს სურვილს რომ უსრულებს“, ერთხელ მაინც ხომ უნდა დაფიქრდეს, რატომ თქვა ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილმა „ხატაურის“ გამოქვეყნებაზე „თავაზიანი“ უარი? ჩვენთვის ეს ამკარად გაუგებარია!

გვინდა მკითხველმა იცოდეს, ვინ არის ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილის წერილების ადრესატი:

ვალენტინა იოსების ასული ბალუაშვილი (დაიბადა 1919 წელს), მოღვაწეობდა პუშკინის (ახლა სულხან-საბა ორბელიანის) სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტში. გამოქვეყნებული აქვს მრავალი ნაშრომი. 1973 წელს მან სადოქტორო დისერტაცია დაიცვა თემაზე: „Некоторые проблемы идейно-эстетического взаимодействия национальных литератур (Тициан Табидзе и русская поэзия)“.

1964 წელს ქალბატონმა ვალენტინამ ჟურნალში „Литературная Грузия“ (№ 7) გამოაქვეყნა წერილი პაოლო იაშვილის შესახებ სათაურით: „Вдохновенный поэт-патриот“. სტატიის მოსამზადებლად მეცნიერი გასცნობია სათანადო ლიტერატურას: მწერალთა გამოქვეყნებულ მოგონებებს, მოსკოვში, გორკის სახელობის ლიტერატურის ინსტიტუტი დაცულ საარქივო მასალებს „ცისფერყანწელების“ შესახებ, აგრეთვე, პირადად გასაუბრებია ნიკოლოზ ტიხონოვს, კოლაუ ნადირაძეს, ელენე თევდორეს ასულ ბაქრაძე-ბერიშვილ-ქართველიშვილს, პაოლო იაშვილის მეუღლეს – თამარ გიორგის ასულ ოქრომჭედლიშვილს. სტატიიდანვე ჩანს, რომ ქალბატონ ვალენტინას შეუსწავლია პოეტის ოჯახში დაცული მასალები: ბორის პასტერნაკის 1937 წლის 28 აგვისტოთი დათარიღებული სამძიმრის წერილი თამარ ოქრომჭედლიშვილ-იაშვილისადმი ამ უკანასკნელის ნებართვითაა გამოქვეყნებული. უეჭველია, ვალე-

ნტინა ბალუაშვილი ოჯახში დაცულ იმ ბლოკნოტსაც ნახავდა, სადაც პაოლო იაშვილის ხელნაწი ჩანერილია დარიანული ლექსები (ბლოკნოტის ქსეროასლი ამჟამად დაცულია გიორგი ლეონიძის სახელობის ლიტერატურულ მუზეუმში) და იგი ეძღვნება **თამარ იაშვილს**. ქალბატონმა ვალენტინამ გამოაქვეყნა პაოლო იაშვილის 1915 წლის 10 ნოემბრით დათარიღებული წერილი ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილისადმი, მაგრამ იგი დაბეჭდილია კუპიურებით, აქ არაფერია ნათქვამი ელენე დარიანის ლექსების შესახებ.

ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილი თავის პირველ წერილებში ცდილობს დაარწმუნოს ვალენტინა ბალუაშვილი, რომ იგი იცნობს ელენე დარიანს: „Я знакома с Е.Д.-и. Ей категорически не хочется, чтоб о ней заговорили. Она органически не выносит “известности“, – ეს ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილის ხელითაა დაწერილი და მისი კომენტარისაგან თავს შევიკავებთ.

„... За три дня до гибели, во время последней встречи с Паоло Яшвили на одном литературном вечере, улучшив минуту, сказал ей:

– У меня все твои стихи переписаны в особую тетрадь, зайди к Тамаре и возьми. Удивившись, Елена Федоровна тогда не придавала этим словам особого значения и только после его трагической гибели поняла их смысл. Но за тетрадью не пошла. Обнаруженные среди других произведений и бумаг, они были включены в посмертный сборник.“

ნუთუ ამ ობროდობას (პაოლო იაშვილის გამოთქმა. ზ.ლ.) კომენტარი სჭირდება?

გასაოცარია ერთი რამ: 1954 წლიდან, პაოლო იაშვილის რეპილიტაციიდან ოცი წლის (1955-1975) განმავლობაში პოეტის ლექსების რამდენიმე კრებული გამოიცა, სადაც შესულია დარიანული ლექსები და ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილს თავისი პრეტენზიის გამო შეეძლო განცხადებით მიემართა საქართველოს მწერალთა კავშირის ხელმძღვანელობისათვის, მაგრამ ასე არ მოიქცა, რატომ? ვისა აქვს პასუხი ამ შეკითხვაზე?

ვფიქრობთ, ქ-ნი ელენეს წერილები და მემუარები ლიტერატურის ისტორიკოსის კვლევის სფეროს ბევრად სცილდება და უფრო შორს, ფსიქოანალიზის სფეროში გადადის.

პაოლო იაშვილის ტრავიკულ აღსასრულამდე შვიდი თვით ადრე იჭერენ მის უახლოეს მეგობრებს, ხოლო 1937 წლის 15 მაისს საქართველოს რესპუბლიკის კომპარტიის X ყრილობაზე **ლავრა ნტი ბერიამ** თავის მოხსენებაში აქცენტი გააკეთა სამ **მწერალზე**: **მიხეილ ჯავახიშვილი, ტიცინან ტაბიკა, პაოლო იაშვილი. სამივეს ბედი იმ დღეს გადაწყდა.**

1937 წლის 27, 28, 30 მაისსა და 8, 9 ივნისს მწერალთა კავშირის პრეზიდიუმის სხდომები ტარდება, რომელსაც ბატონი რევაზ კვერენჩილაძე სამართლიანად უწოდებს დაკითხვებს (იხ. მისი „წამების გზა“, წიგნი I, „მერანი“, 1999 წ.). ეტყობა ქ-ნ ელენეს ეს სხდომები, ამ სტრიქონების წერისას, „ლიტერატურულ საღამოებად“ ეჩვენება. **ექვსი თვის განმავლობაში, ვიდრე 22 ივლისამდე, პაოლო იაშვილი დაკითხვებზე დაჰყავდათ ბერიანთან** (იხ. რ.კვერენჩილაძე, დასახელებული წიგნი, გვ. 180).

1937 წლის 22 ივლისამდე სამი დღით ადრე პაოლო იმ **ჟო-ფნაზე** ფიქრობს, ჯოჯოხეთად რომ გადაუქციეს და არჟოფნას არჩევს!

ელენე დარინის ხელმოწერით უკანასკნელი ლექსი „პარიზისაკენ“, როგორც არაერთგზის აღვნიშნეთ, 1924 წელს დაიბეჭდა. შემდგომ პოეტს ამ ფსევდონიმით არაფერი გამოუქვეყნებია: ბოლშევიკებმა სხვა „ესთეტიკა“ მოითანეს: 1924 წლის აგვისტოში ყვირილასთან ოცი წლის ქვა - ვასილი (ჭუნია) დაუსვრიტას.

1997 წელს „კალმასობაში“ (№ 6) ბ-ნმა ჯავახიშვილმა გამოაქვეყნა წერილი სათაურით „ცისფერყანწელთა ცისფერი დედოფლის მეგობრები: პაოლო იაშვილი“. აქვეა ფოტოსურათი, რომელიც ამ სერიით გამოქვეყნებულ რამდენიმე პუბლიკაციას შემდეგშიც ერთვის. სურათს აწერია: „ზემოდან პირველ რიგში დგანან: ელენე დარინი, პაოლო იაშვილი და ტიცინან ტაბიძე“.

იურისტისა და ლიტერატორის კოკი (კონსტანტინე) აბაშიძის (1889-1937) რძალმა, ქალბატონმა თინა ფერაძემ, განგვიმარტა, რომ ამ ფოტოზე აღბეჭდილი ქალბატონი არის იურისტისა და მთარგმნელის, პეტრე ქავთარაძის მეუღლე - ანა. ქალბატონმა თინამ გვითხრა, აგრეთვე, რომ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველი-შვილი მეგობრობდა მის დედამთილს - ელენე ანტონის ასულ ნატროშვილს, რომლის გარდაცვალების შემდეგ, 70-იან წლებში, ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილმა-ქართველიშვილმა მათი ოჯახიდან, დროებითი სარგებლობისათვის, წაიღო აბაშიძეების არქივი: ქართველი მწერლებისა და საზოგადო მოღვაწეების წერილები, ლექსები, ფუნაგორიები, ჩანახატები, მეგობრული შარჟები - დაახლოებით 60 ერთეული. კოკი აბაშიძის შვილიშვილმა, ბატონმა გიამ განაცხადა, რომ ამ წერილებისა და ლექსების დიდი ნაწილი, რადგან ფურცლები უკვე გაცვეთილი იყო, მისი და მისი ბებუის, ელენე ანტონის ასულის ხელითაა გადანერვილი.

ფოტოსურათთან დაკავშირებით ჩვენ საგანგებოდ ვეწვიეთ პეტრე ქავთარაძის ქალიშვილს, ქალბატონ მანანას, რომელსაც ჯერ კიდევ 1980 წელს „ლიტერატურულ საქართველოში“ (№ 12, 21 მარტი) გამოუქვეყნებია იგი. აქ აღნიშნულია, რომ „ფოტო გადაღე-

ბულია 1928 თუ 1929 წელს ზაფხულში. სხედან - პირველ რიგში: პეტრე ქავთარაძე, გიორგი ლეონიძის მეუღლე ეფემია გედევანი-შვილი; მეორე რიგში: გერონტი ქიქოძე, ტიცვიან ტაბიძის მეუღლე ნინო მაცაშვილი, შალვა ქართველიშვილი (ვექილი), გერონტი ქიქო-ძის მეუღლე ტასო ამირეჯიბი, გიორგი ლეონიძე, დგანან: ერთ-ერთი პირველი ქართველი ექიმი ქალი - ანა ლორთქიფანიძე-ქავთა-რაძე, პაოლო იაშვილი და ტიცვიან ტაბიძე“.

იგივე ფოტო მანანა ქავთარაძე-კაკაბაძისამ დაბეჭდა 1998 წელს ჟურნალში „ცისკარი“ (№ 12).

მაშასადამე, ამ ფოტოსურათზე აღბეჭდილი, თავზე მანდი-ლშემოხვეული ქალბატონი გახლავთ: პეტრე ქავთარაძის მე-უღლე, მანანა ქავთარაძე-კაკაბაძის დედა, ილარიონ ტარიელის ძე ლორთქიფანიძის ასული - ანა!

ახლა ჩვენ ვეკითხებით ბ-ნ ჯავახიშვილს მისივე სიტყვებით: „თუ თვალგადახუჭული არ არის მეცნიერი“ (იხ. „კალმასობა“, 1997 წ.; № 13), მას ხომ უნდა შეეძინა ეს ფოტო ტიცვიან ტაბიძის სახლ-მუზეუმში ვიზიტისას, ქალბატონ ნიტას იგი საკმაოდ თვა-ლსაჩინოდ აქვს გამოფენილი და, თუ ეს მეცნიერი „ყურებში თითე-ბდაცობილი არ არის“ (ისევ ბ-ნი ჯავახიშვილის გამოთქმაა, იხ. ზე-მოთდასახელებული გაზეთი. ზ.ლ.), ხომ უნდა შეესმინა ქალბა-ტონ ნიტას კომენტარი ამ სურათზე აღბეჭდილი მანდილოსნის შესახებ?

მკითხველს გვინდა მოვასხენოთ, რომ გ.ჯავახიშვილის „უნე-ბლიე“ შეცდომათა აღნუსხვა და მათი კომენტირება არა ერთ და ორ, არამედ რამდენიმე სტატიის ფარგლებსაც კი სცილდება, ამი-ტომ ჩვენ შევეცადეთ ძირითად და არსებით შეცდომებსა და ლიტერატურულ ჯაყოზებზე გაგვემახვილებინა ყურა-დლება.

1998 წლის ივლისში გაზეთში „ლიტერატურული ცხინვალი“ (№ 7) გამოქვეყნდა დოცენტის, თამილა გოგოლაძის წერილი „ვინ იმალეობდა „ელენე დარიანის“ ფსევდონიმის ჩრდილში“.

ქალბატონი თამილა თვლის, რომ ლალი ავალიანსა და გიორგი ჯავახიშვილს დარიანული ლექსების ავტორობასთან დაკავში-რებით საკუთარი ჰიპოთეზები წამოუყენებიათ.

ჩვენ დარწმუნებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ქალბატონ ლალი

ავალიანს თავის პუბლიკაციებში ამასთან დაკავშირებით არავითარი ჰიპოთეზა არ გამოუთქვამს.

ქართველმა მწერლებმა იმთავითვე იცოდნენ, მისტიფიკაცია პაოლოს საქმე რომ იყო. რაც შეეხება ელენე დარიანს, „ცისფერყანწლებმა“ და სხვა ლიტერატურული დაჯგუფებების მწერლებმაც, აგრეთვე, მაშინვე იცოდნენ, „ვინ იმალებოდა ამ ფსევდონიმის ჩრდილში“, მათ მიერვეა ბაქსნილი ეს ფსევდონიმი და, აქედან გამომდინარე, ლალი ავალიანს, „დარიანული ლექსების“ ავტორობასთან დაკავშირებით, არც შეეძლო ჰქონოდა ჰიპოთეზა.

ბატონ გიორგი ჯავახიშვილსაც, რამდენადაც ჩვენთვის მისი პუბლიკაციებიდანაა ცნობილი, „დარიანული ციკლის“ ავტორთან დაკავშირებით ჰიპოთეზა არ გამოუთქვამს. მართალია, ჰიპოთეზა მეცნიერული ვარაუდი გახლავთ, რომლის უეჭველობა დამტკიცებული არ არის, მაგრამ ბ-ნი ჯავახიშვილი 1997 წლიდან მოყოლებული დღემდე ცდილობს დაარწმუნოს მკითხველი, რომ დარიანული ლექსების ავტორია ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილი.

ქალბატონი თამილა გვთავაზობს თავის ჰიპოთეზას: პაოლო იაშვილი და ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი ერთად წერდნენ ლექსებს. მოგვყავს ციტატა მისი პუბლიკაციიდან:

„პაოლო იაშვილისა და ელენე ბაქრაძის სიყვარულის პირველ ეტაპზე (დაყოფა ყველგან ჩვენია. ზ. ლ.) მათი ერთობლივი გრძნობებისა და განცდებისაგან შეიქმნა 7+1 დარიანული ლექსი, ე.ი. რომლებიც არაა შესული ბლოკნოტში (იგულისხმება ის ბლოკნოტი, რომელიც ინახება პაოლო იაშვილის შვილიშვილის ოჯახში, ხოლო ქსეროასლი დაცულია გიორგი ლეონიძის სახ. ლიტერატურულ მუზეუმში. ზ.ლ.). კერძოდ, „ძახილი“, „გათენდა“, „ნადიმი“, „ზამთარში“, „უვერტურა“, „უკანასკნელი მოვიხსენი ტანსაფარავი“, „ხშირია სიჩუმე ანუ მე და კატა“, „ყოველთვის მაისში“, „ელენე დარიანი წერს უბრალოდ და აბნეულად“ (შეიძლება იგი ეკუთვნოდეს პაოლო იაშვილს ან მხოლოდ ელენე ბაქრაძეს) 1915, 1916, 1920 წლებშია შექმნილი ერთობლივად“.

ქ-ნ თამილას უნდა მოვახსენოთ, რომ პაოლო იაშვილს ლექსები ასეთი სათაურებით: „გათენდა“ და „ნადიმი“ არა აქვს. შესაძლოა, ეს კორექტურაა და აქ იგულისხმება ლექსი „გათავდა ნა-

დომი“, რომელსაც პირველნაბეჭდში სათაურად აქვს: „ჩემი თავადი“ (იხ. გაზ. „მეგობარი“, 1915 წ.; № 33, 8 ნომბერი). ამის მიუხედავად, პუბლიკაციის ავტორის არითმეტიკისა ჩვენ ვერაფერი გავიგეთ. სამაგიეროდ, ქ-ნი დოცენტისაგან შევიტყვეთ პირველად, რომ თურმე სიყვარულს ეტაპები ჰქონია. ამ ციტატაში ნახსენები „სიყვარულის პირველი ეტაპი“ ქ-ნ თამილას იმისთვის დასჭირდა, რომ პაოლო იაშვილის „დარიანული ციკლის“ ლექსები 1915-1924 წლებში გამოქვეყნდა და, თუ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილისა და პაოლო იაშვილის სიყვარულს მკითხველი რამდენიმე ეტაპად წარმოიდგენს, მაშინ მკვლევარის ჰიპოთეზას არგუმენტის ძალა მიეცემა.

ჩვენი კომენტარი ამასთან დაკავშირებით ასეთი იქნება:

კოლაუ ნადირაძე ამბობს: „ელენესა და პაოლოს რომანი ჰქონდათ, პირველად ხელთათმანი ელენემ გადმოუგდო...“ („ლიტერატურული საქართველო“, 1988 წ.; № 16, 15 აპრილი). გვარი ნახსენები არ არის, მაგრამ ამკარაა, აქ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი იგულისხმება, რომელმაც ტრფობის ასეთი ხელთათმანი ბევრს გადაუგდო. ბ-ნი ჯავახიშვილის პუბლიკაციების წყალობით, ქ-ნმა თამილამ და გაზეთ „კალმასობის“ მკითხველმაც უკვე კარგად იციან, ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის ცხოვრების რომანული ეპიზოდები. 1922 წელს ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილმა გამოაქვეყნა ლექსი „თავად დარიანს“ („ბახტრიონი“, 1922 წ., № 24, 24 დეკემბერი), რომლის ადრესატია პაოლო იაშვილი და აქ კარგად ჩანს, რომ მათ დიდი ხანია არავითარი ურთიერთობა არა აქვთ. გარდა ამისა, ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის 1922 წლით დათარიღებული „ჩასარბენი“ (იხ. კალმასობა“, 1997 წ.; № 13) და 1923 წლით დათარიღებული „ხატაური“ (იხ. „კალმასობა“, 1998 წ.; № 7) მიგვანიშნებს, რომ ამ ლექსების ავტორს ტრფობის ხელთათმანები სხვებისათვის გადაუგდია, ამიტომ ქ-ნი ელენესა და პაოლო იაშვილის „სიყვარულის ეტაპებზე“ მსჯელობა აბსურდულად მიგვაჩნია.

ქ-ნი თამილა თვლის, რომ „ჰიპოთეზა № 3 მხოლოდ ჰიპოთეზაა და იგი მიზნად არ ისახავს ვისიმე „გაშავებას“ ან „გათეთრებას“. წინ კიდევ ბევრი სამუშაოა ტექსტებით, ან შეჯერება-კვლევისა და სინათლევ გვირაბის ბოლოს გამოჩნდება“.

ცხადია, მეცნიერს ვერავინ აუკრძალავს ამ საკითხზე შე-

მდგომ მუშაობას, მაგრამ ამთავითვე გვინდა ვთქვათ: ტექსტების შეჯერება ვერავითარ შედეგს ბ-ნი ჯავახიშვილისა და მის მხარდამჭერთა ჰიპოთეზის სასარგებლოდ ვერ მოიტანს და თუ ბ-ნი ჯავახიშვილი დარიანულ ლექსებთან დაკავშირებით აზრს არ შეიცვლის, ჩვენ ვუზინანსწარმეტყველებთ, რომ ის სიცოცხლის დარჩენილ წლებს ამ გვირაბში გაატარებს.

„...ბევრმა ცნობილმა სპეციალისტმა და მკვლევარმა მადლობა მითხრა: „ძლივს არ მოვისვენეთ... როგორ შეიძლებოდა ისეთ უნიკალურ ვაჟკაცს, როგორც პაოლო იაშვილი იყო, ასეთი ჭკმმართად ქალური განცდანი და წარმოსახვანი ჰქონოდაო“, – აცხადებს ბ-ნი ჯავახიშვილი („კალმასობა“, 1998 წ. № 7).

ამ „ცნობილ სპეციალისტთა და მკვლევართა“ რიგში უნდა ვიგულისხმოთ რადიოგადაცემის „ლიტერატურული პორტრეტები“-ს ავტორი, რომელმაც 1997 წლის ოქტომბერში მსმენელს პაოლო იაშვილის შესახებ მოუთხრო:

„ბატონი ჯავახიშვილის ნერილმა „ცისფერყანწელთა ცისფერი დედოფალი“, როგორც იქნა უპასუხა იმ გამოუთქმელ კითხვას, ასერიგად რომ ღრღნიდა პაოლოს ლექსების ყოველ ჩაკვირვებულ მკითხველს: „ცისფერყანწელთა ცისფერი დედოფალი“ ელენე ბაქრაძე გახლავთ, ელლი – ადრესატი პაოლოს ცნობილი სონეტისა, ხოლო თავისი ლექსების ავტორობას ელენე დარიანის ფსევდონიმით ამოფარებული“.

1997 წლის აგვისტოს შუა რიცხვებამდე ანუ ბ-ნი ჯავახიშვილის პუბლიკაციამდე, ცხადია, ჩვენ არაფერი ვიცოდით პაოლო იაშვილის ლექსების იმ „ჩაკვირვებული მკითხველის“ შესახებ, რომელსაც თურმე „გამოუთქმელი კითხვა ღრღნიდა“, მაგრამ ჩვენ ვიცით, რომ პაოლო იაშვილს თვლიან დარიანული ლექსების ავტორად: მირიან აბულაძე, ლალი ავალიანი, გურამ ასათიანი, ვასილ ბაიაძე, გურამ ბენაშვილი, გიორგი მარკვილაძე, გიორგი მარგველაშვილი, ზაურ მაძკველია, ანდრო მირიანაშვილი, გივი მიქაძე, რევაზ მიშველაძე, ავთანდილ ნიკოლეიშვილი, ბალინა ცურიკოვა, ციური ხათერალი, ბრიგოლ ხერხაულიძე, კახა ჯამგურია, ნიკოლოზ ჯაში.

გარდა ამისა, „ელენე დარიანის ციკლის“ ლექსების ავტორად

პაოლო იაშვილს თვლიან:

1. „ქართული ლიტერატურული ჟურნალებისა და კრებულების ანალიტიკური ბიბლიოგრაფიის“ (გამ.; „მეცნიერება“, თბ.; 1980 წ.) შემდგენლები: ნოდარ გურბანიძე, ილია გორბაძე.

2. „სიყვარულის წიგნის“ (1981წ.; 1984 წ.) შემდგენლები, პოეტები: გივი ბეგაჭკორი, ეშვარ კვიციანი, ტარიელ ჭანტუაძე.

3. წიგნი - „ლიტერატურისმცოდნეობის ცნებები“ - ლიტერატურული მისტიფიკაციის მაგალითად მოყვანილია „პ.იაშვილის მიერ „ელენე დარიანის დღიურების“ (1915-1924) გამოქვეყნება“. ავტორები: ანდრო ჭილაია, რამაზ ჭილაია; რედაქტორი: აკაკი ურუშაძე, რეცენზენტები: სლომონ ხუციშვილი, თენგივ კიკაჩიშვილი (თსუ, 1984 წ.).

4. „ლიტერატურის თეორიის მცირე ლექსიკონის“ („ნაკადული“, 1972 წ.) შემდგენლები: ნოდარ ალანია, ბენო დოგორჯიანი, მამია დუდუჩავა, პეტრე შარია, ნოდარ ჭოლოკაძე - განმარტავენ რა ტერმინს „მისტიფიკაცია“, 103-ე გვერდზე წერენ: „პ. იაშვილი კი თავის ლექსებს აქვეყნებდა, როგორც ელენე დარიანის ნაწარმოებებს“.

5. 1978 წელს სერიით „ქართული საბჭოთა პოეზიის ბიბლიოთეკა“ გამოიცა პაოლო იაშვილის ლექსები, სადაც შესულია პოეტის თორმეტი დარიანული ლექსი. წიგნი შეადგინა მუხრან მაჭავარიანმა.

6. ელენე დარიანს პაოლო იაშვილის ფსევდონიმად მიიჩნევს Краткая Литературная Энциклопедия. (ტ.8, Сов.Энци; М.; 1975 г.; стр. 1131).

მაშასადამე, მეცნიერები, რედაქტორ-გამომცემლები „დარიანული ციკლის“ ლექსების ავტორად თვლიან პაოლო იაშვილს.

აქვე გვინდა ვთქვათ, რომ გარდა ლიტერატურულისა, არსებობს ოჯახის ტრადიცია და აქ ჩამოთვლილ მოღვაწეებს, მათ, ვინც პაოლო იაშვილის თანამედროვე არ გახლავთ, საკუთარი ოჯახებიდან ეცოდინებოდათ, დარიანული ლექსების ავტორი რომ პაოლოა. „ლიტერატურული პორტრეტების“ ავტორიც,

თავისი მშობლებისაგან, ცნობილი ლიტერატორებისაგან, რომლებიც პოეტის თანამედროვენი იყვნენ, უსათუოდ შეიტყობდა ამას.

რადიოგადაცემის ავტორმა წაიკითხა ერთი სტროფი პაოლო იაშვილის დარიანული ლექსისა „ზამთარში“:

„ჩემი ოთახი ცისფერია, ნაზი ფერია,
ცისფრად მორთული დაგიხვდები, გააღე კარი,
ლოდინის ნუთი დღეს ისეთი მშვენიერია –
ვით პირველ ღამეს, პირველ ღამეს ჭაბუკი ქმარი.“

შემდეგ მისი მსჯელობა ასე გაგრძელდა: „თუ ამ ლოდინით დაღლილი და ვნებადუმიცხრალი ქალის მონოლოგს, ისევე როგორც დანარჩენ ცამეტ, ასეთივე განცდით დამუხტულ მის ლექსს, მაინცადამაინც მამაკაცის გვარი გინდათ მიაწეროთ, ვისმეს უსათუოდ აფიქრებინებთ, რომ იმ პოეტურ მიზანსცენაში მხოლოდ კედლები და სამოსი არაა ცისფერი. პაოლო კი ამ დროს მამაკაცური სრულყოფის ნიმუშია: ჯიშით, ხასიათით, გარეგნობით. კარგი, ვთქვათ, ერთხელ წაითამაშა ეს გარდასახვა, ეს ტავესტიზმი მოეწონა: „დაიტანჯა მაჯა მარჯნის მძიმე ჯაჭვის ტარებით...“ მერე?“

ამ მონოლოგის ავტორი რისი ღირსიცაა, საკუთარ თავს არ ვაკადრებთ, საქვეყნოდ განვაცხადოთ.

დარიანული ლექსების შესახებ ერთი კრიტიკოსი წერდა: „ეს სრული გაუგებრობისა და გერმანოფობიის ნიმუშიაო“, მეორე – გაბოლშევიკებული, ყოფილი მენშევიკი „ფალ-ლუსის კულტის ლიტერატურას“ უწოდებდა, ხოლო ყურნალი „ეშმაკის მათრახი“ ლექსის – „უკანასკნელი მოვიხსენი ტანსაფარავი“-ს ავტორს – „ხურუშიანს“, ცისფერყანწელებს კი – „ცისფეროსნებს“ (მოგვიტევოს მკითხველმა ამ გამოთქმებისათვის. ზ.ლ.).

თაბუნა, აინოკ, ეშმაკი, მიკლიფონცქი, შექანჯალე-ბული, ბუტუნა, ხუნაგი, ტყვია, ვინი, ალბურიონი, ბნადა, დაფნისი და ქლოია, შალი, საროსტანი – ამ ფსევდონიმებს ამოფარებული ქართველი მწერლები – პაროდებით ესხმიან თავს ეროტიული ლექსების ავტორს – პაოლო იაშვილს და „ერთ ტიტველთაგანს“, „ყაზირალს“, „სქესობრივი ფინისა და ქვენა გრძნობის ხელოვანს“ უწოდებენ მას, მაგრამ... მა-

გრამ ეს საუკუნის დასაწყისში ხდება და ჩვენ ნამდვილად ვერ წარმოვიდგენდით, მეცნიერულ-კრიტიკული აზროვნება დღეს ასე შორს თუ წავიდოდა. ამიტომ ორატორს, რომელსაც, აგრეთვე, ხარისხები და ნოდებები არ აკლია, ვთხოვთ, თვალი გადაავლოს, როგორც თავად უწოდებს, „თელაველი კოლეგის“, პროფესორ გიორგი ჯავახიშვილის მხოლოდ ერთ პუბლიკაციას გაზეთში „ლიტერატურული საქართველო“ (1997 წ.; № 35, 28 აგვისტო – 5 სექტემბერი), რამდენჯერა იქ სიტყვა „ცისფერი“ ნახსენები და ძალიან რომ არ გაისარჯოს, ჩვენ დავეხმარებით: „ცისფერი პოეზია“, „ცისფერი გზა“, „ცისფერი ალერსი“, „ცისფერმანდილშემოხვეული“, „ცისფერი დედოფალი“, „ცისფერკაბიანი ქალიშვილი“, „ცისფერპერანგიანი ყმანვილი“, „ცისფერყვავილებდაბნეული“, „ცისფერი ედუბოდა ქუთაისის ქუჩებს“, „ცისფერთეატრალიზებული დღესასწაული“, „ცისფერის აპოლოგეტის ტატო ბარათაშვილის ნაკვდამარი“ და იქაც დამახსოვრებული, წერილების სათაური: „ცისფერყანწელთა ცისფერი დედოფალი“.

ნუთუ „პირუთვნელი მემატიაზე“ რადიოგადაცემის ავტორის კრიტიკით იმსჯელებს ბ-ნი ჯავახიშვილის პუბლიკაციების შესახებ?

„ჩვენი სახლი ქუთაისში, რომელიც კაზაკოვის ქუჩაზე მდებარეობდა, გაფორმებული იყო მხატვარ ჩუდეცკის მიერ. ამ სახლში პაოლოს განსაკუთრებით უყვარდა ცისფერი ოთახი“, – იგონებს პოეტის ძმა.

პაოლო იაშვილის ძმის, ივანე (ტუპია) იაშვილის ეს მოგონება ჩაინერა ქალბატონმა ციური ხეთერელმა და მისი მსჯელობა ასე გრძელდება:

„ვინ იცის, იქნებ ამ ოთახში, 1915 წლის ზამთრისპირის გრძელ ღამეში, ან იქნებ ერთ მონყენილ საღამოს დაიბადა ეს უნატიფესი სტრიქონები ელენე დარიანის დღიურში: „ჩემი ოთახი ცისფერია, ნაზი ფერია, ცისფრად მორთული დაგიხვდები, გააღე კარი“... ამ ოთახის სევდიანი განწყობილება ისევ იჭრება 1916 წლით დათარღებულ ლექსში: „ხშირია სიჩუმე ოთახის სტუმარი“. პოეტის ფანტაზია კვლავ ეალერსება ზამთრის დღეებით დამყუდროებულ ბუხრის წითელი ალით განათებულ ცისფერ ოთახს“ (ც. ხეთერელი „პოეტები მზის ახლოს“, „საბჭ.საქ.“; 1986 წ.; გვ. 35-36).

აქვე გვინდა ვთქვათ, რომ პირველნაბეჭდში (გაზ. „მეგობარი“, 1915 წ., № 62, 13 დეკემბერი) ლექსის – „ზამთარში“ – მეორე სტრიქონი ასე იკითხება:

„ცისფრად მორთული დამინვდები, გააღე კარი“... – ეს ერთი სტრიქონიც კი საკმარისია იმის საბუთად, რომ ლექსის ავტორი – მამაკაცია, მაგრამ... მაგრამ ქართული ლიტერატურის ისტორიაში დამკვიდრებულ, ტრადიციულ აზრს, რომ „დარიანული ციკლის“ ლექსების ავტორი პაოლო იაშვილია, არ იზიარებს სამი, ხარისხისა და ნოდების მქონე გეცნიერი.

სამი პატი კი საქართველოში უკვე პარტიანა და თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ ბ-ნი ჯავახიშვილის პუბლიკაციები 1997 წლიდან სისტემატურად იბეჭდებოდა გაზეთში „კალმასობა“, მაშინ უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ამ პარტიას დიდი კოლექტივი უჭერს მხარს.

ამ სამეშლისა და მათ მხარდამჭერთა გასაგონად გვინდა ვთქვათ:

დღეს მხოლოდ სპეციალისტებმა იციან ვოლტარის, მოლი-ერის, სტინდალის, ოსკარ შაილდის, გიიომ აპოლინარის, კნუტ ჰამსუნის, ანა ახმატოვას, ანდრეი ბელის ნამდვილი გვარები. ისინი ფსევდონიმებით არიან ცნობილი.

ხშირად, საკუთარი ვინაობის შესანიღბად ქალბატონები მამაკაცის გვარ-სახელებს ეფარებოდნენ. აქ შორაშ სანდის დასახელებაც იკმარებდა, მაგრამ მკითხველმა გვინდა იცოდეს, რომ ამის მაგალითი უამრავია:

ეკატერინე მეორის ფსევდონიმებია: პატრიკაი პრავდომი-სლოვი, პატრა უბადავი, რიში ფროლკა; იან სავა იყო პოლონელი მწერალი ქალის, მარია კონოპიცკაიას ფსევდონიმი, ნადეჟდა ანდრეის ასულ დუროვასი – ალაქსანდროვი, ვერა გეიმანისა – ბრაფი ვალერიან ვევა, ლიდია გაუსმანის – შიულ ოდონი, ვერა ინბერის – მოხუცი ჯონი, ოლგა კოვალენსკაიასი – მაკს ლი, ვერა ბრუნსის – ჰეკ ფინი, სერგეი გოროდეცკის და, ტატიანა მიტროფანეს ასული, თავის ნაწერებს ასეთ ხელმოწერას უკეთებდა – ახმეტ, ერეკლე მეორის შვილთაშვილის, ოლგა ილიას ასულ გრუზინსკაიას ფსევდონიმი იყო გულბატი, გულნარა ბახტაძე იბეჭდებოდა გულდა ქალდანის ფსევდონიმით, გიორგი

ჩიქობავას ხელმოწერით გამოაქვეყნა კრიტიკული წერილი იზა-
ორჯონიკიძემ.

ასევე ბევრი მაგალითის მოყვანა შეიძლება, როცა მამაკაცი
ავტორები ქალის სახელით აქვეყნებდნენ თავის ნაწარმოებებს.

ოლიგპიადა სერდცეპკარაძოვა, აბაზია სტანოსტრო-
ევა, აბაზია ხრიპუნინა, აპილინა ტრაქჩიოტკინა და კი-
დევ უამრავი ქალის სახელიანი ფსევდონამი ჰქონდა ალექსა-
ნდრე ვასილის ძე ხრაპოვიცკის. ვასილი ყუკოვსკის ფსევდონიმი
იყო სპეტლანა, მინაი გუბელმანის - მარინა, ვლადიმერ
ობრუჩევის - ალა, ალექსანდრე აბლესიმოვის - აზა, ნიკოლოზ
აფანასიევის - სავო, ანა ჩიტროვას ფსევდონიმით წერდა ალექ-
სანდრე მიხეილის ძე კრასნიცკი, რაისკანია იყო ალექსანდრე ვა-
ლენტინის ძე ამფითეატროვი, თამარ მელეცკანია - იოსებ ბლო-
ტერმანცი, ემილია ზოლა - ვლადიმერ გილიაროვსკი; საჩხერის
სასამართლოს უფროსის, მატვეი ანდრიას ძე ახუმოვის ვაჟი, იური-
სტი და ყურნალისტი - ნიკოლოზი (დაიბადა ქუთაისში, 1877 წელს.
ზ.ლ.) თავის ნაწერებს თამარას ფსევდონიმით აქვეყნებდა. ანა-
გრამებით იბეჭდებოდნენ: ევგენი მიხეილის ძე ადამოვი - ემა,
ილია ერინბურგი - ირან და ა.შ.

ახლა, ძართულ ლიტერატურაში რა ხდება!

ქალის სახელი ჰქონდათ ფსევდონიმად:

გრიგოლ მიხეილის ძე წულუკიძეს - ნატო, ტასო

დავით კონსტანტინეს ძე ჩარკვიანს - მამბა

სილიბისტრო თავართქილაძეს - ლია

ნიკოლოზ ნათიძეს - მელანია

არჩილ ჯაჯანაშვილს - ქეთინო

იოსებ ჯულაშვილს - კატო

კირილე მოსეშვილს - ლუბა

სილიბისტრო ჯიბლაძეს - სილვა

შალვა დიმიტრის ძე გომართელს - შუშუნა

კონსტანტინე იოსების ძე ჯაფარიძეს - ელი

სეზმან ბატკუაშვილს - მამკალა, ზაირა, სიუზანა

პოლიო აბრამიას - ბაილა;

ქეთევან რუთიაშვილი იყო გიორგი სკანდაროვას ფსევდო-
ნიმი;

სორეზან გვირდნითელი - ილია წინამძღვრიშვილისა,
მარო ნაზინი - ვიქტორ გაბისკირიასი, ნატაშა კასრაძე -
დავით კასრაძისა, თამარ ჩქარაული - კონსტანტინე ლორთქი-
ფანიძისა.

ანაგრამებით იბეჭდებოდნენ:

ლადო დარჩიაშვილი - დალი,

გიორგი ლასხიშვილი - ლალი,

იოსებ ზაქარიას ძე ანდრონიკაშვილი - იზა,

აფრასიონ ექვთიმეს ძე ზარნაძე - აზა,

კორნელი კეკელიძე - ნელი,

კორნელი კასრაძე - ნელიკო,

ნიკო მარი - იო.

მისტიფიკაციის შესახებ ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია
ასეთ განმარტებას იძლევა: „(ბერძნ. *mystes* - საიდუმლოებას ნაზი-
არები, და ლათ. *fasio* - ვაკეთებ), სხვადასხვა მიზნით ვისიმე წინა-
სწარგანზრახული შეცდენა; მოტყუება“ (ქსე, ტ.7, თბ.; 1984 წ.; გვ.
17).

„მისტიფიკაცია ლიტერატურული, ლიტერატურული სი-
ყალბე, რის მიზანიცაა მკითხველებისა და სპეციალისტების შე-
ცდენა, პლაგიატისაგან განსხვავებით, საკუთარი ნაწარმოების სხვა
ავტორისათვის მიწერას გულისხმობს (ეს სხვა ავტორი შეიძლება
გამოგონილი, არარსებული ან გარდაცვლილი იყოს)“ (ქსე, იქვე).

ჯეიმს მაკფერსონმა (1736-1796) საკუთარი რომანტიკული
პოემები თავის თარგმანად გამოაცხადა, ხოლო მათ ავტორად
მე-3 საუკუნის კელტი ბარდი ოსინანი.

მისტიფიკაცია გახლდათ კოზმა პრუტკოვი.

„Мы, я и Алексей Константинович Толстой жили вместе и
каждый день сочиняли по какой-нибудь глупости в стихах, потом
решили собрать и издать эти глупости, приписав их нашему каме-
рдинеру Кузьме Пруткову“, - წერდა ივანე ბუნინს ალექსეი ყე-
მჩუჟნიკოვი.

მისტიფიკაციაა: ივანე პეტრეს ძე ბელკინის მოთხრობები,
თეოფილაქტე კოსიჩკინის კრიტიკული წერილები, პინდემონტეს თა-
რგმანი, იური ყივავოს ლექსები და ა.შ.

1861 წელს ილია ჭავჭავაძე პეტერბურგიდან წერს ილია წინა-

მძღვრიშვილს: „... აი ამ სტატიასა გიგზავნი, ჩემი საკუთარია, თუმც სხვა გვარი ანერია; მე არ მინდა გამოვაჩინო, რომ ეს ჩემი დაწერილია მიზებისა გამო სხვისა და სხვისა. შენც ძალიან შეგეხვეწები, რომ არ გამოაშკარო არავისთან, ხელალებით არავისთან; იმისთვისაც არ მინდა, რომ შენ მიუტანო კერესელიძეს ეს სტატია, რადგანაც ის მიხვდება, რომ შენ ჩემის მეტი არავინ გიგზავნის სტატიებსა. ისე უნდა მოიქცე, რომ თითონ რედაქტორს და ცენზორსაც არ შეატყობინო; კანონით იმათ უთუოდ უნდა იცოდნენ, მაგრამ შენ, როგორც იყოს, სხვის მხრით დააჯერე ისინი, რო მართლა და აზნაური ზუმბერიძე მართალი გვარია და არა მოგონილი (დაყოფა ჩვენია. ზ.ლ. იხ. ილია ჭავჭავაძე, თხზულებანი, პავლე ინგოროყვას რედაქციით, ტ. X, თბ.; სახ. გამ.; 1961 წ.; გვ. 23).

ვალერი ბრიუსოვა 1894-1895 წლებში კრებულში „Русские СИМВОЛИСТЫ“ გამოაქვეყნა ლექსები საკუთარი გვართაც და ორი ფსევდონიმით: ვ. ღაროვი, ზ. შუკსი. პოეტმა ფსევდონიმით ხელმოწერილი ლექსები განსხვავებული, მისთვის უჩვეულო სტილით დაწერა, თან თავგამოდებით ამტკიცებდა ამ პიროვნებათა რეალურობას, რითაც კიდევ უფრო ხაზს უსვამდა მისტიფიკაციას.

1993 წელს, 10 სექტემბერს გაზეთში „ლიტერატურული საქართველო“ (№ 37) დაიბეჭდა: „ანდერძი“ ფრანსუა ვიიონის მიბაძვით დაწერილი“. მისი ავტორი, არ. თევდორაძე გაზეთის რედაქტორს წერდა: „... ჩემი სახელი და გვარი თქვენთვის და თქვენი გაზეთის მკითხველისათვის უცნობია, მაგრამ იმედი მაქვს თქვენი გულსმძიერებისა. დარწმუნებული ვარ, ჩემს პოეტურ ცდას უყურადღებოდ არ დასტოვებთ...“

თბილისში დიდი მითქმა-მოთქმა ატყდა: ყველას აინტერესებდა, ვინ იყო „ანდერძის“ ავტორი. აჟიოტაჟს ხელს ისიც უწყობდა, რომ იმავე გაზეთში, 17 სექტემბერს გამოაქვეყნდა ჯანსუღ ჩარკვიანის წერილი, სადაც იგი წერდა: „... წავიკითხე ჩემთვის სრულიად უცნობი პოეტის არ. თევდორაძის „ანდერძი“...“

ორი თვის შემდეგ მწერალმა არჩილ სულაკაურმა განაცხადა: „რასაც მე ახლა ვამხელ, ის უკვე თითქმის მთელმა თბილისმა იცის. თქვენს გაზეთში დაიბეჭდა პოემა „ანდერძი“, რომელსაც

ხელს აწერდა ვინმე არ.თევდორაძე. დღეს ოფიციალურად ვაცნობდები, რომ „ანდერძის“ ავტორი მე ვარ – არჩილ სულაკაური. თევდორაძე დედაჩემის ქალიშვილობის გვარია...“ („ლიტერატურული საქართველო“, 1993 წ.; № 48, 26 ნომბერი).

„არ. თევდორაძე“ არჩილ სულაკაურის ფსევდონიმია, მაგრამ მაშინ ეს მისტიფიკაცია ვახლდათ.

1877 წელს ჟურნალში „Русский архив“ პავლე პეტრეს ძე ვიაზემსკიმ დაბეჭდა წერილი „Лермонтов и г-жа Оммер де Гелль“; აქვე გამოაქვეყნა ომერ დე გელის ოთხი წერილი მიხეილ ლერმონტოვისადმი. ვიაზემსკის პუბლიკაციას გამოეხმაურა ლერმონტოვის ნათესავი – ემილია შან-გირეი, რომელიც თვლიდა, რომ ომერ დე გელის წერილებში ნახსენები ქალბატონის, რებროვას ბიოგრაფიის ფაქტები დამახინჯებულია. ემილია შან-გირეი არაფერს წერდა იმის შესახებ, იცნობდა თუ არა ლერმონტოვი ომერ დე გელს.

ადელ ერიო ომერ დე გელი (1817-1871) ფრანგულ მწერლობაში ცნობილი იყო თავისი ლექსებით. გარდა ამისა, იგი თავის მეუღლესთან, ქსავიე ომერ დე გელთან (1812-1848), პროფესიით გეოლოგთან ერთად გასული საუკუნის 30-40-იან წლებში ხანგრძლივად მოგზაურობდა რუსეთში. საფრანგეთში დაბრუნების შემდეგ მან ამ მოგზაურობის შესახებ გამოაქვეყნა წიგნი, სადაც ლერმონტოვი ნახსენები არ იყო. მკვლევარებმა ამ ფაქტს ყურადღება არ მიაქციეს. მხოლოდ ნახევარი საუკუნის შემდეგ, 1934 წელს მიაკვლიეს პ.პ.ვიაზემსკის არქივს: აღმოჩნდა, რომ იგი წერდა სათავგადასავლო რომანს, რომლის მთავრი გმირი იყო ადელ ომერ დე გელი. ვიაზემსკიმ საზოგადოების ყურადღების მისაქცევად და მისი რეაქციის შესამოწმებლად იხუმრა, რითაც შეცდომაში შეიყვანა არა მხოლოდ მეცნიერები, არამედ ლერმონტოვის ახლობელი ნათესავები. დღეისათვის ითვლება, რომ ადელ ომერ დე გელი პ.პ.ვიაზემსკის ფსევდონიმია, მაშინ კი ეს მისტიფიკაცია იყო.

მსოფლიო ლიტერატურაში ცნობილია, რომ არარსებული მწერალი ქალბი იყვნენ:

კლოტილდა დე სეურვილი,
მადმუაზელ მალკრა დე ვინი,

კლარა გასული,
ბილიტისი,
ლუიზა ლანანი,
ნელი.

მათი შედეგების ავტორები არიან მამაკაცები:
ჟოზეფ ეტიენ დე სჰურვილი,
დეფორჟ მაიარი,
პროსპერ მერიმი,
პიერ ლუისი,
გიიომ აპოლინერი,
ვალერი ბრიუსოვი.

მარკიზმა ჟოზეფ ეტიენ დე სჰურვილმა, სიკვდილის წინ, ცოლს ციხიდან გამოუგზავნა წერილი, რომლითაც ატყობინებდა: მისი სიკვდილის შემდგომ გამოქვეყნებინა ლექსები მე-15 საუკუნის ფრანგი ქალის - მარბარიტა ელემონრა დიუ ვალონ-შა-ლის ანუ მადამ დე სჰურვილის. 1803 წელს გამოქვეყნდა კლოტილდა დე სჰურვილის ლექსების წიგნი ბიოგრაფიითურთ. მოგვიანებით მეცნიერებმა შენიშნეს, რომ ამ ლექსებში ანაქრონიზმები იყო. მაგალითად, აქ ნახსენები სატურნის თანამგზავრები მე-15 საუკუნის შემდგომ, ბევრად უფრო გვიან, იქნა აღმოჩენილი.

მადამუაზელ მალკრა დე ვინის „ლექსების კრებულმა“ შეცდომაში შეიყვანა თვით ვოლტერი, რომელმაც „პოეტასას“ ლექსები უძღვნა.

1825 წელს გამოიცა პიესების კრებული „კლარა გასულის თეატრი“. გამოცემას თან ერთვოდა ესპანელი აქტიორი ქალის ბიოგრაფია და პორტრეტი. კლარა გასულს კისერზე მარგალიტებიანი მძივი ეკიდა ჯვრით. მხატვარს პოზიირობდა პროსპერ მერიმი.

პიერ ლუისმა მოღვაწეობა დაიწყო, როგორც მალარმეს ჯგუფის სიმბოლისტმა პოეტმა. მან „სიმღერების კრებული“ - რიტმული პროზა, არარსებული ბერძენი კურტიზანი ქალის ბილიტისის თარგმანად გამოაცხადა (ცნობა მოგვანოდა მაია ბიბილეიშვილმა. ზ.ლ.).

1909 წელს გიიომ აპოლინერმა არარსებული პოეტი ქა-

ლის ლუიზა ლალანის სახელით გამოაქვეყნა ლექსები და წერილები.

აქვე გვინდა ვთქვათ, რომ პაოლო იაშვილი მოთხრობაში „ფერადი ბუშტები“ წერს: „ერთ ღამეს მე, ილია ერენბურგი და გიორგი აპოლინერი ვენციეთ მათხროვრების ბანაკს ალექსანდრე მესამის ხიდის ქვეშ... ათი მათხოვარი მე, აპოლინერი და ერენბურგმა წამოვიყვანეთ კაფე „ალა როტონდაში“ სავახშმოდ. „როტონდა“ ჩვენი მეგობრებით იყო სავსე...“

1913 წელს მოსკოვში გამოქვეყნდა „Книга „Стихи Нелли“. С посвящением Валерия Брюсова“. „Стихий Нелли“-ს ავტორი კარგა ხანს უცნობი იყო. შემდეგ გაირკვა, რომ ნელი არარსებული პოეტი ქალი გახლდათ, ხოლო ლექსები ვალერი ბრიუსოვს ეკუთვნოდა.

1929 წელს გამოცემულ „Литературная Энциклопедия“-ში ვკითხულობთ: „Муза Брюсова попеременно является то в суровом, мужественном образе героя, бойца, труженика, завоевателя, то в изнеженном, утонченном облике женоподобного юноши, с отпечатком всех пороков и извращений на „бескровном“ лице, или в соблазнительном обличьи извращенной куртизанки, „венценосной гетеры“ с „проституированным телом и эгоистической душой“, устами которой Брюсов так любит говорить в своих стихах и рассказах, от имени которой написана им целая книга „стихи Нелли“ (т.1, გვ. 600).

ჩვენ არ გვეგონა ხარისხებისა და წოდებების მქონე მეცნიერთათვის ამის შესენება თუ მოგვიწევდა.

1964 წელს ჟურნალში „მნათობი“ (№ 7) გურამ ასათიანი წერდა: „პაოლო იაშვილის ორიგინალური პოეტური ტალანტი თავისებურად გამოვლინდა დარიანული ლექსების ციკლში, რომელიც ლირიკული გარდასახვის, შეიძლება ითქვას, იშვიათ მაგალითს წარმოადგენს ახალი დროის ქართულ პოეზიაში. პაოლო იაშვილმა შექმნა შესანიშნავი პოეტური მისტიციზმი, მომხიბლავი ლეგენდა ახალგაზრდა მეოცნებე ქართველ ქალზე. ნატიფი სახეებით გადმოსცა მისი ინტიმური სამყარო, მისი სულის ფარული თრთოლვა, მისი ვნებები, მისი სევდა და ოცნებები. მართალია, ამ ციკლის ზოგიერთ ლექსს ატყვია მოდერნიზტული განწყობილებების,

თავისებური სტილიზაციის დალი, მაგრამ უმრავლესობა ამ ლირიკული შედეგებისა დღემდე გვხვბლავს განცდის სიცხოველით და ბრწყინვალე პოეტური არტისტიზმით“.

ბ-ნ. ჯავახიშვილს, როგორც შევატყვეთ, წესად არა აქვს უპასუხოს ოპონენტებს. გაზეთში „კალმასობა“ (1997 წ. № 13) გამოქვეყნდა „მხოლოდ რეპლიკის“ რეპლიკა“, სადაც „ხარისხებით, წოდებებით და წიგნებით“ თავმომწონე მკვლევარი ოპონენტს „გაღმა შეედავა“:

„ცისფერყანწელთა თაობა, ჩანს, ის ნაკრძალია, რომელშიც შეღწევა, მის გარდა, სხვას აღარ შეუძლია“...

ბ-ნ ჯავახიშვილს გვინდა მოვახსენოთ, რომ არა მხოლოდ „ციცისფერყანწელთა თაობა“ (!), არამედ ლიტერატურა ის ნაკრძალია, სადაც შეიძლება მკვლევარი როგორც შევიდეს, ისევე უკან გამოვიდეს, სხვათა შორის ხარისხებისა და წოდებების მქონეც, თუკი ის ეპიგრაფს ეპიგრამისაგან ვერ არჩევს, პაროდისა – ლექსისაგან და თარგმანს – ორიგინალისაგან, სხვაზე რომ არაფერი ვთქვათ.

„ელენე ბაქრაძის დარიანობით სენსაციის მოხდენა ათიოდე წლის წინათაც შემეძლო, მაგრამ მაშინ ამაზე რაიმეს თქმა ნაადრევი იყო და დამატებით შესწავლაც საჭიროდ მივიჩნიე“, – აცხადებს პატივცემული პროფესორი („კალმასობა“, 1997 წ. № 13).

ბ-ნი ჯავახიშვილის პირველი წერილი 1997 წლის აგვისტოში გამოქვეყნდა, აქედან გამომდინარე კი, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ელენე ბაქრაძე-ქართველიშვილის არქივი მას 1987 წელს ხელთ ჰქონია და გასაოცარია, რატომ გაისარჯა „დამატებითი შესწავლისათვის“, როცა ამ დროს ცოცხლები და ჯანმრთელნი არიან: კოლაუ ნადირაძე, ნინო თარიშვილი, ირაკლი აბაშიძე. ტელეფონითაც კი შეიძლებოდა ამ მეტად მარტივი საკითხის გადაწყვეტა. ასეთი შეკითხვა გაუჩნდა იმთავითვე ქალბატონ ლალი ავალიანს, მაგრამ საპასუხოდ ღრმად პატივცემული პროფესორის რისხვა დაიმსახურა: „მხოლოდ ცოცხალი მოწმეა სანდო? მათი წერილები სანდონი და საჭირონი როდის აქეთ აღარ არიან? (იგულისხმება გარდაცვლილები. ზ.ლ.) მამ რალად ვინახავთ და ველოლიავებით მუზეუმებსა და ხელნაწერთა საცავებში?“

მაშასადამე, ბ-ნი ჯავახიშვილი თვლის, რომ პაოლო იაშვილს, საკუთარი ლექსების ავტორობის დასამტკიცებლად, მოწმე-

იპი სჭირდება. კი, ბატონო! ამ მოწვევის ჩვენებებსაც წარმოვადგინოთ, მკითხველს კი განვუმარტავთ: ამ მოწვევიდან – ზოგი პოეტის მტერია, ზოგი – მეგობარი, კოლეგა, ნაცნობი, ხოლო ყველა ერთად – პაოლო იაშვილის თანამედროვე:

1. ფილიპე მახარაძე: „პაოლო იაშვილის „ქადაგება“, როგორც ჩანს, ჯერჯერობით ყველაზე უფრო შეუთავსებიათ: გრ.რობაქიძეს, ელენე დარიანს (დაყოფა ყველგან ჩვენია. ზ.ლ.) და ი. გრიშაშვილს. რაიმე მიმართულებაზე და ახალ სიტყვაზე ლაპარაკი აქ ყოვლად შეუძლებელია. ჩვენ გვეუბნებიან: ეს გახლავთ მოდერნიზმი და ფუტურიზმიო. თქვენ შეგიძლიათ რანაირი „იზმი“ გინდათ ის დაარქვით ამ სიდუხჭირე და გარყვნილებას, მხოლოდ ერთი გარემოება კი აშკარა ხდება ყველასათვის. სახელდობრ აი რა: ეს ვაჟბატონები გზას გადამცდარან განსაკუთრებით სქესობრივი ანომალიის თუ დეფექტის ნიადაგზე... არ შეგიძლია არ შევჩერდეთ აქ კიდევ ბ. ტიტე ტაბიძის წერილზე, რომელსაც სათაურათ აქვს „ცისფერი ყანები“ და რომელშიაც ბო-დვა და სინამდვილე დომხალივით არის ერთი-ერთმანეთში არეული. ამ ვაჟბატონს მოუწადინებია ქართველი ლოთი ბიჭების ფილოსოფიურ-კრიტიკულათ დახასიათება, მაგრამ იმდენათ აღრევია დავთარი, რომ შანშიაშვილის და გრიშაშვილის გვერდით, ერთი მხრით და გრ. რობაქიძის და ელენე დარიანის გვერდით, მეორე მხრით, იგი ათავსებს ვალ. ტაბიძესაც. ვისაც გაგების უნარი სავსებით არ დაუკარგავს, მისთვის დღესავით აშკარა უნდა იყოს, რომ ვალ. ტაბიძის საგრძნობლათ პესსიმისტური მოტივებით გაყენთილ პოეზიას არაფერი საერთო არა აქვს ლოთი ძმა-ბიჭების ვაკხანალიასთან, ელენე დარიანის და გრ. რობაქიძის ტლანქ პორნოგრაფიასთან. მაგრამ აქ ერთი სამწუხარო გარემოებაა; ვალ.ტაბიძის ორი ლექსი რალაცა მანქანებით სწორეთ გრ.რობაქიძის და ელენე დარიანის ლექსებს შუაშია მოთავსებული... ჩვენ არ გვგონია, რომ კარგათ გრძნობდეს თავის თავს ვალ. ტაბიძე ელენე დარიანების და გრ. რობაქიძეების კომპანიში... ამნაირათ გრიშაშვილ – იაშვილების და რობაქიძენის მოვლინება ქართულ ლიტერატურაში მჭიდროთ დაკავშირებულია რეაქციის გამარჯვებასთან...“ (ფ.მ-ძე „საბრალონი“, ვაზ. „თანამე-

დროვე აზრი“, 1916 წ., № 56, 10 მარტი).

2. ტიცინან ტაბიძე: „Хочу книгу подготовить к лету. Туда войдут и Галактион, и Али, и Елена Дарьяни (ტიციანის წერილი ვალერიან გაფრინდაშვილისადმი; მოსკოვი, 1917 წელი, იხ. წიგნი: Цурикова Г.М., „Тициан Табидзе“, „Советский писатель“, Лен., 1971 г.; стр.93).

3. „სანდრო ცირეკიძემ... მაინც იმდენი მოახერხა: რომ დაარსა გამომცემლობა „კირჩხიბი“, ჟურნალი „შვილდოსანი“, გამოსცა ახალი მწერლების ანტოლოგია, სტეფან მალარმე, ვალერიან გაფრინდაშვილის „დაისები“, კოლაუ ნადირაძის „ბალდახინი“, თავისი „მთვარეულები“, გამზადებული ჰქონია დასაბეჭდათ ელენე დარიანის ლექსების წიგნი და ქართული პოეტების ლექსიკონი“ (გაზ. „რუბიკონი“, 1923 წ.; № 12, 31 ივნისი).

ჩვენი კომენტარი: მეცნიერული მიამიტობა, რბილად რომ ვთქვათ, იქნებოდა ამ ორ ციტატაში გალაკტიონის, ალი არსენიშვილის, ვალერიან გაფრინდაშვილის, კოლაუ ნადირაძისა და სანდრო ცირეკიძის გვერდით მოხსენიებულ ელენე დარიანში ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი იგულისხმოს გუშინდელმა ან დღევანდელმა ხარისხების, წოდებებისა და წიგნების მქონე ან არმქონე მკვლევარმა.

4. შალვა აფხაიძე: „გრიგოლ რობაქიძე და პაოლო იაშვილი მზის პოეტებია, მათში მზის ენერჯიაა გადასული... გრიგოლ რობაქიძე და პაოლო იაშვილი იღებს მზეს როგორც კატიურს, ვაჟურს, მწველს...“ (გაზ. „რუბიკონი“, 1923 წ.; № 8, 18 მარტი, გვ. 2).

ჩვენი წერილის მკითხველს ვთხოვდით, კიდევ ერთხელ, ყურადღებით წაიკითხოს ელენე დარიანის შემდეგი ლექსები: „უკანასკნელი მოვიხსენი ტანსაფარავი...“, „პირამიდებში“, „მე და კატა“.

5. ბრიგოლ რობაქიძე: „Особое место занимает в среде названных поэтов Елена Даріани. Да будет позволено высказать тут одну догадку – она – несомненно женскій поэтическій лик одного из зачинателей (мужчин) грузинского моде-

რნიშა. ელენა დარიანიი замечательна прежде всего тем, что она единственная из грузинских поэтов, которая заговорила настоящим женским (დაყოფა ავტორისაა. ზ.ლ.) словом, все остальные передавали и передают мужские переживания мужскими словами“ (Григорий Робакидзе, “Грузинский модернизм“, ყურნალი „ARS“, 1918 გ.; № 1, ტიფ.; სტრ. 49).

დაუკვირვებელი ნამკითხველიც კი უნდა მიხედეს, რომ ელენე დარიანში მამაკაცი პოეტია ნაგულისხმევი! აკი წერს „ცისფერყანწელთა“ ორდენის კარდინალი (პაოლო იაშვილის გამოთქმაა. ზ.ლ.) – გრიგოლ რობაქიძე: „თავს ნებას მივცემ ვივარაუდო: „ის (ელენე დარიანი. ზ.ლ.), უეჭველი ქალური პოეტური სახეა ქართული მოდერნიზმის ერთ-ერთი მესაფუძვლისა (მამაკაცისა).“

მაშასადამე, რადგან პაოლომ არ ინება, არც გრიგოლ რობაქიძე ცდილობს „გამიფროს“ სახელდებით ელენე დარიანის ფსევდონიმში, თუმცა ქართული მოდერნიზმის ერთ-ერთ მესაფუძვლეზე პირდაპირი მითითება ეჭვს არ ტოვებს, რომ მან კარგად იცის, ვინცაა დარიანული ლექსების ავტორი, მაგრამ ახლა პროფესორ ჯავახიშვილს მოვუსმინოთ: „მშვენიერი ელლი ჩამოვიდა თავის სამშობლოში, თბილისში და შეხვდა ცისფერყანწელებს. სიყვარულით შეხვდა მას ცისფერყანწელთა მოძღვარი გრიგოლ რობაქიძე. სახელოვან მწერალს გაახსენდა მისი გაზეთ „მეგობრის“ და ყურნალ „ცისფერი ყანწების“ ფურცლებზე დაბეჭდილი ლექსები და უთხრა ელენეს, პრესაში ჩემი აზრი მე უკვე გამოვთქვიო... (იგულისხმება 1918 წელს თბილისში დაბეჭდილი ყურნალი „ABS (ხელოვნება)“ (იხ. „კალმასობა“, 1998 წ.; № 2, გვ. 10).

ბატონებო! გრიგოლ რობაქიძის წერილის ჩვენს მიერ მოყვანილ ამონარიდში, გნებავთ, მთელ წერილში, განა სადმე წერია, ელენე დარიანი ქალიაო? აქ ხომ ამკარად პირიქითაა! ვიმეორებთ: გრიგოლ რობაქიძე სწორედ იმას წერს, რომ ელენე დარიანი პოეტური-ქალური სახეა ქართული მოდერნიზმის ერთ-ერთი მამაკაცი მეთაურისაო. ნუთუ დიდი ტვინის წყლელთა უნდა ამის გაგებას?

ბატონი ჯავახიშვილის ციტატის ნამკითხველი, ალბათ, დარწმუნდება იმაშიც, რომ მას არასოდეს თვალთ არ უნახავს ყურნალი „ARS“!

6. ვალერიან გაფრინდაშვილი: „სრულიად არ არის საჭირო, რომ პოეზია ამოიწუროს პოეტების სახელებით, ეს სახელები, როგორც მითები, ძვირფასია, მაგრამ პოეტს შეუძლია შექმნას ახალი მითი (აშორდია, ირრუბაქიძე, ელენე დარიანი, ორპირი). ახალი მითის შექმნა უფრო ძნელია და მას მეტი ღირებულება აქვს. ლირიკამ უნდა გამოიყენოს ყველა საოცნებო სახელები: ისტორიული, გეოგრაფიული და ლიტერატურული, ქალაქების, ძვირფასი ქვების სახელები და შექმნას ამ სახელებიდან ახალი მითები. შეიძლება ეს პირველი მაგალითი იყოს მსოფლიო პოეზიაში, როდესაც პოეტებმა მოინდომეს პირადი მეგობრობის გაზღაპრება, როდესაც პოეტებმა გარდაქმნეს ინტიმობა პოეზიათ და თავის ინტიმურ გრძნობებს მისცეს უნივერსალური ლირიკის ხასიათი. როგორც ტომას ჩატერტონმა გამოიგონა მე-14 საუკუნის პოეტის როულეის მითი, ისე ერთმა თანამედროვე პოეტმა გამოიგონა ელენე დარიანის მითი“ (ჟ-ი „მეოცნებე ნიამორები“, 1922 წ., წიგნი მეშვიდე, ნომბერი, გვ. 10-12).

ჩვენი კომენტარი: აშორდიას მითი შექმნა ვალერიან გაფრინდაშვილმა, ირრუბაქიძისა - გრიგოლ რობაქიძემ, ელენე დარიანისა - პაოლო იაშვილმა, ორპირისა - ტიცინ ტაბიძემ.

7. იოსებ ბრიშაშვილი: „მეშვიდე ნომერში (იგულისხმება ჟ-ი „მეოცნებე ნიამორები“. ზ.ლ.) კი ახალი ის არის, რომ რედაქტორის სიტყვით, „ელენე დარიანი, როგორც ასეთი, არ არსებობს, იგი არის მითი და მისი სახელი ერთმა ჩვენმა პოეტმა გამოიგონაო“ (გაზ. „პოეზიის დღე“, 1923 წ.; № 4, 7 მაისი, გვ. 2).

8. სანდრო ცირეკიძე: „პაოლო იაშვილმა გამოიყვანა პოეტი ქალი ელენე დარიანი და ძვირფასი ქვების ნათელი ფერებით გადაშალა ეროტიკული ლირიკა. დირიჟორი ყველგან - პაოლო იაშვილი არის გაბედული არხიტექტორი ორდენის. ატლანტივით ორივე ხელით უჭირავს „ცისფერი ყანწების“ სიმძიმე. ფარშევანგების წინამძღოლის ყვილი კიდევ შეამფოთებს ქართულ

ლიტერატურას“ (გაზ. „ბარნიკადი“, 1924 წ.; № 1,6 იანვარი, გვ. 2).

9. **გეოსარიონ ჟღენტი:** „პოეტის ადრინდელი შემოქმედებითი ცხოვრების შეფასებისათვის განსაკუთრებით საინტერესოა ელენე დარიანის ფსევდონიმით დაწერილი ლექსების ციკლი“ (ჟ-ი „მნათობი“, 1956 წ. № 3, გვ. 129).

10. **შალვა დემეტრაძე:** „... ის ლექსებიც კი, რომლებიც ელენე დარიანის სახელით აქვს გამოქვეყნებული, ნათელია პოეტური საღებავებით და ფაქიზი სულის სინატიფესა და კდემამოსილებას გამოსატავს“ (პაოლო იაშვილი, „ლექსები, პოემები, მოთხრობები, თარგმანები, „საბჭ.მწერალი“, თბ.; 1959 წ. გვ. 480).

11. **შალვა აფხანიძე:** „ჩვენ ყოველთვის გვაოცებდა პაოლოს შემოქმედებითი „გარდაქმნა“, გვაოცებდა მისი ლექსები, რომლებიც ელენე დარიანის ფსევდონიმით ქვეყნდებოდა“ (იხ. „მნათობი“, 1960 წ.; 12, გვ. 163).

12. **შალვა რადიანი:** „ამ დროიდან პ.იაშვილი აქტიურად ჩაება ლიტერატურულ ცხოვრებაში. იგი აგრეთვე ლექსებს აქვეყნებდა ელენე დარიანის ფსევდონიმით“ (შ.რადიანი „სახეები და შთაბეჭდილებანი“, „საბჭ.მწერალი“, თბ.; 1962; გვ. 45).

„რაც შეეხება ელენე დარიანის ფსევდონიმით გამოქვეყნებულ ლექსებს – აქ არაფერია სიმბოლისტური, ისინი უპირატესად სატრფიალო-ეროტიკული ლექსებია, რომლის მსგავს ნაწარმოებებს სიმბოლიზმამდეც ვხვდებით“ (შ.რადიანი „თანამედროვენი“, „საბჭ.საქ“, თბ.; თბ.; 1965, გვ. 254).

13. „ლიტერატურულ ტერმინთა ლექსიკონის“ შემდგენლებს: ანდრო ჭილაიასა და მნოვრე შუშანიას პარცელაციის მაგალითად მოჰყავთ:

„დაიტანჯა

მაჯა

მარჯნის

მძიმე

ჯაჭვის ტარებით. (პ.იაშვილი, „დარიანული“)

ნიგნი გამოიცა თბილისში, 1957 წელს, რედაქტორია აკაკი
განარქალა.

14. 1965 წ. გამოიცა პაოლო იაშვილის „პოეზია, პროზა, თარგმანები“ („საბჭოთა საქართველო“), შესავალი ნერილის ავტორია: ირაკლი აბაშიძე, რედაქტორი: ალაქსანდრა გომიაშვილი. აქ დაბეჭდილია თოთხმეტი დარიანული ლექსი.

15. ყ-ის „ცისფერი ყანწების“ მხატვარი – ვლადიმერ ჯაფარიძე წერს: „მხოლოდ რამდენიმე ხნის შემდეგ აეხადა ფარდა ამ საიდუმლოებას: პოეტი ქალის ელენე დარიანის სახელით დაწერილი ანთებული ლექსები ვინმე ქალს კი არა, იმავე პაოლო იაშვილს ეკუთვნოდა თურმე, ყანწელთა პოეტური ორდენის მეთაურს“ (ყ-ი „კრიტიკა“, 1976 წ. № 3, გვ. 171).

16. გიორგი კალანდაძე, მირიან აბულაძე:

„პაოლო იაშვილი ამავე პერიოდში წერდა და ბეჭდავდა ლექსებს აგრეთვე ელენე დარიანის სახელით. მაგრამ „ელენე დარიანი“ არ იყო პოეტის მხოლოდ ჩვეულებრივი ფსევდონიმი, ანდა შემოქმედის პოეტური გაორების შედეგი. ეგრეთ წოდებული მისი ეს დარიანული ლექსები („ძახილი“, „ზამთარში“, „უვერტიურა“, „ფერადი სონეტი“, „პირამიდებში“, „უკანასკნელი მოვიხსენი ტანსაფარავი“ და სხვ.) გაცილებით რთული შემოქმედებითი პროცესის ნაყოფია. პაოლო იაშვილი ამ ლექსების წერის დროს ჭეშმარიტი არტისტიზმით ახდენს თავისებურ პოეტურ გარდასახვას, თავის წარმოსახვაში პოეტი ქალის, როგორც შემოქმედის, მხატვრულ ნიღაბს ჰქმნის, რომელიც თავის მხრივ ცოცხალ, დამოუკიდებელ შემოქმედად გვევლინება“ („ქართული ლიტერატურის ისტორია“, ტომი V, „საბჭ.საქ.“, თბ.; 1982 წ. გვ. 485-486).

ჩვენი კომენტარი: აქ დასახელებულ ორ ავტორთან გიორგი კალანდაძე გახლდათ პაოლო იაშვილის თანამედროვე.

17. სერგი ჭილაია: „პაოლო იაშვილი... ვერ დაიმორჩილა სიმბოლისტების ქარგებზე გამოჭრილმა ტრაფარეტებმა. ცხოვრებით,

პოეზიით გულგახსნილი მოქალაქე ჯიუტად ეურჩებოდა სიმბოლი-სტურ დოგმებსა და ნორმებს, რასაც მანიფესტებსა და დეკლარაციებში ქადაგებდა თავად. ამის უპირველესი დასტურია „ელენე დარიანის დღიურების“ ციკლის ლექსები“ (ს. ჭილაია, „ოცნლეული“, 1921-1940, წლები და პრობლემები, თსუ, 1986 წ.; გვ. 189).

18. ბრიგოლ ცეცხლაძე: „პაოლო იაშვილმა ელენე დარიანის ფსევდონიმით გაზეთ „მეგობარში“ გამოაქვეყნა რამდენიმე ლექსი, რამაც სკანდალური გავლენა მოახდინა მაშინდელ მკითხველ საზოგადოებაზე. ის ლექსები ამორალურად მიიჩნეის... მე გაზეთ „მეგობრის“ სარედაქციო კოლეგიის სხდომაზე გამოვედი განცხადებით, რომ, თუმცა ელენე დარიანის ლექსები მე პირადად არ მიმაჩნია დიდ ამორალურ მოვლენად, მაგრამ მას მონინა-ალმდეგე პარტიები იყენებენ სოციალ-ფედერალისტების პარტიის სახელის გასატყვნად და ამიტომ ეს ლექსები არ უნდა იბეჭდებოდეს ჩვენს გაზეთში-მეთქი.

თუმცა სარედაქციო კოლეგიის წევრები შოთა დადიანი და გრიგოლ ლალიძე პაოლო იაშვილის განუყრელი მეგობრები, თაყვანისმცემლები იყვნენ „ცისფერი ყანების“ და ჩემი წინადადების წინააღმდეგ გამოვიდნენ, მაგრამ გაზეთის კოლეგიამ მაინც მიიღო ჩემი წინადადება - აღარ დაებეჭდათ ელენე დარიანის ლექსები...

... ქუთაისში ამოვიდა კოკი ებრალიძე... ქეიფიც მოაწყო რესტორანში. ქეიფში პაოლო იაშვილი და მეც ვიყავით მინვეულნი.

როცა პაოლოს სადღევრძელო დაილია, მე ავდექი, ზეპირად წარმოვთქვი მისი ლექსები და ელენე დარიანის ერთი ლექსიც. პაოლოს გაეხარდა, გადამკოცნა და მერე მითხრა, თუ ასე აფასებ ჩემს ლექსებს, როგორ მოხდა, რომ გაზეთ „მეგობარში“ ელენე დარიანის ლექსების დაბეჭდვის წინააღმდეგი გამოსულხარო. მე განვუმარტე - თუმცა პირადად მე ძალიან მომწონს ელენე დარიანის ლექსები, როგორც ხედავ, ზეპირადაც ვიცი, მაგრამ გაზეთის ინტერესებს მაღლა ვაყენებ. ეს ლექსები გაზეთის სახელს უტყვენ მასების თვალში, მონინაალმდეგე პარტიები მათ იყენებენ გაზეთის გასაბიბრებლად და ამიტომ ვიყავი გაზე-

თში მათი დაბეჭდვის წინააღმდეგი-მეთქი. ჩემმა განმარტებებმა ის ვერ დააკმაყოფილა, მაგრამ მაინც არ დამმდურებია“ (გოც.ცე-ცხლაძე, მოგონებები, პაოლო იაშვილი, იხ. „ლიტერატურის მატიანე“, 1982 წ., „საბჭ.საქ.“; 7-8, გვ. 137-138).

19. კოლაუ ნადირაძე: „... ელენე სახელი იყო, დარიანი კი „დორიან გრეის პორტრეტიდან“ წამოიღო. კარგი ლექსები გამოუვიდა. ყოველთვის მიკვირდა, ვეკითხებოდი, ასე როგორ იცნობ ქალის ფსიქოლოგიას-მეთქი? ვიცნობო, ჩაიცინებდა პაოლო და ტოლსტოის სიზმარს იგონებდა.

„საყვარელ ხელებს მივეცემი, როგორც ნაზ სანოლს და შენ დამკოცნი ვით დედოფალს, ვით მხეველს და ცოლს“ (ნინო ჩხიკვიშვილი, „ოცნებად დამრჩა“, „ლიტერატურული საქართველო“, 1988 წ.; № 16, 15 აპრილი, გვ. 12).

20. ირაკლი აბაშიძე: „ოცინან, ოცდაათიან წლებში ქართულ პოეტურ სამყაროში გალაკტიონ ტაბიძის „ლურჯა ცხენებთან“, „მერისა“ და „მესაფლავესთან“, იოსებ გრიშაშვილის ლექსებთან ერთად ხმამაღლა გაისმოდა პაოლო იაშვილის „დედა. ინახულე შენ წმინდა ხახული, წადი ფეხშიშველი; ქალაქში დაკარგულ შვილისათვის ღამე გაათიე“ ან „იქ, სადაც სდუმან პირამიდები, შენ მომინდები, შენი თვალები, შენი მკლავები, შენი სინაზე...“ (ირ.აბაშიძე „ზარები ოცდაათიანი წლებიდან“, ჟ-ი „მნათობი“, 1992 წ. № 1, გვ. 137).

21. 1928 წელს, თბილისში, „Закннига“-მ გამოსცა ვლადიმერ ანდრეის ძე სუტირინის წიგნი „Очерки литературы Закавказья“. სტატიაში „Голубые роги“ ავტორი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს ელენე დარიანის ლექსებს, ხოლო 92-ე გვერდის სქოლიოში ვკითხულობთ „Возможно, что Елена Дариани брилась или носила усы“.

ამასთან დაკავშირებით, ჩვენი კომენტარი ასეთი იქნება:

ელენე დარიანის პოეზიით დაინტერესებულმა სუტირინმა, ამკურაა, იკითხა ამ „პოეტი ქალის“ ვინაობა. მას ორაზროვნად უპასუხეს, ეს ისეთი „ქალია“, რომელიც წვერს იპარსავს და უღვამს ატარებსო. თუ ქალბატონ ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილ-ქართველიშვილს ახალგაზრდობაში ვირილიზმი არ ანუხებდა, მაშინ ჩვენი მსჯელობა სწორი უნდა იყოს და ელენე დარიანში მამაკაცის პოეტია ნაგულისხმევი.

22. 1951 წელს ჟურნალში „ბედი ქართლისა“ (№ 9, მარტი, პარიზი) გამოქვეყნდა ბრიტოლ რობაქიძის მოთხრობა „ჟამსა ხუმრობისა“ („მოგონილი და ნამდვილი“), დაინერა 1949 წ. ჟენევაში. მოთხრობაში ორი პერსონაჟია: ბრიტოლ რობაქიძე და ყაფლან ორბელიანი. ეს უკანასკნელი წარმოსახვითი გმირია (იხ. პაატა ნაცვლიშვილი, „ცნობილი მწერლის უცნობი ნოველა“, წიგნში: გრიგოლ რობაქიძე „ყაფლან ქვემოკლიძის მინაწერი კვატატი პიტნავასადმი“, პაატა ნაცვლიშვილის გამ-ბა, თბ.; 1997 წ.) და მასში უნდა ვიგულისხმოთ თავად ავტორი - გრიგოლ რობაქიძე.

ყაფლან ორბელიანი ამბობს:

„ჰო და პაოლო მომაგონდა მაშინ. თურმე იმასაც არ მოაძულეს თავი საანკეტო ფურცლებით!... იმისგან სურდათ თურმე გავეგოთ, რით ცხოვროფსო. არ მოეშვენ თურმე... კაცი დადის, შენი ჭირიმე, არხეინათ, შეგვხვდება - სიხალისეს მოგაფრქვევს, გადაგეხსნება გულით როგორც წყაროს თვალი, თუ კვიმატი დღე გაქ - საბედნიეროთ მოგიბრუნებს, შაირს გეტყვის მისთანას, რო სმენას დაგიტკობს, ელენე დარიანის სახელით, თუმცა მალავს ამას, ისეთ შაირს თან მოაყოლებს კიდომ, რომ ცვედანიც ახალისდება ტრფიალისათვის...“

ახლა, ჩვენ ვეკითხებით ბ-ნ ჯავახიშვილსა და მის მხარდამჭერთ, კიდევ რა საბუთია საჭირო?

თუ მკვლევარი „თვალუბდახუჭული და ყურებში თითუბდაცობილი არ არის“ (ბ-ნი ჯავახიშვილის გამოთქმა. იხ. „კალმასობა“, 1997 წ. № 13), ვერ უნდა მიხვდეს, რაშია საქმე?

საქმე კი იმაშია, რომ ბ-ნ ჯავახიშვილს არ ესმის და არც უნდა გაიგოს:

ელენე დარიანი არარსებული პოეტი ქალია, „მისი

ლექსების“ ავტორია - პაოლო იაშვილი! ამ ლექსების და-
მწერი ქალი არც მანამდე, არც მაშინ და არც შემდგომ ქართულ
ლიტერატურაში ჩვენ არ გვიგებულება. „დარიანული ციკლი“
- მამაკაცის პოეზია!

ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილი კი იმ ქალბატონე-
ბის რიგში უნდა განიხილოს ბატონმა ჯავახიშვილმა, რომელთა შე-
სახებაც წერდა ყარიბი (პეტრე გელეიშვილის ფსევდონიმია.
ზ.ლ.):

„... ქუთაისის მანდილოსნები კი ჩვეულებრივის კდემამოსილე-
ბით აძაგებდნენ დარიანს ასეთი „პორნოგრაფიული ლექსებისა-
თვის“, მაგრამ დაკვირვებული თვალი ადვილად დაინახავდა, რომ
ყველა მათგანს დიდი სურვილი ქონდა ელენე დარიანობისა.
ყველას ენატრებოდა ელენე დარიანათ თუ არ გახდომა ერთი
დღით, ერთი საათით მაინც მის როლში ყოფნა... ამიტომ ქუთაისის
„მოსკუჩნაო“ ბანოვანები ცდილობდნენ როგორმე „ყანწელებს“ და-
ახლოებოდნენ, მათთან ბულვარზე ესეირნათ. ხუმრობა ხომ არ იყო
თუნდა ერთი წუთით ელენე დარიანათ თავის გასაღება“
(„მნათობი“, 1926 წ. № 5-6, გვ. 168).

გასულ, 1999 წელს გამოიცა გ.ჯავახიშვილის წიგნი „გიორგი
ლეონიძის თვალსაწიერი“, რომლის მე-11 გვერდზე ვკითხულობთ:
„XX საუკუნის 20-იან წლებიდან ქართულ პრესაში ელენე ბერიშვი-
ლისა და ელენე ქართველიშვილის გვარებით, ელენე დარიანის ფსე-
ვდონიმითა და „-ე.ი“-ს კრიპტონიმით თანამშრომლობდა ერთი და
იგივე პიროვნება, რომელიც ელენე ბაქრაძე იყო. მისი სახელი ქა-
რთულ ლიტერატურულ და პედაგოგიურ წრეებში კარგად იყო ცნო-
ბილი. ცისფერყანწელთა წრეები (დაყოფა ჩვენია. ზ.ლ.) მას ელენე
დარიანად ან, „ელლის“ სახელით მოიხსენიებდნენ“ (თუ ამას
ავტორის სტილი შქვია, მაშინ იგი დაცულია. ზ.ლ).

ჩვენი კომენტარი: ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი ელენე დარიანის
ფსევდონიმით ლექსებს არ ბეჭდავდა! ელენე დარიანი არის
პაოლო იაშვილის ფსევდონიმი. ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილის
ლექსები გამოქვეყნებულია „ელენე ბერიშვილის“ ხელმოწერით. ბ-ნ
ჯავახიშვილს შევახსენებთ: 1922 წელს გამოქვეყნდა ლექსი „თავად
დარიანს“ (გაზ. „ბახტრიონი“, № 24, 24 დეკემბერი), ხოლო 1924

ნელს – „სიმარტოვე“ (გაზ. „ქართული სიტყვა“, № 26, 11 მაისი),
ორივე ლექსს ხელს აწერს: ელენე ბერიშვილი.

ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს ქართველიშვილის გვარით გამოქვეყნებული აქვს ორი მოთხრობა: „ჩაჩანი ემენა“, „კოჭლი კეკე“ („მნათობი“, 1934 წ.; № 7-8), კრიტიკული წერილი „დემნა შენგელა-იას „განძი“ („მნათობი“, 1960 წ.; № 1); 1968 წელს „ნაკადულმა“ გამოსცა ელენე ქართველიშვილის მიერ თარგმნილი ტურგენევის „ასია“.

ბ-ნ პროფესორს ვურჩევდით, XX საუკუნის 20-იანი წლების ქართული პრესის შემდგომი კვლევისას, ასტამურ შერვაშიძის ხელმოწერით ლექსებს თუ წააწყდება, მის ავტორს მაინცადადამინც შერვაშიძეთა შორის ძებნას ნუ დაუწყებს, რადგან პაოლო იაშვილი ამ ფსევდონიმითაც აქვეყნებდა თავის ნაწერებს.

„ცისფერყანწელთა წრეები“ კი ბ-ნი ჯავახიშვილის ზღვარსგადასული „უნებლიე შეცდომაა“ და იგი ამჟამად „აღმოჩენაა“! მაინც რამდენი წრე არსებობდა, საინტერესოა?! ქართული ლიტერატურის ისტორიაში კი მხოლოდ ერთი დაფიქსირებული: „ცისფერყანწელთა“ ერთი ლიტერატურული დაჯგუფება, ერთი ორდენი, რომლის ლიდერი გახლდათ პაოლო იაშვილი.

ბ-ნი ჯავახიშვილის ზემოთდასახელებული წიგნი გასული წლის შემოდგომაზე სრულიად საქართველოს მაცურებელს წარუდგინა ტელევიზიის ეკრანიდან ლიტერატურულმა მიმომხილველმა, თან ისიც აღნიშნა, რომ მეცნიერს მზად ჰქონია გამოსაქვეყნებლად მონოგრაფია „ელენე დარიანის ლეგენდა და სინამდვილე“ (ამის შესახებ პატივცემული პროფესორის წიგნის მე-11 გვერდის სქოლიო გვამცნობს. ზ.ლ.).

ჩვენის აზრით, მეტი სიფრთხილე და ყურადღება იყო საჭირო წიგნების რეკლამირებისას, რადგან ხომ შეიძლებოდა პრეზენტაციის შემდგომ, ერთ-ერთ მათგანში, ასეთ „აღმოჩენას“ წაწყდომოდით: „В истории многовековой грузинской культуры особое место занимает выдающаяся женщина – ученый, кавказовед, академик Мари Броссе“ (იხ. გაზეთი „Свободная Грузия“, 1993 წ. № 16, 28 იანვარი, გვ. 2), – ამ სტრიქონების ავტორსაც არ აკლია ხარისხები და ნოდებები.

ქართული ლიტერატურის ისტორიის მკვლევარს, თუ მას ამნეზია არა აქვს, უნდა ახსოვდეს: ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქართველიშვილის ტიპის „მემშარისტკამ“ საფლაგში გადააბრუნა ალექსანდრე ყაზბეგი.

პოეტისადმი მეტი პატივისცემა მართებდათ „ლიტერატურული საქართველოს“ თანამშრომლებს: „იდუმალებით მოსილ სახელს – ელენე დარიანს – და ამ ფსევდონიმს ამოფარებულ ქალბატონს ნარმოგიდგენტ გიორგი ჯავახიშვილის წერილი“-ო, პირველ გვერდზე რომ დაბეჭდეს („ლიტერატურული საქართველო“, 1997 წ.; № 34, 22-29 აგვისტო) და ლიტერატურულ ბლეფს მწვანე გზა გაუხსნეს.

ისტორიული მეხსიერება უფლებას არ გვაძლევს დავივიწყოთ, რომ მაჩაბლის ქუჩაზე მდებარეობს მწერალთა სახლი,

„სადაც პაოლოს დასხლეთილ ჩახმასხ

შერჩა სიცივე ნატიფი ხელის...“ (ლაშა თაბუკაშვილი).

1998 წელს „ლიტერატურულ საქართველოში“ (№ 12, 20-27 მარტი, გვ. 12) გამოქვეყნდა ასეთი „აზრი“:

„ქართულ პოეზიაში გენიალური აღმოჩენის გამო ვაყენებთ წინადადებას: 1999 წლის პირველი იანვრიდან დაერქვას პოეტ პაოლო იაშვილს პაოლო დარიანი, ნეტარხსენებულ ქალბატონ ელენე ბერიშვილისას – ელენე იაშვილი, ხოლო აღმოჩენის ავტორს გ.ჯავახიშვილს – გ.ჯავახიშვილი-მხეიძის...“

სხვა წინადადებით მოგვმართეთ მისამართით:

ლონდონი. ბეისუოტერსტრიტ, ჰერალდიკის სამმართველოს უფროსს – მისტერ კიკოს“.

ვფიქრობთ, ამ მეტად ირონიული რეპლიკის ნამკითხველი „ხარისხებისა და ნოდებების მქონე“ ადრესატი, თუ მაინცდამაინც კალამს არ გააგდებდა ხელიდან, პუბლიკაციებს მაინც შეწყვეტდა დარიანული ლექსების ავტორობასთან დაკავშირებით, მაგრამ მოხდა პირიქით და ბატონი ჯავახიშვილი თავისი თვალსაზრისის დამკვიდრებას ჯერჯერობით პერიოდული პრესის მეშვეობით აგრძელებს:

გაზეთში „შარავანდი“ (2000 წ.; № 8, 15-29 თებერვალი, გვ. 8) ბატონმა გ.ჯავახიშვილმა ისევ გამოაქვეყნა წერილი სათაურით „ელენე დარიანის მეგობრები“, სადაც ამჯერად ლადო გუდიაშვილის წერილებს აცნობს მკითხველს ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილი-ქა-

რთველიშვილისადმი, ხოლო დასასრულს ბ-ნი პროფესორი მაინც წერს: „პაოლოსა და ტიცინანის რეაბილიტაციის შემდეგ კი ერთ დღეს გუდიაშვილის ოჯახში გოგლას, სიმონ ჩიქოვანისა და კოლაუ ნადირაძის სტუმრობისას ისაუბრეს ელენე დარიანის ლექსების ციკლზე... მცირე დუმილის შემდეგ ისევ ელენემ კატეგორიული ტონით თქვა: „არა, მე ჩემი არსით და შემოქმედებით პაოლოს ვერ გავეყრები... და ეს ლეგენდა დარჩეს ლეგენდადო...“

ჩვენ არა ვართ იმდენად კომპეტენტური მედიცინაში, კერძოდ ფსიქიატრიაში, კვალიფიკაცია რომ მივცეთ ბ-ნი ჯავახიშვილის ამ აჩემება-აკვიატებას, ამიტომ გალაკტიონს მოვიხმობთ:

„ესაა ლიტერატურული ავადმყოფობის მეტად მძიმე ფორმა. ეს არის ლიტერატურული გრიპი. აქ საჭიროა ექიმი და მომვლელი, რომ ყოველ წუთში თავს ადგეს ავადმყოფს.“

მკითხველს კი შევთავაზებთ პაოლო იაშვილის ლექსს, რომლის სათაურია „მელორეს სიმღერა“ (ავტოგრაფი იხ. „ლიტერატურის მატრიანე“, თბ.; გამ.; „დიოგენე“, 1998 წ.; გვ. 129). ავტორმა იგი წერილთან ერთად კოლაუ ნადირაძეს გაუგზავნა 1926 წლის 14 სექტემბერს:

„უფალო! უსმინე შავარდენს,
მის ხელით გიგზავნი ბარათს,
მიშველე ღორებში ჩავარდნილს,
ღორებში დარჩენილს მარად.

როგორც რომ ბურვაკი პალოზე
მინდორში ბანარით აბია,
მარტო ვარ, უფალო, დალოცე
მელორე ცრემლების ყლაპია!

უფალო! მომეცი სამხარი
ძალღივით ამოსულს ცაზე,
და შენი პერანგი ნახმარი
ჩამაცვი ცოდვიან ტანზე.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

მომეცი ბავშვებში ჩარევის

და მათთან თამაშის ნება.

უფალო! შენს გარდა არავის

არა აქვს ამის უფლება.

ფიქრები სამწყესო ღორებზე

ყოველდღე ცრემლებით მსჯიდა.

უფალო, გალავნის ყორზე

დამნიშნე ბელურა ჩიტად.“

P.S. ნერილის ავტორი მადლობას უხდის დახმარებისათვის ქალბატონებს: ნიტა ტაბიძას, მანანა ძიქოძას, რუსუდან ჯანაშიას, მანანა ქავთარაძას, თინა ფარაძას, მანა კაკაბაძე-ბერიშვილს, რუსუდან კახიძას, გულნარა ლორთქიფანიძე-სატიანოვილს, თამარ აზარიაშვილს, მარინა ალანიას, გატონებს: ნოდარ გრიგორაშვილს, ნუგზარ ბერიშვილს, თამაზ ტყემალაძას, სოსო გაჯაძას, მერაბ და გია ნიჟარაძეებს.

ივლისი, 2000 წელი

46/441

საქართველოს
საბავშვო ლიტერატურის
საქართველოს

ლ. იმედაშვილი